

1(2)
2017

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький
і громадсько-суспільний часопис

21 листопада 2010 року в Косові відбувся благодійний концерт народного артиста України Остапа Гавриша. Зібрані кошти пішли на відновлення храму св. Василя Великого, що на Москалівці в Косові

Фрагменти концерту. Світлини Любомира Гавриша

7(2)
2017

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис

Рік заснування – 2010

ISBN 978-966-181-012-8

Косів - 2011

У номері

З Новим роком та Різдвом Христовим!.....	3
Храмові свята на Косівщині.....	4
Звичай, пов'язаний з дідухом.....	4-5
Людмила ЛУКАНЮК. Велетень духа і серця.....	6-8
Михайло ШКРІБЛЯК. Білоберізькій церкві – 170.....	9-10
Віра РАК. Процес віку.....	11-12
Дмитро ПАВЛИЧКО. Різдво.....	13-18
Петро КОРНЕЮК. З маловідомих сторінок.....	19-21
Володимир МОРАВСЬКИЙ. Перша книжка.....	22
Воля в неволі.....	23
Різдво мого дитинства.....	24

Редакційна колегія

Петро Гавука

(головний редактор)

Аделя Григоруک

(заступник головного редактора)

Антон Григоруک

Ярослав Тимофійчук

Дмитро Арсенич

Михайло Павлюк

Мирослава Долинчук

Редакційна колегія
працює на громадських засадах

Наша адреса:

вул. Незалежності, 28

м. Косів

Івано-Франківської області

78600

тел. (03478) 2-24-91

тел. (03478) 2-21-96

067-342-07-47

<http://gig.if.ua/>

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Комп'ютерна верстка і дизайн
Віталія Стефурака

Редакція залишає за собою право
редагувати і скорочувати матеріали

За достовірність матеріалів
відповідають автори.

Ціна договірна

Петро КОВАЛЬ. Вірші.....	25	Аделя ГРИГОРУК. "Будь ласка" по-гуцульськи "ану".....	70
Дмитро АРСЕНИЧ. Папуги з мобільниками.....	26-27	Омелян НІМЕЦЬ. Гуцули і Гуцульщина.....	71-72
Марія ЛАЗАРОВИЧ. Гуцул із сувенірами в космосі.....	28-29	Дарина НАЗАРЧУК. Гуцульське село у покутському місті.....	73-75
Володимир БОЙЧУК. Біла палітра зими.....	30	Петро КОВАЛЬ. Журнал – це справа архіважлива.....	75
Петро ШЕКЕРИК-ДОНИКІВ. На дні озера.....	31-34	Любов ІЛЮК. Скарбниця народного мистецтва Гуцульщини.....	76-77
Цілюща сила Йорданської води.....	34	Богдана ЧІХ-КНИШ. "Пізнай свій народ і себе у ньому"....	78
Петро ШЕКЕРИК-ДОНИКІВ. Перший гуцулський театр опередь світових воєн.....	35-47	Петро ГАВУКА. Різьбярському роду нема перекладу.....	79-81
Анна БОГДАН. З історії "Союзу українок".....	48-49	Калейдоскоп подій.....	82-84
Анна ПАВЛИК. Зарібниця.....	50-51	Петро ДМИТРІВ. Налагоджуються культурні зв'язки..	85
Катерина СУСАК. Дарія Гнатківська – героїня визвольної боротьби за самостійність України.....	52-59	"І вся моя вина, що я священник...".....	86-88
Релігійні настанови.....	59	Видання, які нещодавно побачили світ у "Писаному Камені"..	89
Аделя ГРИГОРУК. Живий голос гуцульської крові... ..	60-62	Петро ГАВУКА. Вклад у розвій Гуцульщини.....	90-92
Микола БЛИЗНЮК. Зимовий дивосвіт.....	63-65	Михайло Дідишин – краєзнавець з Гуцульщини.....	93
Аделя ГРИГОРУК. Казка про старого черевика.....	66-68	Лікуємося самі при гіпертонії.....	94
Петро ГАВУКА. Духовні скарби Ігоря Пелипейка.....	69	Кухня Гуцульщини.....	95-96

З Новим роком та Різдвом Христовим!

*Шановні жителі й гості Туцульщини!
Косівське видавництво "Писаний Камінь" і редколегія журналу "Туцули і Туцульщина" щиро вітають Вас з Новим 2011 роком і Різдвяними святами.*

*Нехай у Ваші домівки назавжди увійдуть
щастя, любов і достаток. А всі біди і непорозуміння – залишаться у минулому.*

*Щедрої долі,
Щастя доволі,
В хаті – достатку,*

*В державі – порядку,
Тепла у родині,
Добра нашої Україні!*

*Христос рождається!
Славімо Його!*

*З повагою Михайло ПАВЛЮК,
директор видавництва «Писаний Камінь»*

ХРАМОВІ СВЯТА НА КОСІВЩИНІ

/перше півріччя 2011 року/

● **8 січня**

Собор Пресвятої Богородиці – Прокурава

● **9 січня**

Архидиякона Степана – Город

● **14 січня**

Василія Великого – Косів

Василія Великого – Річка

● **7 квітня**

Благовіщення Господне – Вербовець

Благовіщення Пресвятої Богородиці – Пістинь

● **6 травня**

Юрія Великомученика – Черганівка

● **9 червня**

Вознесення Господне – Бабин

Вознесення Господне – Вижній Березів

Вознесення Господне – Люча

Вознесення Господне – Брустури

● **19 червня**

Зіслання Святого Духа – Соколівка

Зіслання Святого Духа – Текуча

Зіслання Святого Духа – Шепіт

● **20 червня**

Пресвятої Трійці – Яворів

● **26 червня**

Состраданіє Пресвятої Богородиці – Яблунів

ЗВИЧАЙ, ПОВ'ЯЗАНИЙ З ДІДУХОМ

с. Космач Косівського району Івано-Франківської області

У Космачі заносили житній сніп до хати. Як пояснював житель Космача Топузек Дмитро, син Юри, — сніп брали житній і саме той, який зав'язали наслідок, коли дожали ниву, — речовий, матеріальний символ продовження урожаю, подібно, як онук щодо дідуся був живим втіленням стабільності роду. Акурат у цей сніп залазили душі померлих предків, котрі упродовж цілого літа берегли поле та людську маржину від граду, від бурі, від звіра.

Сніп із ниви несли два маленькі хлопчики на кавалкові білого лляного полотна. Гуцульський етикет вимагав нести сніп на полотні, а не на рушнику вишиваному, бо гуцули вірили, що коли вони хоронили своїх родичів, то хрест на цвинтарі завітчували вишиваним рушником, і той руш-

ник оповиває (накриває) прах померлого, а сама душа відродилася заново світлою і чистою, як полотно, аби знову оберігати свій рід. Коли хлопчики несли такого Дідуха і когось зустрічали на дорозі, вони обов'язково вклонялися зустрічному і промовляли: "Благословіть диво вусате, несемо света до хати!". Стрічні з пошаною говорили: "Най Пан-Біг благословит і ми благословимо, на щисті, на здоров'ї, на вік довгий, а вам нььо аби дочекали вінок на голові класти!". І вже тоді котилася Космачем новина: "До Василе Мотузікового понесли света до хати!" або "Дивітси, до Сеньки Галаганючної несут света до хати!". Це означало, що та чи інша родина у селі закінчила жнивувати. Причому Діда (саме так у Космачі називали Дідуха) не заносили до хати, а в дашок, добудований до хати, чи

СІЧЕНЬ

* * *

1 січня 1941 року народився в с. Рожнові **Василь Погребенник** – біолог, на викладацькій роботі з 1966 року, громадський діяч, публіцист, голова представництва компанії "Omega Thermal Technology" із США, акредитованої в Україні.

* * *

31 січня 1911 року народився в с. Нижньому Березові **Роман Вергун** – громадський діяч, який емігрував у США.

ЛЮТИЙ

* * *

2 лютого 1921 року народився в с. Річці **Іван Абрамович** – майстер площинної різьби, інкрустації та мосяжництва.

* * *

2 лютого 1951 року народився в с. Стопчатові **Василь Бурдуланюк** – викладач Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, історик-краєзнавець.

* * *

10 лютого 1941 року народився в с. Рожнові **Василь Стефурак** – доктор біологічних наук, професор Івано-Франківського Національного університету, академік Академії вищої школи України.

* * *

10 лютого 1941 року народилася в с. Космачі **Ганна Вінтоняк** – заслужений художник України.

* * *

23 лютого 1951 року народився в с. Рожнові **Петро Гавука** – журналіст, секретар Косівської первинної організації НСЖУ, удостоєний Золотої медалі української журналістики.

* * *

26 лютого 1921 року народився в м. Косові **Іван Павлик** – член Спілки народних майстрів, заслужений майстер народної творчості України. Помер 27.08.1999 року.

в стайню, аби душі предків у снопі боронили худібку від усякого лиха. І аж на Святий Вечір дівчак з батьком чи дідусем вносили шанобливо Діда до хати і ставили лагідно на покуті, як весільний коровай саджали в піч.

У норми етикету входило на Свят-Вечір ні з ким не сваритися, було бажаним помиритися з ворогами, аби в новому році було мирно в хаті і поза хатою. Усі члени родини також мали бути вдома, аби так цілий рік рід тримався купи, як тримається на Святий Вечір. І, врешті-решт, настає час, коли сім'я сідає вечеряти. Перед цим у Космачі, на Гуцульщині, вклякає на коліна газда, за ним — газдиня, а після— діти і всі, хто є в хаті, б'ють разом поклони і моляться: "Госпідку милосердний, просимо ки щиро, аби-с і тих душ до вечері допустив, що ми їх не знаємо, а їх дожидаємо, що за них ніхто не знає, що вони припадками пропадають, що вони бутинами побиті, дорогами покалічені, пострачувані, московськи-

ми голодоморами поморені, в московських катівках замордовані, чорнобилями потроєні, водами потоплені, зимами присиплені, за яких ніхто не знає, лігаючи і встаючи, ніхто не згадає, дорогов ідучи, а вони, бідні душі, гірко в пеклі пробувають і цього Світлого Вечера чекають, що у нас у цей вечір молитви великі йдуть, що такі душі си найдуть, що тоти душі споминут. Гречно ки, Госпідку ласкавий, просимо, поклони Тобі б'ємо і споминаємо усі душі і тоти, що їх не знаємо! Госпідку, заборони хрестининску маржинку і мою від звірів, від поганой віри на росах, на водах, на усіх переходах! Дякуємо Тобі, Госпідку, що поміг дочекати у мирности, в радості та веселости нам цих Різдвених Светок, та поможи нам, Госпідку, і усім людям добрим їх у радості відправити і нарік других дїжда-ти. Амінь!"

Записав **Микола Дзвінчук** 2003 року
у с. Космач, що на Гуцульщині,
від Дзвінчук Настуні Васиївни (1925 р.н.)

ВЕЛЕТЕНЬ ДУХА І СЕРЦЯ

На жаль, у наш час належно не оцінені заслуги Митрополита Шептицького, уся велич цієї історичної постаті. Тому треба розповісти, ким був Митрополит Галицький, якого він роду, що він зробив для української Церкви, які мав заслуги перед українською культурою.

Граф Роман (так звали Митрополита Андрія у світському житті) народився 29 липня 1865 року. За часів старої Польщі побожний рід Шептицьких дав Українській Греко-Католицькій Церкві аж чотириох славних владик та ще кількох Василіанських архимандритів. Саме брати Митрополита, львівські владика Атанасій та Лев будували величний храм св. Юра у місті Львові. Граф Роман Шептицький навчався у гімназії. Отримав університетську юридичну освіту. 1888 року здобув ступінь доктора права.

Боже покликання прокинулося у його душі навесні 1886 року. Молодий граф Роман поїхав до Рима. Оглядав старі храми, музеї, слухав лекції славних теологів, познайомився з різними вченими, достойниками і кардиналами. 9 травня 1886 року був присутній на Службі Божій, котру правив сам Папа, славний Лев XIII, а потім був представлений до папського благословення. Після повернення додому молодий граф Роман повідомив родичам про свій намір перейти на східний обряд — вступити до Василіанського чину та посвятити себе службі народу і церкві своїх предків. Зрозуміло, що вони зажурилися, але дали згоду на вступ у монастир. 28 травня 1888 року родичі відвезли його до монастиря отців Василіан у Добромилі. 1895 року монах Андрій став ігуменом і почав розвивати невсипущу місійну проповідницьку діяльність на Галичині, а 24

вересня 1899 року Андрій Шептицький став владикою у Станіславові. Старше духівництво тоді було переважно москвофільського духу, а на Покутті молоді радикали і соціалісти поширювали безбожність. Новому владіці докоряли польським походженням. Та він побував на всьому Покутті, зустрівся з гуцулами у Верховині, на Буковині. Тоді загал побачив, що з'явився ще один великий владика зі старого славного роду Шептицьких.

Всього півтора року був Андрій Шептицький владикою у Станіславові. Та за той короткий час лишив по собі вдячну пам'ять і тривкі сліди. Розпочав будівництво окремої духовної семінарії, заснував дієцезальну бібліотеку, подарував для неї 4000 книг та зобов'язався давати щороку 1200 крон на її утримання і примноження. Та вже в січні 1901 року Андрея Шептицького

покликано на Львівську Митрополію. За довгі роки служіння Митрополит Галицький здобув безмежну любов і пошану не лише галичан, але й усіх свідомих українців різних віросповідань та політичних уподобань у світі. Маючи значне родинне майно та розпоряджаючись як Митрополит Галицький великими доходами з лісів та земельних маєтків, що належали Митрополії, він всі ці доходи використовував на добро і розвиток українського народу і на славу Божу, на добродійні й культурні діла, на створення релігійних добродійних, просвітницьких мистецьких установ. Сам жив у митрополичій палаті, як монах-аскет: мала кімната; вовняна чорна ряса монаха-студита, підпоясана звичайним чорним ремнем; вервиця за поясом або в руках – ось так жив велетень духа і серця.

Митрополит Андрій був і на вид поважний, величавий. Високий, могутньої статури,

Андрей Шептицький
(1865-1944)

з довгою бородою, високим чолом, з проникливими і безмежно добрими синіми очима під густими бровами, приязний та привітний у спілкуванні. На кожного, хто мав честь і щастя його зустрічати, він справляв незабутнє враження.

Щоб духовно об'єднати весь український народ, де б він не жив, Митрополит Шептицький, наче апостол Павло, об'їхав усі землі, де проживали українці: цілу Галичину, Буковину, Закарпаття і Велику Україну, Америку, Німеччину та Англію. А коли не міг їхати до них особисто, то знов, наче невсипущий апостол Павло, писав їм послання та пастирські листи, яких було рівно сто. Вони мають не лише релігійний та моральний зміст, але й суспільний і патріотичний.

Коли в Росії відбулася революція, Митрополит навесні 1917 року поїхав до Києва, де проживала велика громада галичан-засланців.

Об'єднання церков, східної і західної, Митрополит Шептицький бачить, як об'єднання рівного з рівним. Обидві церкви – чи, властиво, обидві частини Христової Церкви – є однаково старовинні і однаково заслужені.

Митрополит найбільший меценат і покровитель української культури: мистецтва, науки та освіти. Він заснував, організував і матеріально забезпечував Український Національний Музей у Львові (1913 р.). До часу заснування цього музею галицькі українці не мали жодного музею, де була би зібрана і збережена їх стара культура.

Митрополит був великим любителем, знавцем та опікуном малярства. Сам теж умів малювати, а багатьом українським художникам надавав щире матеріальне підтримку. У розвитку української школи Митрополит Андрій відзначився створенням Української Дівочої Гімназії сестер Василянок, котрій подарував величезний будинок – чи не найбільший на той час у Львові. А ще він збудував Бурсу Рід-

ної Школи, дарував приміщення для освітніх закладів міста. Останнім визначним вкладом Митрополита у розвиток науки є заснування та фінансування Української духовної Академії та її наукових богословських видань.

Українська убога шкільна молодь та сироти мали в особі Митрополита люблячого і щедро-го тата-добродія. Створення Бурси Рідної Школи у Львові, "Вакаційної оселі" для сотень дітей

та пластунів, а пізніше – великого Літництва, тобто пристановища в митрополичих лісах у Карпатах, багатьох сиротинців свідчать про велике, благородне, справді християнське серце Митрополита.

Він заснував і фінансував Українську Лічницю, "Порадню матерів". Хоч їх мета — суто добродійна: самаритянське милосердя до хворих і убогих, які не мали за що лікуватись, однак і вона виконує разом з тим важливу національну роботу. Чи не тому Львів залишається осередком українського національного життя і по сьогоднішній день.

Протягом 35 років Митрополит створив і фінансував багато українізуючих установ у Львові, а саме: 4 церкви, 4 школи, 2 монастирі, 4 бурси, 2 шпиталі, 2 наукові установи. Працювало в них кілька сотень інтелігентних людей: священників, ченців, черниць, лікарів, службниць, дяків, учителів, вчених і доглядачів тощо. Це були свідомі українці. Жила та виховувалась у тих бурсах і українська молодь. Ці установи закуповували для своїх потреб все в українських крамницях, давали роботу українським ремісникам, зверталися лише до українських адвокатів, лікарів, інженерів, будівничих – значить, давали прожиток сотням українських родин, чим знову скріплювалось українство у Львові.

Митрополит проявив себе і як український політик. Коли київська митрополія стала зняряддям русифікації України, галицька уніатська митрополія стала осередком української національної ідеї.

На єпископському престолі у Станіславові

У 1906 році галицькі українці боролися за виборчу реформу для парламенту. Митрополит Шептицький, займаючи місце в сенаті, очолив делегації українських послів до цісаря у цій справі. Відстоював також відкриття українського університету.

Коли під час Другої світової війни галицькі українці сформували полк Січових стрільців задля боротьби за волю України, саме Митрополит Шептицький освятив їхній прапор.

6 вересня 1914 року він виголосив проповідь, у якій закликав весь український народ Галичини стояти твердо при своїй вірі і народності. За це Москва помстилася йому арештом (18 вересня 1914 р.) та вивезла Митрополита у Росію, спочатку в Курську, а через два роки – в церковну в'язницю монастиря у Суздалі, пізніше – до Ярославля, де Митрополита застав вибух революції. Влада Керенського – на жадання російських українців – звільнила Митрополита зі заслання і дозволила йому приїхати до Петербурга, пізніше – й до Києва, а потім виїхати за кордон, де його вітала українська колонія. Провівши свою місійну працю, він рушив до Рима, Німеччини, Швейцарії, а потім прибув до Відня.

1918 року, коли Галичина опинилась під польською окупацією, він стає справді в'язнем польських військових властей у святоюрській палаті. Лише влітку 1921 року Митрополит виїжджає до Рима, потім до Парижа, де гаряче відстоює право українців на власну державу. А восени 1921, року Митрополит, приїхав до Америки.

Польща протестувала проти поїздок Митрополита. Він бачив, що не може допомогти справедливій розв'язці галицької проблеми, тому повернувся до Львова, де присвятив усі свої сили скріпленню української Церкви та її впливу на маси, поглибленню християнської релігійності як забрала проти більшовизму та проти матеріалізму, ідейному вихованню та організації молоді взагалі, а, зокрема, сиротинцям і дитячим літницям, плеканню вищої церковної науки, мирному поширенню Унії на Волині і Поліссі, Національному музеєві, Народній лікарні, українським школам і кооперативам.

Однією з останніх справ Кир Андрія є заснування у митрополичих карпатських лісах "заповідників", які зберегли багатства флори і фауни, яким загрожувало знищення.

Патріотизм і націоналізм Митрополита – це результат філософії християнського чину. Оцей патріотизм – творчий, будуєчий, позитивний та чоловіколюбивий. Нема у ньому нічого ненависного, нелюдяного чи негативного. Для справи свого народу він повний пожертвування аж до цілковитого самовідречення, бо добрий пастир покладе душу за стадо своє.

У часі Другої Світової війни (1939-1941) прийшла в Галичину советська армія, а з нею – політична неволя та релігійне переслідування.

Українська Католицька Церква стала матеріально пограбованою, але духовно загартованою, міцною.

Митрополит Андрій Шептицький протестував проти німецького насильства над українцями і євреями: боронив покривджених; духовно опікувався тими, хто їхав по волі чи по неволі на працю до Німеччини, поставляв капеланів для дивізії "Галичина".

Хресний шлях і Воскресіння УГК Церкви Митрополит Андрій пророкував останніми словами перед своєю смертю (1 листопада 1944 р. 13.30 пол.): "Наша Церква буде знищена, розгромлена більшовиками. Але ви держіться, не відступайте від віри, від Католицької Церкви. Тяжкий досвід, який впаде на нашу Церкву, є хвилевий. Я виджу відродження нашої Церкви. Вона буде гарніша, величніша від давньої та буде обнімати цілий наш нарід. Україна увільницька від свого упадку та стане державою могутньою, з'єднаною, величавою, яка буде дорівнювати другим високорозвинутим державам. Мир, добробут, щастя, висока культура, взаємна любов і згода будуть панувати в ній. Все те буде, як я кажу: тільки треба молитися, щоб Господь Бог і Мати Божа опікувалися завжди нашим гідним, замученим народом, який стільки витерпів, і щоб ця опіка тривала вічно. Прощаюся з вами. Будьте стійкі і сильні у вірі, витривалості й ревні в служінні Господу Богу! І більше мого голосу не почуєте – аж на страшному суді!".

Підготувала **Л. ЛУКАНЮК.**

Використано літературу:

"Митрополит Андрій Шептицький"

Лонгина Цегельського;

"Злочин" Петра Кардаша

БІЛОБЕРІЗЬКІЙ ЦЕРКВІ – 170

У 1840 році було збудовано і освячено церкву Покрови Пресвятої Діви Марії у селі Білоберізка. Вона була невеликою. У 1844-1851 роках навколо неї було побудовано нову, більшу церкву, яка стоїть й до нині. У старій церкві відправляли Богослужіння, коли і будували нову.

Оцинкований лист привезли з Австрії, тому стіни, обшиті цією бляхою, збереглися до сьогодні. Ліс рубали в урочищі Ціви і возили волами, биками. 15 чи 18 дерев зрубали на пасовищі, де тепер розташовано майстерню Білоберізької школи. А поофірував ліс на церкву заможний ґазда.

Декоративний таріль "Свята родина".
Художник Марія Корнелюк-Гривінська

У 1850 році стару церкву розібрано і продано у Косівський район – село Розтоки, присілок Свидовець. У ній відправляються Богослужіння і тепер.

Нову церкву розписували 5 художників зі Львова. Це затягнулося на десять років (1852-1862), тому що малювали лиш у сонячні і теплі

дні. У 1852 році виготовлено іконостас. На образі Святого Миколая на морі зберігся дарчий напис, датований 1852 роком. Багато людей жертвували на храм Божий гроші, ікони...

За спогадами найстаршого жителя села Андрія Ілліча Дудидри, 1916 року народження, який 30 років був паламарем у церкві, з 1947 року до нинішнього дня у Білоберізці служило 28 священників.

Після війни, у 1946 році, настоятелем храму був німець, який мало розмовляв російською. З 1947 року 15 років настоятелем храму був отець Іван Шовгенюк, який крім Білоберізки, мав ще парафії у Розтоках і Великому Рожині. Був дуже добрим, чуйним до потреб парафіян. Якщо сім'я була бідною, не брав грошей за хрестини, весілля, похорони.

Як згадує А.Дудидра, у вересні 1947 року в стіни церкви стріляв із пістолета командир винищувального батальйону, старший лейтенант, прізвища котрого не встановлено. Ці 5 дірок від куль у стіні церкви можна побачити й нині. Через три тижні цей офіцер був важко поранений біля села Барвінково. Цим Господь показав: ніколи не піднімай руку на святе, вічне.

Після отця Івана Шовгенюка настоятелем храму 3 роки був отець Михайло Березюк. Квартирував у Дмитра Федюка. Мав парафію і в Черемошній. У день свята Різдва Христового вранці

поїхав висвячувати хату в Черемошній. Повернутись вчасно не зміг, бо не було автобуса. Й оскільки Богослужіння на Різдво Христове у Білоберізці не відбулося, змушений був через це піти із парафії.

Один рік священника на парафії не було, кілька разів Службу Богу відправ-

ляв священник із с. Петраші Путильського району.

Через рік приїхав священник із Молдавії – отець Дмитро Паторак. Церкви в час тоталітарного комуністичного режиму в багатьох селах були закриті і він, крім Білоберізки, обслуговував села Хороцево, Барвінково, Устеріки, Стебні, Довгополе... Хтось із секотів доніс у район, що в церкві є 2 синьо-жовті хоругви. Ввечері до хати паламаря А.І. Дудидри прийшов голова сільради Микита Танасійович Іванюк і попередив, що вранці в церкві буде співробітник КДБ з Івано-Франківська. Вранці, коли приїхали "гості", то побачили 2 сині хоругви з червоними фризлями. Жовті фризлі було замінено на червоні.

Півтора року настоятелем храму був поляк – отець Нестор Дзюбак. Один рік на парафії служив отець Василь Юрчук. Отець Роман Олексюк був парохом села 2 рази по 2 роки.

Отець Щербатюк був на парафії 2 роки, потім висвятили молодого священника Коновалюка. Він служив на парафії 1 рік. Отець Василь Петлюха був настоятелем храму 3 роки. За цей час було зроблено малярні роботи всередині церкви. Півтора року настоятелем храму був отець Федір Дуніч з Уторопів Косівського району. Потім 4 роки служив на парафії отець Микола Химин. То був час початку нашої незалежної держави. У 1991 р. о. Микола разом із парафіянами висвячував синьо-жовтий прапор, благословив прийняття присяги військовослужбовців запасу на вірність Україні. За час його служіння було побудовано резиденцію за фінською технологією із тирсоплит, збудовано і освячено капличку, почалося будівництво церкви у с. Хороцево.

Нинішній настоятель храму отець Дмитро Петлюха служить з 1993 року. За цей

час збудовано нову добротну резиденцію з усіма прибудовами, перекрито церкву алюмінієвим листом, облагороджено територію церкви. Завдяки щирим пожертвам парафіян побудовано огорожу з каменю із кованими виробами, позолочено іконостас, обшито дзвіницю фальшбрусом, придбано 4 позолочені підсвічники на 32 свічки та позолочений аналой. Біля церкви викопано та облаштовано криничку, встановлено дубові хрести біля церкви і на цвинтарі. У день храмового свята – Покрови Пресвятої Діви Марії – від імені церковного комітету щиро дякуємо всім, хто своїми пожертвуваннями, працею долучив-

Декоративний таріль "Ісус Христос Галілеянин".
Художник Марія Корнелюк-Гривінська

ся до розбудови нашої церкви. Бажаємо всім міцного здоров'я, щастя, достатку, миру і злагоди, нехай Пресвята Богородиця покриває своїм всечеснішим омофором вас, ваших діточок, ваші сім'ї, ваші родини і захищає від усіх негараздів на життєвій дорозі. Нехай сходить на всіх вас Боже благословення на многії і благії літа.

Михайло ШКРІБЛЯК,
голова церковного комітету.
Газета "Верховинські вісті", № 42 (6781),
15 жовтня 2010.

ПРОЦЕС ВІКУ

Äî äí ü ï àì 'yò³ Ñòàì àí à Ààí ääðè

"Якщо пригадати найвідоміші літературні твори світової класики, то як правило, вони закінчуються смертю героя. Але історія життя і смерті Степана Бандери мала абсолютно несподіване продовження, яке, без перебільшення, струснуло світ. 12 серпня 1961 року в установу американської поліції у Західному Берліні зайшли молодий чоловік і жінка. Мабуть, ніхто з посадових осіб, що бачили їх у ті перші години, не спромігся описати, як це було, але можна собі уявити, що обоє вони були дуже стривожені або й перелякані. Чоловік сказав, що має зробити дуже важливе повідомлення. Але те, що почули службові особи перевершило всі їхні очікування. Чоловік заявив, що його звать Б. Сташинський, що він з дружиною Інгою Поль, німкенею, щойно втекли зі східної зони Німеччини. Цілком сенсаційними були його подальші показання. Він сказав, що є агентом радянських спецслужб і що саме він власною рукою убив у Мюнхені 1957 року Лева Ребета, а 1959 – Степана Бандеру.

Потім почалося слідство, яке тривало більше року. Дивне то було слідство, тут усе йшло навпаки. Б. Сташинський розповідав про всі свої злочини, а слідчі, сумніваючись розшукували документальні і речові докази того, що він казав правду. Наприклад, він говорив, якого числа, під яким прізвиськом і в якому літаку він летів або в якому готелі жив, а слідчі органи розшукували списки пасажирів літаків і реєстрацію жителів готелів. Можна припустити, що спецслужби різних країн теж були задіяні у тому слідстві і через своїх

агентів у СРСР перевіряли правдивість показань Сташинського, але це залишилося таємницею цих спецслужб. У всякому разі, коли 8 жовтня 1962 року в Карлсруе почався судовий процес проти Б. Сташинського, у руках правосуддя вже були всі докази на користь того, що підсудний говорить "правду, тільки правду і нічого, крім правди".

Існують 2 книги, у яких описано весь процес проти Б. Сташинського з 9 по 19 жовтня 1961 року. Першу надруковано 1965 року в Мюнхені, другу – в 1993 році випустило в світ видавництво "Червона калина" у Львові. Остання, друга книга, значно менша за обсягом, проте в ній зібрані найголовніші матеріали процесу.

У своїх показаннях на суді Б. Сташинський дуже детально розповів про весь свій життєвий шлях, як його посилали до Німеччини з різними дрібними дорученнями, щоб він там освоївся, як йому доручили поїхати у Мюнхен і стежити там за чоловіком на ім'я Лев Ребет. І коли Б. Сташинський вже добре знав, де живе Ребет, де працює, йому одного разу сказали: "Цю людину ти маєш вбити". На цей час Б. Сташинський вже добре знав порядки, які існували у спецорганах: "відмовишся вбити – вб'ють тебе". Отже, йому дали спеціальну унікальну зброю: це було щось на зразок невеликого пістолета, але замість набою він був заряджений ампулою із синильною кислотою. Варто було натиснути на курок, направивши цівку в обличчя жертви, як ампула розбивалася, вміст випаровувався, і людина, вдихнувши цю пару, в ту ж мить падала мертвою без усяких ознак насильницької смерті. Так і сталося у випадку з Л. Ребетом: медична експертиза встановила параліч серця. Але це не було перше й останнє завдання Б. Сташинського. Йому сказали, що він має їхати у Мюнхен, вистежити там чоловіка під іменем

С. Попель і ліквідувати його у такий же спосіб, але удосконалений: уже двома цівками, щоб без промаху.

Якщо вірити Б.Сташинському, то друге вбивство психологічно далось йому важче, ніж перше. То доповідав своєму начальству, що Попель не буває ніколи один, то зламав ключі, щоб відчинити двері під'їзду, де жив Попель. Нарешті, одного разу застав свою жертву саму в дворі, міг вистрелити, але чомусь злякався, пішов геть, по дорозі вистрелив у землю, а потім зброю викинув. Дещо з його показань отримало матеріальні підтвердження. Зброю знайти не вдалося, але зламані борідки від ключа знайшли в середині замка, і пил, який їх покривав, свідчив, що вони там пролежали довгий час.

Сташинський мусив убити людину, яку він знав як С. Попеля, і він убив. Чи знав відразу Б. Сташинський, кого він убив? Йому можна повірити, що не знав. Адже Б. Сташинський народився і виріс на Галичині, де культ С. Бандери був сильним. Цілком можливо, що в нього не піднялася б рука, якби знав, з ким має справу. Інша річ – якийсь там С. Попель. Але вже в найближчі дні вбивця дізнається справжнє ім'я своєї жертви. Ось як він розповів про це на суді: "Цілком випадково я побачив у кінохроніці картини з похорону Бандера. Тобто я бачив лише одну картину: Бандера у відкритій труні і навколо нього люди. Коли я це побачив... мені здається, що хтось мене ударив по голові молотком. Це, може, не зовсім точно – я був страшенно переляканий. Це було вперше, що я так безпосередньо побачив наслідки свого вчинку..."

На суді в Карлсруе виступила дружина замордованого Л. Ребета – Дарія Ребет (дівоче прізвище Цісик) і сказала: "Все те, що тут цими днями виявлено, я сприймаю як глибоку і жорстоку трагедію... Справу Б. Сташинського я бачу саме як справу, як явище, що є віддзеркаленням трагічної долі нашого народу".

19 жовтня 1962 року було оголошено вирок: 8 років тюремного ув'язнення. Подальша доля Б.Сташинського практично невідома. Відомо лише, що він відбув свій строк і зі своєю дружиною виїхав. Звичайно, радян-

*Степан
Бандера –
член
«Пласту»*

ська преса про суд над Б. Сташинським не захопилася ні словом.

В історії будь-якого народу є постаті, імена яких відомі кожному громадянину, якими пишаються, яких називають чи то творцями цієї держави, чи її визволителями з-під іноземного ярма. Вже навіть за життя ім'я цієї людини можуть оточувати легенди, з десятиліттями і їх число збільшується і стає важко відрізнити: де правда, а де вимисел.

І все ж людям потрібні такі історичні приклади патріотизму і високої жертвовності. Кожен італієць з гордістю називає Гарібальді, південноамериканець – Сімона Болівара і т.д. Україна також має свій ряд, який починається з Кия, Щека і Хорива і який не має кінця, бо історія України продовжується. Треба лише заповнити прогалини у цьому ряду, поставити на місця імена, які були знеславлені або замовчувані ворогами української незалежності. Одне з таких імен – Степан Бандера. Цілком можливо, що більшість "колишніх радянських людей", а тепер громадян незалежної України, знаючи щось про самого С. Бандеру, нічого не знали про його вбивство. Тепер вони знатимуть хоч щось...

Передрук: Г. Л. Гордасевич Степан Бандера: Людина і міф. – Львів: ЛА "Піраміда", 2001. – С. 141-150.

Підготувала В.Рак, – науковий працівник Косівського філіалу Івано-Франківського музею визвольної боротьби ім. С.Бандери

Дмитро Павличко

РІЗДВО

I

Сніжок, сніжок, яке велике диво —
Сніжок вовнястий, ніжний, мов кожух.
Він падав то повільно, то сквапливо,
То вгору з вітром підлітав, як пух.

Сніжок мене заворожив назавше,
Покликав у глибини світові.
Я з ним злітав, розкриля рук рознявши,
Я падав з ним і гинув на траві.

Сніг віщував, що будуть свята файні —
Узвар, пампушки, креплики, кутя,
Що в жолобі на сіні, в нашій стайні,
Народить діва сяюче дитя.

В молитві я шукав своєї мови,
Мов золотого в маминій руці.
Я з татом різав січку для корови,
Читав буквар вночі при каганці.

А добрий сніг під ніч сідав на серці,
Літав, мов іскри, далеч золотив.
А янгол білокрилий на смереці
Стояв і зорі, як свічки, світив.

II

Було Різдво. Колядував Стопчатів.
Співала під хатами дітвора.
І чувся десь далеко голос братів,
Десь ніжно озивалася сестра.

Над Лючкою на лавці, що хиталась,
Стояв я і дивився в небеса.
І зірки першої зелена зав'язь
Просяяла, мов колосок вівса.

На Короленку, Насарат, Палиту*
Дивився я і бачив, як з висот
На ясні зорі з темного блакиту,
Немов на стерні, вийшов Саваот.

В сивизнах він стояв поміж зірками,
В сорочці до колін, як наш дідусь,
І чорними, мозольними руками
Благословляв він Україну-Русь.

Він вислухав мій спів і за колядку
Монет великих пригорщу мені
Сипнув — і гроші билися об кладку,
І падали в замети різдвяні.

Я був маленький, і в дитячій тремі
Пригадував мелодію й співав:
Син Божий народивсь у Вифлеємі,
А Бог над Короленкою стояв...

В своїм селі я знову колядую,
Під льодом Лючка плаче тишкама.
Ні брата, ні сестри я вже не чую,
І Бога вже між зорями нема.

* Короленка, Насарат, Палита – назви частин гірського кряжу, який видно із Стопчатово.

III

Всім тілом я тремтів, немов трепета,
Всім тілом я дрижав, як соловій, —
Так я колядував! А моя тета
Сльозу втирала із вологих вій.

Вона мене запрошувала в хату,
Давала миску яблук або груш.
І за колядку брав я ту заплачу,
І тишився, і далі біг чимдуж.

Летів через плоти й перегороди,
Щоб виспівати колядки свої
Під вікнами заможної господині
І під віконцем бідної сім'ї,

Щоб жодної не обминути долі,
Так ніби був лиш я за вістуна,
Що десь у Вифлеємі, у стодолі,
Прийшла на світ дитина осяйна.

Я вірив, що колядка порятує
Усіх страждених у моїм селі,
Я вірив, що Господь на небі чує
Мої різдвяні просьби та жалі.

Я був тоді подібним до поета,
Що зводить світ ілюзій і надій.
Я ще не знав, чому це моя тета
Так плакала, зачувши голос мій.

IV

Моя ріка була покрита льодом,
А ковзанка — як мапа ста доріг,
Блищала, а вода текла під сподом,
А лід, втікаючи мені з-під ніг,
Потріскував, мов стиснутий горіх.

Я їздив по крижині на підковах,
Прибитих до обцасів. Я літав,
І слід мій стигнув на снігах шовкових.
Що пахнули, неначе пласт отав,
Де повно яблук батько поскладав.

Крізь лід я бачив дно ріки моєї,
В сапфірах та алмазах чисте дно,
А сніг біліший був за цвіт лілеї,
В сувоях він лежав, як полотно, —
Між них світило водяне вікно.

Вже сутеніло. Вечір чорнобривий
Стояв у сивому байбараці.
Зближалось Різдво. Я був щасливий,
Тримав сніжинку, як зорю в руці,
І лід смоктав, як справжні льодянці.

Я човгався на Лючці, на крижині,
Скарби світили крізь тонкі льоди,
І навіть риба в срібній козушці,
Готова на різдвяні холоди,
До мене посміхалася з води.

V

Вікно — як око, над загатою,
Хати́на в шапці сніговій.
А я співав під тою хатою,
Колядував, як соловій.

Сніжинки на шибках топилися,
Вдивлявся я в нутро житла;
Там діти-янголи молилися,
Господь сидів коло стола.

То був господар хати вбогої,
Дідусь — на бровах сивина.
Про Вифлеєм співав я Богові,
Приявному на склі вікна.

І досі я живий ще згадкою,
Як тишився при тому склі,
Коли, піднесений колядкою,
Я бачив Бога на землі.

VI

Дванадцять страв пісних приготувала мати;
І першою була пшениця, чи кутя.
То божі смакощі, осінні аромати,
Горіх, і мак, і мед, і зерен розняття.

А друге місце мав червоний борщ — багряні
Промінчики життя із серця буряка.
Такої смакоти в найкращім ресторані
Не зварять — все в них є, та вмлість не така!

Були в нас голубці — смачне творіння музи
Гуцульської — таке не їв ти на віку —
В капуста́нім листку крупи із кукурудзи,
Запечені в печі у глинянім горшку.

А ще вареники із бриндзею, із сиром,
З картоплею, але смачніші між всіма —
З капустою — скажу, коли вже бути щирим, —
Я їх любив і брав руками обома.

А далі запражка — печеня із грибами,
Що в інші дні її із м'ясом подають,
А в піст — лишень гриби, що звуться ще губами,
На понюх кликали, як в ліс тіниста путь.

Була ще страва в нас, що наша вбога доля
Придумала на те, щоб заздрих нам багач:
Із конопляною олією квасоля,
Їства цього тепер нема, згадай і плач.

Ще оселедчики, одягнуті лускою,
У Маня куплені, лягали на таріль.
Так ми стрічалися з живизною морською,
Що надила й пекла, немов смачнюща сіль.

А був ще другий борщ, в якому не петрушка,
Не морква плавала, а лиш один буряк
Домінував, як пан, а біля нього вушка
Ходили навкруги, творивши блиск і смак.

Ще мидниця була з пампушками, на три дні
Їх мати напекла для колядницьких душ.
Їх їли парубки й господарі солідні,
І смакував мені їх лоскотний м'якуш.

Із сушені узвар — напій для пана Бога,
Із пахощами груш, і яблук, і сливок.
Про смакощі його оповісти незмога —
Вміщався цілий сад в один його ковток.

Я не згадаю вже дванадцятої страви,
Вона була десь там, на білому столі,
Де йшли з-під скатерті пахущості отави,
Найкращі запахи отецької землі.

VII

Як ми вже спали по вечері,
Я вчув неначебно вві сні,
Як скрипнули у сінях двері,
Як хтось пройшов у тишині.

Моя загублена колядко,
Вернись до мене і згадай,
Як я побачив янголятко,
Що увійшло в наш тихий рай.

Казала мати: будуть гості
Невидимі — в нас — на борщі.
Та мав я очі дуже гострі,
Незримо бачив уночі.

Я бачив неба переблиски
І янгола, що із небес
Зійшов, і їв з моєї миски,
А потім помолвився й щез.

Я затулив лякливо очі,
Сховався під ліжником, мов кіт,
А вранці я сліди діточі
В снігу уздрів коло воріт.

То янгол був. Приходив пішки,
Підкріплював свою снагу.
І бачив я, що босі ніжки
Сліди залишили в снігу.

VIII

Чорт обряджався у чорні панчохи,
Ангел — у мамину білу сорочку.
А були ж то онуки бабусі Явдохи,
Що повиростали в однім сповиточку.

Чорт мав хвостяру і маску з рогами,
Ангел — саяну діадему і крила.
Вила ходили між колядниками,
Зоря Вифлеємська над ними світила.

Тішилися браття, аж роки скорботні
Синцями спеклися в скатованій шкірі.
Були ж вони разом у бандерівській сотні,
Разом рубали ліси на Сибірі.

Життя оберталось колом заклятим,
Епоха стояла злостива і підла.
Ангел навчився лаятись матом,
Чорт без молитви не брався до їдла.

Вернулись вони з-за колючого дроту,
Два герої вертепу, два різдвяні актори.
Чорт, що являє побожну істоту,
Ангел, що повен гнівби й непокори.

Боже, прости мені всі перекрути,
Бо не мав я подвійного розуму й серця,
Та мусив за чорта і за ангела бути
У тому вертепі, що світом зветься.

IX

Як грав я ангела, мене
Не шанували, не любили,
Принижували й навіть били
За ремесло святе й трудне.

Любив я ворогів своїх,
Був коло бідних на сторожі,
Наймав за мудрих служби Божі,
Дурних не піднімав на сміх.

Не знав я заздрості й пихи,
Лиш тих ганьбив, хто світом править.
Мені подобалися навіть
Дрібні беззахисні гріхи.

Лукавим я прощав діла,
Тихцем підказані злобою,
Перевиховував любов'ю
Майстрів ненависті і зла.

Та все даремно. І тоді
Я взявся грати сатанюку —
І стали цілувати в руку
Мене зухвальці молоді.

Мене любили за слова
Різкі та гострі, наче цвяхи.
Хоч я не вбив би і комахи,
Мене боялася братва.

Ходив я в масці, та в душі
Мені світили білі крила.
Невпевнено тримав я вила,
Ціляючи в гріхи чужі.

Я роздивлявся навкруги —
Було для мене дивиною,
Що дружби прагнули зі мною
Мої закляті вороги.

Йшли заgrimовані царі
Зі мною поруч, вдячні долі
За ті свої вертепні ролі,
Я ж задихався в машкарі!

Бездарний з мене сатана
Та й ангел теж не був, як геній,
Та жив я на землі, натхненній
Різдвом, хмільнішим од вина.

X

Невіста сина сповивала,
Співала, тішилась, не знала,
Що те малесеньке дитя
Постане оборонцем роду,
За Україну, за свободу
Пожертвує своє життя.

А син дивився мамі в очі,
Невтишно плакав дні і ночі,
Неначе знав заздалегідь,
Що має тяжко помирати
У темнім бункрі від гранати,
Де ворог навкруги стоїть.

Співала мати колискову,
В дитя вчаровувала мову,
Вдихала душу в ніжну плоть,
Дитину обертала в мужа,
Що мусив стати до оружжя,
Померти мусив, як Господь.

Співала мати біля сина
І вірила, що та дитина,
Як сонця раннього чоло,
Освітить душі ниці й темні...
Так діялось у Вифлеємі,
І так в Стопчатові було.

XI

У кузові сиділа Божа Мати,
Дитя своє тримала на руках.
Її везли в тюрму чужі солдати,
А партизани йшли колядувати
І тій машині заступили шлях.

І кулемети клацнули замками,
Луна пішла, і стрепенувся плай.
А Божа Мати стала над штиками,
І свого мужа між колядниками
Побачила й сказала: „Не стріляй!

Дитина спить!» І сотня відступила.
І конвоїри стали враз людьми,
Неначе вийшла з них нечиста сила;
Розбуджена душа заговорила,
Від сонця тріснув лід серед зими.

Різдво! Життя! Давай — на Верховину!
І хлопці розвернулись... А тюрма
Чекала на солдатів, на машину,

На пійману сотенного дружину,
Чекала й не діждалась: їх нема!

Нема для станіславської катівні,
Немає для Сибіру і тайги;
Десь, може, в Брустурах чи Криворівні,
Збудили їх над ранком треті півні,
Пішли в УПА вчорашні вороги.

І вчилися вони колядувати,
Хлоп'ята з Бучі та з Чигирина.
І вже були в них інші автомати,
І їх благословляла Божа Мати,
А в бій вела сотенного жона.

XII

Мій батько був тоді в колгоспі головою,
З жури чорнів, бо мав дві влади над собою:
Район і гарнізон, стрибки й секретарі
За самогонкою з'являлись на зорі,
Бо починалася їх влада люта й п'яна
Й до вечора тяглась, а з вечора до рана
Тривала інша власть — своя, а не чужа.
Тож батько мій ходив по гострині ножа.
Був сорок сьомий рік, Різдво, сніги, як свічі,
Білили на дахах і на гірським узбіччі;
Був ясний день. З гори зійшли колядники —
Тризуби на шапках, на грудях — блискавки.
Зійшли, не боячись, при сонці і при зброї,
І стали під вікном для пісні різдвяної.
А мати глянула: «Це наші! В хату клич!»
І хата охнула від молодих облич.
Зайшли. Молилися. Засіли біля столу.
Сотенний зняв кожух.
Він їв кутю й спрокволу
До батька говорив: «Пане Павличко, тра!
Потрібна поміч нам з колгоспного двора,
Голодні хлопці ждуть в Корнівці на постої.
Підкиньте, підженіть нам живності якої!»
А батько посміхнувся: «Дві ялівки даю
З колгоспу, а одну таки віддам своєю.
Знайдуться й підсвинки, курчата, гуси, вівці —
Сю ніч оте добро опиниться в Корнівці!»
Сотенний попросив паперу й олівця
І довідку почав писати для отця.
Він все перелічив, що батько мав прислати,
І мовив так: «Харчі ми не берем без плати.
Держава наша все віддасть... Ми — не вовки
І не грабіжники, а чесні вояки!»
Мій батько взяв папір, погладив, за халяву

Засунув і сказав: «Допоки там державу
Збудуємо свою, я, хлопці, піджду,
Але тепер колгосп віддам за коляду!
Як Бог діждати дасть, скажу я Україні,
Що заплатили ви мені й моїй родині Колядкою!»
І тут постала коляда,
Так ніби увійшла княгиня молода
До хати нашої, і на стрілецькі чола
Упала Божа тінь, як світло з ореола...
І хлопці так пішли, у зблисках коляди —
За синю лінію карпатської гряди,
І видно ще було те світло за горою,
Що з піснею лягло на їхню твар і зброю,
І чути ще було в Стопчатів з Космача
Гудіння голосів, як струнний звук меча.

XIII

Була різдвяна ніч. Світили ясні зорі.
Спартан прокинувся. Побачив із вікна,
Що мерехтять в снігах штики, як борона,
Що він — оточений, — стоїть орда надворі.

Де сотня? Де стрільці? Де кулемети скорі?
Нема нікого! Сам. Дружина спить, вона
Усміхнена, немов приснилась їй весна,
Розквітлі яблуні в небесному просторі...

Він не збудив її, не вклав у руки бронь,!
Не крикнув, не зірвав із неї покривала.
А вистрелив собі впритул, в гарячу скронь.

Але в останню мить побачив, як вставала
Жона, як пістолет в тремтячі руки брала!
І як рвонулася за ним же навдогонь...

XIV

Внизу — безпам'ятна амеба,
Вгорі — продажний лицедій, —
Неначе й не було в нас неба,
Різдва і зоряних надій.

Внизу — розчавлена жеброта,
Вгорі — безгрішні шахраї,
І двоязичіє із рота
Державного, — як спів змії.

Знов наша мова у неволі,
Хоч воля ходить навкруги,
Та навіває в очі солі
Студений вітер із тайги.

Плебей вшановує плебея,
Торгаш цілує торгаша.
І зраджена, немов Медея,
Жадає мсти моя душа.

Знов суне на Україну горе,
Вже перебуте в таборах.
Так сходи ж, Вифлеємська зоре,
Покажуй до свободи шлях!

XV

На волі жити тяжче, як в неволі —
За все терпи, за все відповідай,
Дивись, який без маски рідний край,
Без кайданів, але голодні й голі
Раби, що в'януть на чужій землі,
Хліб заробляючи по всій Європі,
І слухай, як Тарас ридає в гробі,
Бо закопали мову москалі
В його могилу, а хахли лукаві
Підкинулись під наші прапори
І знають лиш одне: дери, бери,
Кради й збагачуйся в своїй державі.
Та ні! Не плач, Тарасе! Оживе

На волі воля, вигинуть могили,
А наша мрія не помре ніколи —
Вітай життя державне і нове,
Трудне життя, коли приймаєш болі
Не від чужинця й ката: вознести
Нема на кого скарги — всі брати,
Аякже! Всі в стражденнім ореолі!
Трудне життя, коли нема Різдва
Ані Великодня в убогій хаті,
Коли хруні й перевертні багаті
Затоптують у грузь Твої слова;
Брудне життя, коли манкуртів згря
Опанувала студії й ефір,
І лиже кров чеченську братній звір,
«В одну сем'ю слав'ян аб'єдіння».
Та є держава! Кров'ю поколінь
Насичена земля — для ліплень здала,
Міси її, виймай із неї тлінь,
Щоб думала й безсмертною ставала.
Вітай держави рождество, як плоть,
Що потребує, наче глина, духу —
Вдихнім же в неї — та не потеруху,
А той вогонь, що людям дав Господь!

Дмитро ПАВЛИЧКО, м. Київ

Водохрестя.

Худ. Анатолій Калитко. 2010 рік

Петро КОРНЕЮК

1942-1998

З МАЛОВІДОМИХ СТОРІНОК

Журналіст і громадський діяч із м. Косова П.Д.Корнеюк у 1990 році видав збілочку "Колядник", у якій надруковано найбільш відомі і поширені колядки на теренах нашого краю.

Журнал "Гуцули і Гуцульщина" з нагоди 20-річчя виходу в світ "Колядника" публікує декілька давніх колядок, зібраних паном Петром. Упевнені, що віншування і повстанські колядки зацікавлять теперішніх педагогів, батьків та їхніх дітей.

ВІНШУВАННЯ

Дай Вам Боже
В Щастю і в Здоров'ю проколядувати
Різдва Христового
Нарік дочекати.
А по Різдві — Богоявлення,
Від Богоявлення до Стрітення,
Від Стрітення до Благовіщення,
По Благовіщенню — Благовіст
Землі заспівати.
Страстям Христовим поклоняйтесь
І Воскресіння дочекати;
По Воскресінню — до Вознесіння,
А по Вознесінню Зіслання Святого Духа.
І так рік від року, аж до сотні літ
Най в добрі Вам живеться!
ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

ПОВСТАНСЬКІ КОЛЯДКИ НА СТОЛІ, НА СІНІ

(На мелодію "Нова радість стала").

На столі, на сіні
Свічка сльози ронить —
Сумно, сумно у хатині —
Мати б'є поклони:

— О змилуйся, Христе,
Зглянься, Божа Мати.
Замініть Ви мої сльози
У тяжке прокляття.

— Де ти, любий сину?
— Де ж ти, мила дочко?
І цілує, к серцю тулить
У крові сорочку.

На столі, на сні
Свічка догоряє,
Сива мати як зозуля,
З горя умліває.

— Ой прилети, сину,
З раю, з того світа,
Відплати катам за мене
В хаті неогрітій!

Ой прилети, доню,
З дикого Сибіру —
Розпинають Україну,
Її славу й віру!

Вислухай молитву,
Боже, щедрий Боже!
Хай блаженна наша зброя
Ката переможе!

8.12.1946 р.

НЕ ПЛАЧ НАРОДЕ!

(на мелодію
"Возвеселімося всі купно нині")

Не плач, народе, що люте горе.
Що кров'ю й потом хвилює море.
Ще мент-хвилина — слава прилине.
До бою будь готовий все!

Бог народився, Він з нами стане,
Він нам допоможе скинуть кайдани.
Плач не допоможе, лиш зброя гожа
Нам славу й волю принесе!

Кормить завзяттям серце і душу.
Хай вам недоля сліз не ворухить.
Завтра герої рушать до бою —
Ви з ними станьте, як один!

О, буде свято — радість велика —
Світ обновити Бог нас покликав.
Хай згине зрада! Смерть клятим гадам!
Веди нас, Боже — ми вже йдем!

1947 р.

МИ ІЗ УКРАЇНИ

Нині ся з'явила
Весела новина:
Там пречиста Діва Мати
Породила Сина.

А як породила
В пелени повила
Сіном-зіллям від ягняти
Йому постелила.

Сіном постелила,
Та й зіллям накрила;
— Гайте, лю-лю, мій синочку,
Бо я ся втомила.

Аж там опівночі
Зірка засвітила.
Всіх нас, братів-українців,
Вона пробудила.

А ми, бідні люди,
Нічого не знали.
Та й усі до Вифлиема
Скоро поспішали.

Скоро поспішали
Добрі приятелі
Та й добігли до стаєнки —
Божої оселі.

До Бога в оселі,
До Божої честі,
Там складали тій дитинці,
Хто що міг принести.

Семен дав медочку,
А Юрко — ягничку,
Матвій дав калачик,
Яблук дав Данило.

Кум Павло заграв на дуду,
А Ігнат на скрипку,
Дмитро у цимбали,
Два Михайли з Яворова
Танцювати стали.

Аж так було мило,
Аж так було мило,
Що аж Божее дитятко
Нам заговорило.

– А звідки ви, люди?
А звідки ви, милі?
Що так файно і сердечно
Мене звеселили.

– Ми із України,
З веселого краю
Де Христова зірка грає,
Волею сіяє!

СВЯТА НІЧ

Свята ніч, тиха ніч!
Ясність б'є від зірниць,
Дитинонька Пресвята
Така ясна, мов зоря,
Спочиває в тихім сні!

Свята ніч, тиха ніч!
Гей, утри сльози з віч,
Бо Син Божий йде до нас.
Цілий світ любов'ю спас —
Вітай нам Святе Дитя!

Свята ніч настає,
Ясний блиск з неба б'є.
В людським тілі Божий Син
Прийшов нині в Вифлием,
Щоб спасти цілий світ!

ОЙ УСТАВАЙ, БРАТЕ!

Ой уставай, брате,
Бо вже біла днина,
Бо вже нам ся об'явила
Дивная новина.

Уставай з постелі
Та пускай до хати.
Хочем тобі про Вкраїну
Заколядувати.

А ми колядуємо
Та й будемо сидіти.
Господь знає, чи вже нарік
Будемо ся видіти.

А ми колядуємо
Та й зараз підемо,
Господь знає, чи вже нарік
Ми до Вас прийдемо.

Ой засвіти свічку,
Постав на віконце,
Най зацвіте Україна,
Як рута на сонці.

А ми сеї ночі
Не спали на волос,
Як почули по всім світі
Український голос.

ВСТАВАЙ, НАРОДЕ!

(На мелодію "Вітай, Ісусе")

Вставай, народе, з тяжкої неволі
Розкутий, розкутий!
Пімсти кайдани, жорстокі рани
І кнути! *(Двічі)*

Ставайте в лави тверді, незламні,
До зброї, до зброї.
Не знайте жаху, ані прокляття,
Герої! *(Двічі)*

Допоможи нам здобуть державу,
Ісусе, Ісусе.
Наш полк завзятий у бій за славу
Вже рушив. *(Двічі)*

ГЕЙ, В УКРАЇНІ!

(На мелодію "По всьому світі")

Гей, в Україні пожари горять.
Та понад степом сіяє зоря.
Тюрми розбиваймо — Ісуса вітаймо.
Хай слава вітає!

Гей, в Україні вже сурмить сурма.
Зривайсь, народе, з кайданів, ярма.
В гармати заграймо, катів впень рубаймо,
Бо мент вже надходить!

Гей, в Україні вже дзвонять мечі.
Нумо до зброї ставаймо мерщій,
Христос нам допоможе — катів переможе —
І воля настане!

1945 рік

Зібрав і упорядкував
Петро КОРНЕЮК

Володимир МОРАВСЬКИЙ,
член Національної Спілки
журналістів України

ПЕРША КНИЖКА

Вчився я у першому класі. Скоро навчився читати, а книжок у той час у селі мало де було. Бібліотека — тільки в читальні Товариства "Просвіта". Книжки тут видавали лише дорослим. А у школі бібліотеки не було.

Батько побачив, що я маю велике бажання читати книжки і вирішив повести мене до нашого священика отця Іванця. Він був з ним добре знайомий по роботі в кооперації.

Нас привітно зустріла дружина священика і повела в другу кімнату, де жила її сестра пані Оля, і попросила її дати мені почитати якусь книжку. В кімнаті стояло декілька книжкових шаф і стелажів, на яких рядами стояли великі та малі книжки. В мене очі розбіглись, коли побачив оце багатство. Це ж можна читати і читати!

Пані Оля запитала мене, про що хотів би я прочитати. Я довго не думав і вигукнув: "Про козаків!". Про них я багато чув зимовими вечорами, коли батько і дядько Іван читали книжки про Богдана Хмельницького. Та й сусідський куток нашого села називали Козацьке, а ще за селом, у бік Винників, на горі росли три велетні — дуби. Це місце називають "Могила". Тут, за переказами, похоронені козаки, які з Максимом Кривоносом йшли на Львів і загинули, штурмуючи там Високий Замок.

Тоді пані Оля усміхнулась і дала мені невеличку книжечку. Я прочитав — Андрій Чайківський "За сестрою".

— Коли прочитаєш, прийдеш і розкажеш мені, про що тут написано. Після цього дам тобі другу книгу, — сказала пані Оля.

Додому йшов дуже поважно. Хотів, щоб все село бачило, що я вмю читати і несучу книжку.

Прочитав дуже швидко. Я був зачарований хлопцем Павлусем, який із запорожцями визволяв свою сестру з турецької неволі. Про це і розказав, коли прийшов за другою книгою. Пані Оля мене вислухала, похвалила, що уважно читав, запитала, чи подобається вчитись, і дала другу книжку.

Так з легкої руки пані Олі я прочитав повісті Андрія Чайківського ("На ухо дах", "Олюнька", "Козацька помста", "Побратими", "До слави"), а також "Кобзаря" Тараса Шевченка, оповідання англійського письменника Кіплінга "Мауглі" та багато інших.

І тільки багато років пізніше, прочитавши книгу "Спогади про Івана Франка", переконався, що одержав першу книжку із рук нареченої Івана Франка Ольги Рошкевич, яка останні роки жила у нашому селі Миклашеві біля Львова у своєї сестри Михайлини Рошкевич-Іванець.

ВОЛЯ В НЕВОЛІ

Вже більше як місяць батько повернувся з полону, а я так і не зміг його розпитати, яка ця Німеччина. Цілий день батько порався в господарстві, а вечорами завжди в хаті були сусіди – дядько Михайло, Іван Починайко, вуйко Іван. Вони розпитували батька про війну, про порядки в Німеччині. А він розповідав цікаво, з подробицями. Я, прилігши в куточку на печі, слухав їхні розмови, поки сон не брав мене в свої обійми.

Для нашої сім'ї війна розпочалась ще у вересні 1939 року. Батька мобілізували до польського війська. Мама залишилась на господарстві з малими дітьми. Мені було десять, сестрі Олі — вісім років, а Марійці — всього два місяці. Вся тяжка робота лягла на плечі мами. Ми з сестрою допомагали, як могли. Щоб вижити, треба було працювати як день, так і ніч. Батько, як прийшов, зразу ж упрягся в роботу, ніби хотів надолужити те, що не зробив, коли був у полоні.

Про табір військовополонених батько розповідав мало. Говорив: "Неволя є неволя". А одного разу почув, як він скаржився мамі: "Знову снилося, що в таборі ще живу". Видно, добре йому в шкіру в'ївся цей табір.

Одного вечора батько, щось згадавши, став розказувати, що і в неволі не всі покорились своїй долі.

— Наш табір стояв у лісі біля Мюнхена, — розповідав батько. — В дерев'яних бараках на нарах ми ночували, а вдень будували дорогу. Моїм сусідом по нарах був Василь Продюк родом з Гуцульщини, працював лісорубом, часто розповідав про Карпати, тужив за сім'єю, співав нам коломийки. Найулюбленішою його піснею була "Гей, браття-опришки". За його волелюбний характер ми його прозвали "наш Довбуш". Ми з ним якось зразу потоваришували. Часто вечорами ділились думками, згадували домівки, як там наші жінки господарюють, як діти ростуть без батьків.

Якось Василь знайшов бляшанку на три літри, а я підібрав на полі, біля дороги, декілька картоплин і моркву. Знайшли ще пару застрелених горобців, це конвоїри так розважались, стрілами по бідній пташині.

— Зварімо зупу, — говорить Василь, — бо голодний, як той чорт!

Надворі пізня осінь, холодно, зябло. Нам дозволили розпалити вогонь, щоб, час від часу, погріти задубілі руки. Конвоїри сиділи в будці, там горіла пічка, їм було тепло, і вони лише через вікно дивились, щоб ми працювали. Коли вже зупа закипіла і майже була готова, з будки вийшов довгов'язий рудий фрїц, найлютіший конвоїр у нашому таборі, та попрямував до нас. Ми всі завмерли. Думаю — пропала наша зупа, він її обов'язково переверне, ще й палицею наші спини почастує. Василь не розгубився, він схопив бляшанку руками і бігом поніс у кущі. Фрїц його маневру не розгадав.

Пізніше, коли ми смакували юшку, Василь дув на пальці і казав:

— А таки фашиста обдурили, а шкіра відросте. Такої смачної юшки я ніколи в житті не пробував, — говорив батько.

Василь люто ненавидів неволю, табір, фашизм. Він був волелюбною людиною з українських Карпат. Часто говорив, що на чужинців працювати не буде. І свого слова дотримувался у всіх випадках. На будівництві дороги він лопатою відкидав грудку землі та перекидав її з місця на місце, збоку на бік, доки з неї не утворилась шліфувана куля. Тоді брав другу і продовжував свою операцію. Конвоїр з вікна бачив — всі працюють.

— Я йому кажу: — Василю, тобі ця морока ще не надоїла?

— Ні, чорта з два, — говорить він, усміхнувшись, — на фашиста робити не буду, а щоб він здох, — і розмашисто плюнув.

Так Василь проявляв свою волю горянина у фашистській неволі.

РІЗДВО МОГО ДИТИНСТВА

Дуже радісним святом взимку для нас, дітвори, було Різдво. До нього готувалися у селі Миклашеві Пустомитівського району на Львівщині з початку грудня. Ходили в олійню, щоб зробити з конопляного насіння олію, та опихати пшеницю на кутю. Батько лаштував снопи житньої соломи на дідуха. Наприкінці грудня він ходив у ліс за ялинкою. Ми з сестричками цілими днями і вечорами виготовляли прикраси на ялинку, робили з соломи павука.

Багато клопотів перед святами було й у мами. Тут вже допомоги від нас було мало, тільки крутились під руками. На свят-вечір мама готувала багато різних страв. З олії, бо

готували всі разом. Варили пшеницю, терли мак, товкли горіхи. Мама зі свого закамарку витягала баночку меду — кутя готова. Шосто-го січня вранці мама пекла пампушки, запах від яких було чути на всю околицю.

Перед вечором у нас була відповідальна робота — святково прикрашати ялинку. Було дуже радісно. Нам у цьому допомагав батько.

Коли на небі засвічувалася перша зірка, батько обходив худобу, напував водою, корові і коневі давав запашного сіна. Тоді заносив у хату дідуха і в'язку сіна. На долівку розстеляли соломку, на стіл клали сіно, в кут — сніп жита. Мама застеляла стіл вишитим обрусом і розкладала страви.

Декоративний таріль «З народженням Христа».
Художник Василь Гривінський

Вся сім'я сідала за святковий стіл. Світили свічку, молились. Батько поздоровляв зі свят-вечором і Різдвом Христовим. Потім брав ложку куті та кидав на стелю. Засівав. Говорив слова: «Сійся, родися жито, пшениця!» Тоді підраховував, скільки зерен пшениці приліпилось до стелі, такий і урожай буде. У хлібороба і зимою була думка – яка весна і літо нас чекає? А після вечері колядували. Всі страви залишали на столі на всю ніч. Старші казали, що на вечерю приходять усі рідні, які померли.

Пізно ввечері мама стелила нам постіль на соломі, і ми засинали міцно-міцно. Попереду була коляда.

Колядували на другий день Різдва Христового. З самого ранку тепло одягались, бо на Різдво завжди були добрі

до Різдва був піст. Борщ з грибами, вареники з капустою, оселедець, заправлений олією, відвар з сушених яблук, груш і слив. Кутю

морози. Спочатку йшли колядувати до сусідів і до близьких родичів. Тета Марта обов'язково запрошувала до хати, щоб погрітись. Обдари-

увала колядників тістечками, медівником, яблуками, горіхами, ще й разом колядувала.

Основними колядками у нас були «Нова радість стала», а також «Бог предвічний». Тепер хлопці знають колядку по одному куплету. Ми ж знали колядку від початку й до кінця. Бо часто сусіди хотіли чути всю коляду, а тоді ще треба було віншувати, поздоровляти господарів зі святами.

У цей день ходили колядувати дівчата з церковного хору. Всі були одягнені в однакові кожушки, квітчаті хустки і спідниці та вишиті запаски. І тому кожна дівчина, як писанка, була кращою одна від другої. Старші газди ходили колядувати на читальню «Просвіта».

Особливо було святково, коли їм допомагав духовий оркестр. Тоді коляда заходила глибоко в душу і серце.

Ще, пригадується, 14 січня, раненько, на старий Новий рік, хлопці ходили до своїх рідних і сусідів засівати. З торбою і зерном пшениці поздоровляли з Новоріччям. Хлопець-засівальник, засіваючи, говорив: «Сійся, родися жито, пшениця, всяка пашниця! На щастя, на здоров'я та на Новий рік. Щоб уродило краще, як торік! Коноплі під стелю, а льон по коліна. Щоб Вас, хрещених, голова не боліла. Будьте здорові! З Новим роком!»

В. МОРАВСЬКИЙ,
м. Косів

Творчість наших читачів

* * *
Олені Кошевка та правнучці
Христі з с. Уторопів

Стара гуцулка серцем нитку клала
Для правнучки на зоряний рушник,
Тонюсіньке – як щастя – голки жало
Вдивлялося в її іконний лик.

Смиренне і осонцено-натхненне
Було у вишивальниці лице.
Напевно, виділа як наречену
Христинку під освяченим вінцем.

Крізь сонце протягала голка нитку,
Червоний слід лишавсь на полотні,
То сонцепромінь, щирістю сповитий,
В майбутнє плив, співаючи пісні.

Пісні оті назавжди у Карпатах,
Їх в захист взяв чугайстер-чарівник,
Він ними буде пару віншувати,
Що стане на цей зоряний рушник.

* * *
Дід Мороз з білим чолом
Колядує за вікном,
Дістає із рукава
Снігом вгорнуті слова.
Дістає з білих кишень
Білі ноти для пісень,
Білі тексти для казок,
Що пливуть аж до зірок.
...Лише казкою й назвать
цю Різдвяну благодать.

* * *
Лебедятками сніжинки
Прилітають з вишини
І лягають на спочинок
До майбутньої весни.
Навесні зігріті крильця
Сих пухнастих лебедят
Подадуть землі напитися,
Як струмочки полетять.

Петро КОВАЛЬ,
с. Олександрівка,
Дніпропетровська область

Дмитро АРСЕНИЧ

ПАПУГИ З МОБІЛЬНИКАМИ

Марта зупиняється перед трюмо, якийсь час любується своїм відображенням. Бере мобільний, набирає номер і чекає. Кілька секунд – і жіночим голосом озивається телефон:

– Алло. Слухаю.

– Салют, Віро! Ти вже вдома.

– Як кажуть чоловіки, “сервус”! Щойно повернулася. Втоплена... Може прийдеться прилягти.

– А що з тобою? Щось серйозне?

– Напевне грип причепився. Є такий калямбур: "Боявся захворіти раком, а вмер від грипу".

– Чого доброго, Вітусь, ще й я від тебе наберусь. Кажуть – він передається по телефону.

– Це така правда як те, що воша ходить на ріку воду пити.

– Моя бабуся, небіжка, казала, що доброго не наберешся. Лиш ти не гнівайся, Це так, до слова.

– А ти справді боїшся грипу?

– Ей, дай спокій. Випий горілки з перчиком і часником – та й по хворобі.

– Обов'язково скористаюся твоїм рецептом.

– О, ти пригадала. Чула: доктор Бугаєць розлучається з дружиною?

– Це – новина! Де ти її розкопала? А чому?

– Говорять – у якусь студентку закохався. Сорока на хвості принесла.

– Гарячий, видно, мужичок. Та ж у нього вже діти дорослі.

– Ти не знаєш, як нині є? Діти – дітьми, а любов – любов'ю.

– А вона що?

– Бугаєць – світило. Чому б не скористатися?

– Та я не про студентку питаю.

– А-а... А що їй, бідній, лишається? Не погодиться – суд розсудить. У нас рівноправність. Паритет.

– Але суд за те, аби сім'я не розпадалася.

– Чую іронію у твоїм голосі.

– А як серйозно?

– А як серйозно, то Бугаєць – чоловік не безгрішний, хочу сказати – не без грошей. Він не знає, кому там на лапу кинути, щоб усе як по щучому велінню?..

– Та й то правда. Я теж маю для тебе сюрприз.

– Я вся — увага.

– Прийшла сьогодні в перукарню Христа... Знаєш котра? Вихователька...

– У котрої ніс, як цибулина?

– Вгадала! Краще не порівняєш...І таким тоном: "Зробіть мені святкову зачіску". Йой, тримайте мене!

– Ба з якої нагоди? Не знаєш?

– Заміж вискакує.

– Не бреш.

– Та що тобі забожитися?

– Ще хтось і то пошанував. Ти звернула увагу які в неї ноги – тонкі, мов сірники?

– Таке питаєш, ніби я сліпа.

– А за кого вискакує?

– Десь на село. Ще ноги ті тонкі поламає в болоті.

– Хрести мене, Йване, поки піп устане...І ти зробила їй зачіску?

– Нюра робила.

– А личить їй та зачіска?

– Як козі – бюстгальтер.

– Ха-ха-ха! Не сміши, бо лопну... Ха-ха-ха!

– Та перестань.

– До речі: ти чула – наші футболісти їздили у Францію?

– Знаю. Програли.

– Я не про те. Жінка високого білявого попросила привезти модних ліфчиків. І знаєш, хто в неї випросив відпродати один?

– Скажеш – буду знати.

– Стефа з поліклініки.

– Ота із коров'ячою ходю?

– Та сама.

– З її фігурою ще французького? Побійся бога, Мартусю!

– А я тут при чім?

– Пардон. До вас не завезли нічого нового?

– Купу бракованих кепок, які ніхто не хапає. Може які лисі спокусяться.

– Щось маєш нове читати?

– Позичила на три дні роман Агати Крісті "Ніхто нічого не знає".

– Цікаво про що?

– Про жіночі інтриги у древньому Єгипті. Як сказав один гуморист: "Чоловіки сидять на троні, а жінки управляють".

– А твій дома?

– На нічному чергуванні. А твій?

– От-от надійде. Маєш ще щось до бесіди?

– Ніби все. А в тебе?

– Також. Хоч зачекай. У селі Лісному оштрафували дядька, який їхав возом...

– А за що?

– Кобила була без трусів. Ха-ха-ха!

– Ну подожди! Це тобі так не минеться.

– Ха-ха-ха! Як кажуть спортивні коментатори – удар був завданий несподівано лівою.

– Обіцяю не залишитись у боргу.

– Буду обережна. А поки що рахунок один-нуль... Мій, здається, прийшов.

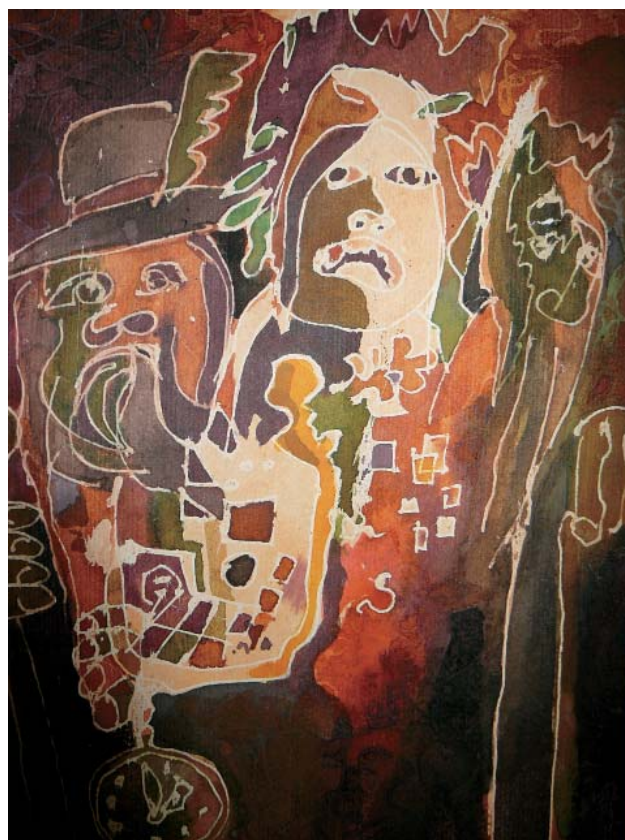
– У такому разі – "Гуд бай".

– Не гнівайся. Дзвони. Заходь. Чао!

– Чао!

Телефони відпочивають до завтра.

Всі з мобільниками. Папуги теж...

Маланка.
Худ. Антон Григорук

Марія ЛАЗАРОВИЧ

ГУЦУЛ ІЗ СУВЕНІРАМИ В КОСМОСІ

Гумореска

Коли планета земля оберталася косівськими горами до сонця і між смереками пробивалися ранкові промені, гуцул напакував повні бесаги сувенірів, закинув на плечі і зібрався їхати у Львів на базар. До автостанції добрався лісом. Під важкими бесагами змучився і присів відпочити. Раптом з неба почало наближатися якесь фізичне тіло, яке гуцулові засліпило очі так, що він загулився кресанею. Коли воно приблизилося, гуцул побачив величезний космічний корабель. Відкрився вхід до шлюзу і звідти вийшли два інопланетяни. Вони були подібні до роботів. Голова виглядала, як маленький телевізор з двома антенами зверху, посередині світилися дві червоні великі кнопки – це були очі. Бідний гуцул налякався, аж почало ним трусити.

А "чоловічки" підійшли до нього і промовили:

– Мікі мабарукі масісіно.

Гуцул сприйняв це по своєму, розв'язав бесаги і заходився витягати сувеніри:

– Прошу пана, я не везу нієке сіно, а сувеніри у Львів. Бо то знаєте треба єкусь копійку мати. Але для таких файних панів мушю шось подарувати.

Одному витягнув топірець, а другому писанку.

– Єк политите на свою планету, аби-сте показали шьо були-сте в горах.

Ті дивилися на подарунки, аж очі світилися, як ліхтарі:

– Бікі марубаракі мандоліно, – проторохтіли щось по-своєму, але гуцул почув щось знайоме:

– Мушю перепросити файних панів, але мандолінів в горах нема, є дримба. Гуцул витяг дримбу і почав грати і пританцьовувати.

І вмить інопланетяни схопили бесаги і занесли їх у корабель.

Гуцул кинувся їх наздоганяти:

– Шьо ви робите? А качка би вас копнула, гицелі. Віддайте мені мої бесаги.

Гуцул незчувся, як опинився всередині космічного корабля разом з інопланетянами і своїми бесагами і летів уже у космічному просторі. Спочатку гуцул нервував, знімав кресаню, витирав холодний піт з чола, але потім заспокоївся, подумавши: "Єк Юрій Гагарін перший полетів у космос і здобув славу на цілий світ, так я буду першим на цілі гори гуцулом, шьо полетів у космос з повними бесагами сувенірів".

Поки він так собі міркував, господарі корабля повитягали всі сувеніри: роздивлялися, понюхували, пробували кусати, а постолі зачепили на свої "антени".

Гуцул вхопив постолі і заходився взувати інопланетян:

– Йой, файні пани, та я вас зараз ек приштрямую, то вас на вашій планеті не впізнаї і рідна мама.

– Лупакі вомакі фуручіно цок! – дивилися на свої ноги інопланетяни.

– Я зараз вас і в кептарі вберу, і кресаню допасую на ваші голови, ше й навчу на дримбі грати, аж усі зірки і планети заданцюют.

Раптом в ілюмінаторах корабля заблищало велике яскраве світло. Кинувся гуцул до ілюмінатора, зняв кресаню:

– Декую тобі, красне сонічко, шьо грієш так файно мої гори, лиш не пичи дужи, ек сіно роблю. – І кинув йому у подарунок писанку.

Обернувшись, далі заходився одягати інопланетян, говорячи:

Єк я вже у галактиці, то хотів би кожній планеті подарувати щось на добру кимку, аби памнітали про мене. Єк я колись вчив – тих планет є 9. Дуже бим хотів подарувати Юпітерови люльку, а Венері – герданку. А кожній зірці хучь би по пацьорці лишив.

– Лабіко тулумбасі пацьоріно, – промовили, ніби хотіли знайти спільну мову, мешканці космосу.

Через деякий час інопланетяни стали справдешніми гуцулами: на їхніх тулубах красувалися вишиті кептарі, череси, з плечей вниз – тайстри і тобівки, на ногах – вицяцьковані капці і постолі, навіть кресані не падали з їх квадратних голів. Вони подивилися одне на одного і промовили:

– Кадубіно кума сапа шоп.

І дали гуцулові у рот дримбу. Той почав грати, а вони і собі взяли дримбі і прикладали до своїх квадратних ротів.

Враз космічний корабель опинився на планеті Меркурій. Відкрився вхід шлюзу, і господарі корабля вийшли, а за ними і гуцул. На них чекала з сотня таких самих інопланетян. Вони собі щось по-своєму галасували і показували на огуцулених співжителів, які грали на дримбах.

Гуцул роздивлявся планету, яка була трохи схожа на Землю, але під ногами бачив тільки пісок. Задумливий присів, витяг з тобівки люльку, папушу тютюну і запалив.

Раптом почув на своїм плечі важку руку:

– Зулпі папія кубікіно.

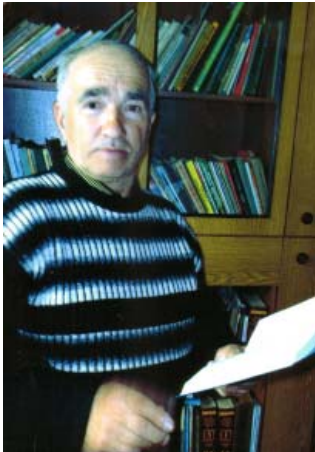
Гуцул піднявся і видихнув на інопланетянина клубок диму. В цю ж мить відкрився космічний корабель, меркурівець завів гуцула всередину, а разом з ним усе його добро в бесагах, і через кілька хвилин космічний корабель приземлився в горах.

– Бузу кікі гуцуліно! – прощально похитав головою інопланетянин і витягнув його бесаги з сувенірами.

– Не! – мовив гуцул, – бесаги лишєю космосу, най памнітаї про мене. – І запхав бесаги назад у корабель. – Лиш не забудьте роздарувати сувеніри планетам: Юпітерови – люльку, Венері – гердан, а зіркам – хучь по пацьорці, а решта – як собі знаїте...

А вслід додав:

– Вібачейти, прошю пана, я ж не знав, шьо на вашій планеті файкувати з люльки не можна.

Володимир БОЙЧУК

Біла палітра зими

У ЗИМОВОМУ ЛІСІ

Заходжу в ліс. У ньому так тихо, що навіть чути, як земля дихає снігом, лише де-не-де шелестить мідно-жовте листя на дубі. Темно-сірі дерева стоять, оповиті гірляндами, сріблясто-золотий дощик блищить на них зірочками, люстерками, сонечками. Мені їх показала білочка, що в цей час запасалася смерековими шишками. А до лісової яблуньки-дички прибіг сіренький зайчик. Передньою лапкою обтрусив зі стовбура сніг, щипнув раз-другий яблуневої кори, глипнув у бік граба. Він, як і білочка, хотів сказати мені: "Подивись ще й сюди: кружальцями, веселками обгорнутий взимку ліс". А з берізки, закутаної білим покривалом, пропищала сойка: "Приходь до нас і ти під Новий Рік. Побачиш Діда Мороза." Поглянув в інший бік – а там зачарований гордий олень завмер на фоні білого лісу, вслухається в тишу... Потім величаво повертає голову і ховається в смерічнику. Блисквично майнула стрілою дика кізка. Тільки сліди на снігу підтвердили, що це було не диво в лісі.

КОРОЛЕВА КРАСУНЯ

Прийшла до нас у гори білосніжна зима. Голубі очі в неї – іскряться зірки. Як струсить пишною косою – сніги й заметілі, як зиркне очима – холод навіва, тріщать морози, льодом укріє річки і ставки. Звеселить землю, снігом зігріє, засяє блиском краси, цілющим повітрям наповнить простори, в білі шапки одягне хати в селі, заховає звірів у нори, людям

вкладе у руки лопати – хай прокидає стежину сусід до сусіда, від хати до хати...

Дітям дасть лижі, ковзани і санки – веселиться й радійте: снігова королева в гори прибула, не завжди із снігами буває вона в нас.

ЗИМОВИЙ ЕТЮД

Сніги цього року випали великі-великі. Сільські хати позбігали з гір і туляться одна біля одної в товстих білих конусоподібних шапках, а з димарів струмениться дим до зірок, що мерехтять у темному небі.

Все біле: поля, ліси, річка, гори. Ніщо не сіріє, не цвіте й не зеленіє, як навесні або влітку. Все наче застигло у казково білому царстві.

У СНІГОПАД

Узимку наймиліший мені снігопад, бо люблю, як у дитинстві, йти, човгати снігами й пити п'янку тишу, що заповнює синюватобілі простори...

Не видно ні небокраю, ні поля, ні дороги, а я все йду з простягнутою долонею – наче у мряці або в парі свіжонагрітого молока. З небесної вологої вати сніжинки падають мені на обличчя, голову й руки, а я хочу назбирати їх якомога більше, зібрати з піднебесся усіх, аж поки вони не обліплять мене з ніг до голови, і тоді я перетворююсь у їхнього сніговика. А сніжинки-зірочки наче й радіють з цього, і я уже ловлю їх ледь чутний шепіт:

— Дивіться, дивіться: він з нами. Він — наш!

Білі пушинки присипляють і заколисують душу, і мені здається, що я іду-бреду з ними в новий казковий світ — світ інших планет, світ любові, добра й злагоди.

Петро ШЕКЕРИК-ДОНИКІВ

НА ДНІ ОЗЕРА

Гуцульським діалектом

(Закінчення. Початок у числі № 1)

III

Темнота вже гет пропадала, кочьючіси що раз то далі туда гет на схыток¹ сонце, тікала шо мога прудче, чьорним, чьорним валом, не мала навіть сили обіздріти си на задушть, видкив за нев си гнала естота, світло днини. Годі розказати, шьо за краса стоела передь сходом сонечка есного. Все си блишьело срібними леліточками² так есно, що аж годі си було на світ дивити. Всі кьичири і долини, що то си пишнили гордо одни перед другими привитати есний схід сонця, украшені типер були то білими-білими ек ботеї³ білих овец на полонині поленками та ріжьями, то знов чьорно-глубими борами-сиглами смеречіни, а де-ни-де й жовтевими отек уже з старости буковинами. Лиш стий та диш. Очі ни зажмуриш, в одно си диве, серце ни втихомириш, вискакуе з грудий. Там кьичірка зверхьї біла-білісінька, а май трошкьї низше вже упишнена зеленими купками лісів. А тут таки перед тобов, пид самими ногами, пропасть-дебря, извир, глипни лиш на задушть, а тут файна-файна улога⁴, рівна ек стив. На боці гадинов супетци невеличкьа річкьа з своїми малими поточінками. Понадь річку видко то луги, то скали то горбкьї, а все то писане ек писанка ота нашья любя гуцулска усекіми чічкьами. Дес-ни-дес видко по маленькій хатчині, шо отек з страху передь буйним вітром чорногирским си ховає в зашепетинах, — то знов по великий, моц забудованій хаті. На царинках⁵ видко сіна отек кукли собі гордо стое. А на тим усим леліют сріблом шырим блишьучі леліткьї, отек ніби слези радости до

есного сонечка, шо вирвало їх з темноти ночі, а привело на світло днини.

Андрійчик стоев з чьетверма кіньми на Магурі⁶, тай ни миг си на то все надивити, на тот чюдний схід сонця в погидну днинку в наших любих кьичірах в зимі.

Ек ужьє си викотило зза волоских⁷ кьичір велике, ясне, веселе сонечкьо, освітило ті плачучі радостев до світла наші гуцулські кьичіри-гори, здоймив Андрійчик шьипку з голови, впав на коліна, обернувси лицем до сонечкьа, тай зачьив си молити:

– Декую тобі, сете, велике, запашне Сонечкьо, шо ес дозволило мені диждати тьї сегодни уздріти. Поможи ми мирно си вернути з Загирия и знов те уздріти з оцего місця, таким файним ни смутним, ек ес си показало сегодни веселим. Май гадку на моє ґаздивство, мою жьинку тай діточкьї. Сокоти мене мирно в сій дорозі...

Натігнув шьипку на голов, став з земні, сів на коня, закурив люльку тай пишов⁸ далі в далеку дорогу, задуманий, а великі слези кочьили си ек горох з їго лиця. Не схылив голов, зачьипив шьипков фюю, навислов молоденьков зимов, ека посипаласи на него, отек з мучіника⁹ мука в млині, тай обсипала їго цілого, аж си здригнув, тай си видразу прошумав.¹⁰

— Ігі, ек ми екос банно за тими хлопчіками тай за жінков, отек би я їх ніколи ни мав видіти... заговорив Андрійчик сам до себе, ек вийшов на Кринту¹¹. Але шос треба собі гадати, аби дорога си ни втьимйила. Дорога! делека тай тьижка перед обнов.¹²

¹ На захід

² Як мороз тисне, такі зирнички на снігу

³ Гурма овець

⁴ Цариночка

⁵ Де косять траву

⁶ Гора у Жабю

⁷ З Буковини

⁸ Їхав

⁹ Жолобок

¹⁰ Прокинув

¹¹ Гора в Жабю-Ільці

¹² Передімною

Сонечко футко шнирувало¹³, минало одну квичеру за другов, отек рехувало їх. Вже було й спулудне, а на дворі ніде ані хмаринки ни видко.

— Ото мороз буде, ий-га! Птаха ме пада-ти, а ми де саракі будім ночьювати? — говорив до коний Андрійчик, позераючи на задусть, то знов попліскував вороного пид собов.

— Пишовсми давідь так досві-та, шьо шье спали хлопчьіки. Поцу-лував їх, слизь-ми сми своїми вмив, з жинков роздекував си, я й вна заплакала, тай пишов. Де-кую днинці ве-ликій, я вже пид Марічьистков.¹⁴

Але докив ви-йду на полонини, тай буде вечір. Поседе нічь. Чьий може шье вглязаю¹⁵ поза Данциж¹⁶, тай дес туда буду ночьювати в порожній стаї.¹⁷

Гадка за гадков шибалиси Андрійчикови. Вин то злізав, йшов ногами, то знов сідав на коня. Курив люльку, обтресав фою з гаджю-джок¹⁸ тай радував си тим, ек мала дитина. Та однако би був ни пригнав нічьим так вид себе втїму¹⁹, ек свойов любов флоерков, в еку — сидечі на кони, шо чьисок йграв шо аж си радував гисть у дорозі, звір в лісі, рибка у воді²⁰; то знов співав усекі співанки, екі лиш знав. А знав їх дуже богато. Отак помали, ступінь за ступнем минав полонину за полонинов і саме ек си ело робити сонечко понад сеток²¹, уже був в Данциши, верс²², одзера. Одзеро ви-мерзло²³, було так ек на долони ривно. Нихто

би ни казав, шо то ни якес поле ривне, ривне-ривненьке, отек укопане.

— Аді, ек тут файно, ривно, ек би це такьи поленка диправди була, то отут би май файне місце на стаю, гадав собі Андрійчик, проході-чі попри одзеро.

Минув одзеро, вийшов уже гет на полонину, аж нараз уздрів на плаю велику

громаду людей. Шо то за люде — ни мих и сам пизнати. Ци би то екі йшли з За-гиря, ци видкив. Став, довго сто-єв, й дивив си, ци би ни пизнав, шо то за одни. Та однако ни миг. Хотів Андрійчик завернути дес у бік з дороги, аби шье еке лихо

Жабє – Ільця. Фото С. Бурко

ни попацити²⁴ з тими низнакомими середь полонини — та вже ни було коли. Тоти люде зачьили ид нему бічі кричьучі. Ек си збли-жили, пизнав Андрійчик видразу, шо це ни наші люде. Очи в них скісні, волося на бо-роді майже ни було, шьипки на голові такі, ек остро завершені сіна. Видразу Андрійчик здогадавси, шо це Татарє, за екі їму розказу-вали люде нираз тай ни двічі за Горов тай на волоскім боці²⁵.

Ий-га! ці певне йдут наші гори воювати! Оттепер знишшют нас на вікі! Озмут моїх ле-гїників всіх трьох, тай жьиночку мою озмут. Коби хоть всіх в купі! Але відий Бих знає. За-ймут світами, царями. Мет то бидувати — и маєтчік знишшют. Ці відий певно дурбасні²⁶ заблукалисї, ек чьисом ерче²⁷ заморене в си-глі вид овец. Тай мут відий мине силувати, абих їх вивів на добру дорогу тай извів на Же-бьї. А шо то буде си робити на Жебю, ек би вни прийшли, то страх! Нираз я чув за їх ро-боту. Вибют, винишшют усе. Тай відий и минї

¹³ Ішло

¹⁴ Полонина в Черногорі

¹⁵ Вспію

¹⁶ Гора у Черногорі

¹⁷ Колиба на худобу

¹⁸ Смерека

¹⁹ Скуку

²⁰ Слова взятї з колядок

²¹ Захід

²² Верх над

²³ Замерзло

²⁴ Зачепити

²⁵ На Буковині

²⁶ Дурні

²⁷ Ягня

ни буде з медом, лиш так, ек мусі в окропі! Шоби я їден загиб, то дурниця. Бо то й я загину, моя чыляда, тай всі Гуцули в отих кычїрах. Кобих миг екос раду дати з ними сам, отоби дуже добре.

Такі варили си гадки, гадкы тьжкі, чьорні, ек ни раз чьорна хмара з тучьев насувает си на нашы кычирі, давили так їго серце, шо ни миг навіть дихати. Та ек були коло него Татаре вже близенько, ек уже видїв вин, шо їм в руках, упало їму на гадку одзеро замерзле пид Данцижом — і легонько їму стало на серци, аж си засмієв сам из собов.

— Тепер я вам у руках, але зараз будете и ви мені у руках!—погадав собі Андрійчик, ек Татаре обскочили їго і їго коникы з усих боків, тай ймили в рукы.

Поприходили всі Татаре до купи. Попригонили з собов жьинкы Волошкы та усекі забори, шо забрали за Горов. Андрійчик був веселий, отек на весілю. Татаре казали їму, аби їх привів на Жебе на самий Сьятий Вечір, бо уни мают досвита на Риздво вже бути гет укутані²⁸ в Жебю та йти на Кути.

— Добре, я вас докладно приведу, шьо шье до Риздва будете укутані, — сказав Андрійчик Татарам, хьитро усміхаючіс.

IV

На ривним, ривненькім поли Татари си розкошекали²⁹ в Данциши. Андрійчик завів їх на ривну поленочку, прикриту зимов й казав:

— Отут ви тай я будем ночьувати, а витак я вас поведу на саме Жебе.

Татаре слухали Андрійчика за кожде, бо вин си їм страшно пиддав.

Андрійчик ек видїв, шо Татари їго дуже слухают, був шье раднійший, бо видїв, шо їго гадка ни була пуста. Гонорно поводив си, ек нираз лиш мандатор миже пушкарями³⁰; тай все давав наказ за наказом, шо Татаре дуже докладно робили.

Сказав Андрійчнк до Татар:

— Гий, мої пишні побратими, ви шье відий ни ночьували на Черногорах. А тут то ни будь де ничьліх! Ек мороз укреше, то аж си

вам око залупи, а прьїтелик-витрик ек потегне, — тай то ни ваш, дес туда, беда знаїт, де, екїс мізерний, — али наш, полоницкїй, богацкїй, то скорчітеси ек квачі, тай замерзнете ек.... А може шье ек добре захарчіте, то й малі³¹ си присунут та екимос ис вас спогане соби зуби. Отимунь, аби нам ни було страху, набурьте³² искрїзь навкола цеї ріжі ривної аж по горьбочьки моцні ватри, и то так одна коло одной, аби й ногов ни було де переступити. А тут є с чього, ген куда, ади, екїх штубив³³ та сухарив.³⁴ Лиш гайда до роботи, тай я вам поможу.

Татарва за невеликїй чєс набурила великі ватри наокола одзера так шо ніхто би си був ид ним анї вид них ни дистав поза ватри. Тай шье кождий Тарарин наклав ватру коло свої буди, так шо на цілим тім одзері горіли ватри.

Андрійчик здоймив шьипку з голови, стоечи, миже Татарам в самий середині, покловниси низко до самої землі сонцеви засечьючому, заплакав й шье раз помоливси тихонько до Сонця.

Дьикую тобі, сьїте, велике, шо єс дотепер мнє сокотило. Далосми добру гадку, шо зглажу цу нехарь³⁵ зи світа. Май в опіці мої дїточки, жиночку тай всіх Гуцулів й ототи любі гори-кычїри, шо єс так файно їх освітило. Бо ні ций нехари, анї мині вже бирше ни видїти тебе великого, єсного, світлого Сонечка. Та шо я один згину, то ни виликий страх; али сотки других Русинів будут жити собі добре. Будь здорово! — бо мині вже короткїй чьис...

Поклав шьипку на голову, взев свою флоєру в руки та ек зачьив играти, то аж серце си кроїло з желю. Сонечко си аж зачьєрвонїло. Татаре всі си позбігали тай довго, довго слухали їго дивної йгри.

Сонечко прудко си сховало, шоби ни видїти смерти свого любого Гуцула, шо си ним тїшив з маленькїх рокив, а вно нираз любило си³⁶ своєми сиявами³⁷ в їго буйним волосю.

³¹ Вовки

³² Накладїть

³³ Пні старі

³⁴ Сухі вітрозломи

³⁵ Погань

³⁶ Любувало ся

³⁷ Промїнями

²⁸ Упорати ся

²⁹ Розложилися

³⁰ Гайдуки

Андрійчик так йграв у фльоєру, шо шыє відий з роду так ни йграв. Вин наумисне так робив, аби загутати диких Татар, аби си вни ни вдивили, шо то вни ни на ривній полєні, лише на замерзлим одзері в Данциші.

Нагадував собі Андрійчик тоти игри, шо то нираз виигрував їх тужно-тужно, то знов весело-шыро³⁸ з одной квичирочки на другу, на екій сиділа їго тогди наповіжена³⁹, а теперішна жінка Катерина. Не то, шо дикі Татарє сторопіли, слухаючи тої йгри, але й вовчья в пляях, на полонинах, в лісах завивала гуртом тужно-смутно, ек то хіба нираз лиш оти трембіти за мерцем, шо аж мороз йшов по тілі, а волосє дуба ставало на голові.

Йшли голоса попод небеса,⁴⁰ горами, лісами. Татарє так си загутали, шо забули за все, навіть і за спанє. Єка радисть, веселисть виступила на лиці Андрійчика, ек вин уздрів, що Татарє си загутали коло него!

Нараз потемніло, бо ватри потали у спид. Татарє перепудили си, шо то си стало, зачъили бічі гуртами то в одєн, то в другий бік, але нараз лід зачъив си на одзері ломити, а Татарє падали у воду. Не знали, шо си з ними роби. Одни кричъили, другі лиш повитрішьували очі, ек варінникъи, а ирти порозівєли, ек чъилюсти в печах. Тай потавали на дно одзера. Ловили си за криги лєду, але одни одних постєгали, то стручьували, кождий хотєчі себе вратувати. Тай всі си ви-топили. В воді обмерзали, руки заклекали, и гляба⁴¹ було вилізати. Лише шо раз то гирше потавали.⁴²

Лиш Андрійчик шыи си був крішєчку задержъив на одний кризі. Вин ни кричъив, ни плакав, нікуда ни рвав си, був рад, шо ни гине марно, бо всокотив сотки людий вид смєрти. Лиш дивив си гордо на Татар.

Однако й їго струтив один Татарин у воду, екій хотів си вретувати на тий кризі, але оба з Андрійчиком разом так ек и всі другі Татарє закъипіли на дно безденного одзера.

Жабє, в грудни 1912

³⁸ Широ

³⁹ Нарєчєна

⁴⁰ Словами давної колядки

⁴¹ Годі

⁴² Запада у спід

ЦІЛЮЩА СИЛА ЙОРДАНСЬКОЇ ВОДИ

* * *

Освячена вода найкращє захищає від нечистих сил.

* * *

Молитва чи мовлені слова біля свяченої води перєносятьсє на цю людину.

* * *

Йорданська вода допомагає, насамперед, тим, хто істинно вірить у Бога, сприймає священників і прощає своїм ворогам, не осуджує інших.

* * *

Така вода зберігає свої властивості 30 років.

* * *

Цєрква Христова радить людям причащатисє цією водою щоранку після молитви перєд сніданком.

* * *

При хворобах очєй рекомендуєтьсє проти-рати їх свяченою водою.

ПЕРШИЙ ГУЦУЛСКИЙ ТЕАТЕР ОПЕРЕДЬ СВІТОВОВ ВОЙНОВ

(уришок из споминів)

По моім повороті из войска, веснов 1910 року, заложено в Красноїлі при гімнастично-пожарничім товаристві "Січ" аматорский кружок, шо поставив був собі за ціль започеткувати на Гуцулшіні аматорські-театральні вистави.

Цілий клопіт був у тим, шо мижи нами ни було нікого, шоби си був розумів на рижисерії й міг був навчіти нас играти представлення, бо до цего чесу у нас ніхьто ни займавси театральним житєм. А старші Гуцули ставилиси до театру ворожо й насмішливо, мішеючі театар з магичьними штуками, шо то ниоден Гуцул їх видів, служічі при австрійским войску. Але наша молодчя верства ни турала на тото, шо говорет про театар старики, тай шо ше мут далі говорити – узеласи из запалом за нове діло.

Я познакомив з членами нашего кружка, письменника Гната Хоткевича, шо від 1906 року кожде літо перебував у Криворівни, ниделеко Красноїлі. Він дуже любив й високо цінив Гуцулшіну, від самого почетку свого прибутя до Галичини, по російско-українській революції, шукаючі захесту в Галичині перед царскими переслідуваннями, ек революціонер. Він поставивси дуже серійозно до нашеї думки, шо до організації гуцулского театру. Сам нам зголосив шо будет нас учіти грати представлення. Порадив нам всамперед вивчітиси представлення "Верховинці", драми з гуцулского житя, написаної полским письменником Корженьовским.

Ця йиго думка дуже нас заохотила, бо особа Ангося Ревізорчюка, героя драми "Верховинці", походила ек раз з Красноїлі, де про него у тот час старі Гуцули розказували богато усеких: оповидань и пригод.

Уложив Хоткевич в наш кружок цілу свою душу. Докладно учів нас того представлення, бо в него від самого почетку, зродиласи думка в голові створити з цего гуртка аматорів "Гуцулский Театар", з иким міг би він об'їхати цілу Галичину, а ек би добре пішло, то и инчі австрійські краї. Він ни таївси з думками, шо мріет навіть колис з цим театром виїхати за Збруч на Велику Україну до Росії, – ек там поправетци відносини.

В першій половині копня ми дали перше представлення "Верховинців" у сали "Січьового Дому" в Красноїлі, а властиво, це була перша проба нашего виступу передь бірше людий на сцені.

Велика саля Січьового Дому була битком набита, бо всі були цікаві, шо то за чюдо ми си так довго учіли грати.

Ми грали добре, бо усім си удало. Гуцули зрозуміли усе, бо це ми показали їм на сцені жите їх предків. Насмішки над нами серед Гуцулів у нашій околиці утихли. Навіть ниодни Гуцули зачели нас фалити, а серед молодшеї верстви Гуцулів зачело бути бірше прихельників театру. Ми перший лід проломили. Це нам додало відваги и заохоти.

Дня 28. VIII 1910 року ми відойграли "Верховинці" в сали Чьорногірського Двірка в Жебю – Слупейці.

Саля була виповнена гостями по береги. Уся жебівска інтелігенція, ек українска, так полска узела участь у цим представленю. Повно було Гуцулів и жидів на цим представленю. Наші виступи публика опліскувала гучьно.

По представленю Хоткевич був дуже задоволений и радий, шо ми си ни дали висмієти и показали усім, шо и Гуцул потрафит играти на сцені так, ек и кождий инчий європейчик. И нас то тішило, шо ми відразу здобули похвалу для нашого аматорского гуртка.

По цій виставі у Жебю, ми зробили своє засідане и охрестили свій аматорский кружок "Гуцулским Театром", тай постановили їхати з ним у світ. Біда була тільки з нашев старинев, бо ни усі си годили на того, шоби їх дітва пустопаш мандрувала по світі, ек мандровні цигани, Але свої перші виступи ми робили помалу и осторожно, шоби нашу стариню призвичеїти до того, шо ми таки мусимо їхати у світ из своїм театром.

Трете представлене ми відойграли у Довгополи на Буковині, а четверте в Путилівским Сторонци, рідним селі Гуцула письменника Юрія Федьковича.

Через осінь и зиму того року наш театр zorganizувавси цілком добре до подорожи по Галичені и Буковині. З придбаних гроший представленнями в нашій околиці закуплено театральну гардеробу и полотно на куртини. Хоткевич сам як малерь, намалював до нашего театру куртини.

На почетку марта 1911 року Гуцулский Театер поїхав у першу свою подорож по світі.

Нас двох грало героя драми "Верховинці" Антося Ревізорчука я и Михайло Сінетович з Красноїлі, бо мій дедя з почетку, нізашо у світі ни погожувавси на то, шоби я з театром їхав у світ. Мене це боліло, але ради на то ни було, бо я жив тогди при дедеви и мусів йиго послухати. Однако мислив я вирватиси до цего театру від деді хоть на короткий чес, и так си пізнішше то стало.

З театром виїхали: Осип Гулейчук, кушнір з Красноїлі, мій великий тогди побратим, и оден з головних організаторів цего театру, йиго сестра Анна Гулейчук, Михайло Сінетович, Михайло Бровчук, Михайло Маротчек, Василь Крамарук Васиндьо з Красноїлі, Ізан Стусек, Дмитро Бегединюк з Перехрестного. Михайло Танасійчук и Иван Генсецкій-Ревій та Федор Маротчек-Бичуків з Голов, Иван Гелетюк, Семен и Иван Мінайлюки з Жебя, Анна Жекалек з Красноїлі и Доня Ясельска Менничюк з Єсенова Горішного.

Перше представлене ми назначіли грати в повітовим місточьку Косові. До Косова приїхав Гнат Хоткевич зі Львова, шо був туди виїхав

поробити приготування для виїзду Гуцулско-го Театру по Галичині. Хоткевич привіз із со-бов до Косова режисера до Гуцулско-го Театру, Олексу Ремеза, артиста царско-го Театру з Пе-трограду, що по революції також утік з Росії до Галичини. Ремез був родом з України и по-чював себе, так ек и Хоткевич Українцем.

По представленю у Косові, зроблено засі-дане цілого Гуцулско-го Театру и там уложено цілий плян представлень. Хоткевич вернув назад до Львова, а Ремез поїхав з театром. Уся почта з дому від родини членів театру мала йти на адресу Гнат Хоткевич, Львів, вулиця Двер-ницького, а він вісів зобовезавси її посилати в ти місцевости де буде грати театер. Хоткеви-ча вибрано головним директором того театру и він зобовезавси вести підготовку дальших представлень по Галичині зі Львова и кирува-ти цілим театром. Скарбником театру вибра-но Осипа Гулейчука. Угожено усім платити з каси по 2 корони австр. денно и ціле удержан-не для членів театру. Решту доходу, икий си лишиш, мав перейти на запасний фонд театру.

З Косова поїхав театер до Надвірної, Оти-нії, Калуша, Рожнітова, Долини і Болехова. Дня 14 марта вже були в Стрию и там приїхав Хоткевич. У Стрию Михайло Сінетович ви-повів бути дальше в театрі, бо на 1. IV. мав си ставити до войска на вправи и тимунь поста-новили зтегнути мене до театру, бо ни було ким заступити головної ролі Антося.

Дня 15 III. зі Сколього написав до мене про це лист О. Гулейчук и Танасійчук Михай-ло, просічі мене, шоби я за всеку ціну вирвав-си з дому від деді до них, бо инакше розлетит-ци театер, а це би була велика шкода, бо театер маєт дуже добре поведжене и приносит. славу и розголос Гуцулшїні. Дня 17. III. виписав до мене картку зі Львова Гнат Хоткевич:

"Петрику, Петрику – то шкода щосьте не поїхали з усіма з дому. Подорож виходит дуже цікава. Отже писав я до п. Гарматія, аби він походив коло деді, тай аби дедя пустив. Тоді беріть ноги на плечя, та їдьте впрост до мене, а відси я вас поправлю і подогоните гурт дес в однім з міст, може в Кракові. Доконче би треба. А то Сінятович має від'їхати до войска, шкода би було когось инчого на Антося вчи-

ти, коли він у вас так добре виходить. А будете їхати не забудьте взяти фльоеру. // Г. Хоткевич, Львів, Дверницького, 32.

Театер зі Сколього поїхав до Синевідска, Старого Самбора, Добромиля та Сяноку – на Краків, а я виїхав 21 марта 1911 року з дому до Вижниці, шоби сісти у Вижниці на колю и поїхати навздогін за театром – радий, шо си икос вимантив від деді з дому у світ.

На дворі була файна погода. Дня 22. III. сів я на желізницю у Вижниці. До Неполо-ківців їхав я разом з одним Гуцулом з Рїжна. В Неполоківцях сів зо мнов икийс академик, жид. Зчепив зо мнов політику над ношенем січових лент, але я йго у розмові побив так, шо нарешті він погодивси з мойов думков. В дорозі до Львова, стрїнувси я из селянами москальофілами зі сокалшїні. Ми сильно сварилиси над москальофільством. Уни були у своїх переконанях дуже заїлі и уперті.

У Львові зайшов я до Хоткевичя. Він дуже міні си врадувавси шїро мене витав. Вітак я зайшов до редакції "Громадського голосу" – органу У. Р. П. Там познакомивси я з братами Др Ростиславом и Богданом Заклинськими, великими приятелями Гуцулів. На вулиці Коперника зистрїтив я посла Др Кирила Три-льовського. Він запросив мене до "Народної Гостинниці". Я там в товаристві Др Старо-сольского, Деметчука, соціяліста жида Гере-ра и одного представника Сільского Господ-даря — зїв вечерю, а пізнійше пішов на нічліг до українського етнографа, Володимира Гна-тюка, икому я передав свої етнографічні ма-теріяли зібрані мною на Гуцулшїні для Н. Тов. ім. Шевченка у Львові.

На вулицях Львова зистрїтив мене один малерь Поляк. Він ни міг си налюбувати кра-сотов гуцулскої убирі. Приобицев си доконче приїхати на Гуцулшїну, шоби на місци запиз-натиси з її красотов.

Того вечера Хоткевич дуже богато гово-рив зо мнов про Гуцулшїну и сказав міні, шо в цим зродиласи гадка написати кілька штук з гуцулско-го житя а саме: "Гуцулский Рїк", "Непросте" и "Довбушя". Він казав, шо маючі драму "Верховинців" и ці три йго те-атральні речі, можна би поставити Гуцулский

Театер добре на ноги, бо тогди би си виплатило играти по краю, даючі по штири гуцулські вистави у кождім місті. Я обговорював з ним етнографічний матеріал до цих штук и горечью поперав ййго думку. Таксамо того вечера він читав міні в рукописи своє оповіданне з гуцулского житя "Камінна Душа", в еке умістив багато матеріалу з моїх записів про гуцулских опришків, друкованих у етнографічньим збірнику Н. Т. ім Шевченка у Львові. Я поправлев ййму тогди гуцулский говір у ййго рукописи "Камінна Душа".

Дня 23 марта 1911 року о год. 9-10 минут рано, поїхав я з Львова у дальшу погоню за Гуцулским Театром.

Їхав я колійов через Ставчани, Городок, Любінь Великий. Мене нудила дорога, бо ни видко було наших любих гїр. Ревцями лежела вода. Місцями земня дуже худа. Люди дуже бідно убрані, у полотненках. Желізниця борзо минала переліски, березини та зруби старих лісів. Сопіла, ек дихавичьна кобила, та пофоскувала, ек змия искрами, та чьорним, вонечем димом. Місцями поля були укриті весненими болотами. Серед піль видко сумні, маленькі хатки, ни такі розкішні та роздуті, ек наші гуцулські хати з граждами, шо весело усміхаютьци розсипані скрізь по кичерах. ек зерниці есної ночі по небі. Села скрізь густо стиснені. Майже хата коло хати, ни так, ек у нас, шо є коли ити до сусіда. Місцями видко села, шо хати ни лишень покриті соломов, але є покриті и черленов черепицев. Видко було багато переораного поля. Деикі околиці були навіть дуже файні.

Подогонив я Гуцулский Театер у Саноку саме у тот час, ек хотів сідати до потегу, бо саноцкий староста заборонив играти Гуцулскому Театрови у Саноку. Це був одинокий випадок, шо староство заборонило грати Верховинці нашему театрови. Серед богатьох місцевих Поляків викликала ця поведінка саноцкого старости велике огірчене и обуренє на старосту, шо він заборонив нам грати штуку написану полским письменником из нашего житя. Богато Поляків вирежело наш театер на стацію перепрошуючі наших amatorів за ниправне поведення старости.

Ек узріли мене наші, шо я висідаю з потегу, то усі гуртом побігли д'міні и радісно мене повитали, здоймаючі аж на руки.

Ми сіли до потегу и поїхали просто до Кракова, ни задержуючіси вже нігде по дорозі.

У Кракові на двірци, повитав нас гімназіяльний професор, український поет и письменник Богдан Лепкий, та пан Голубінка з гуртком української інтелігенції, шо у тот час перебувала у Кракові. На дворі була гарна погода.

Нас запровадили на квартиру до товариства читальня "Просвіта" у Кракові, де ми мешкали цілий час нашего побуту у Кракові.

Ми там иззіли спільно обід из професором Лепким, икий то обід він нам поставив своїм коштом. Він нами цілий час дуже сердечьно опікувавси и в усим нам допомагав чім лиш міг.

В тій самій каменици, о один поверх вище, був якийс інститут учениць. Уни майже ни давали нам спокою, викрикуючі до нас – "Пенкне гурале". Ми їм поеснили, шо ми є Гуцули, а не Гуралі. Уни нами

захоплені були. До вечера, того самого дня, ми зробили межі нами а ними почту нитками и вели оживлену кореспонденцію. Ті учениці перші у Кракові нам признали, шо наші строї-убиря гарнішшя є від гуральської.

Ми грали у сали на вулиці светого Яна. У Кракові ми дали чьотири виставі раз пораз и завжде мали повно публики. Фінансово нас Краків дуже підреперував.

В день ми робили проходи по місті, обзе-раючі місто и йиго старинні памнетки. Своїми строями ми викликували велике заці-кавлення. Краківські Поляки дуже гречно и чемно до нас відносилися, без найменчеї нинависти. Балакали з нами и цікавилися Гу-цулшінов. Ми звиділи Вавель и каплицю на ним, Фльоріянску браму, Маріяцкый костел, Суконниці и инчі місця гідні звидження, іс-торичних полских памнеток у Кракові. Нами дуже була заінтересувалася полска краківска преса "Вядомосці Ілюстроване", "Дзеннік Ілю-стровани", "Нова Реформа" и инчі.

"Вядомосці Ілюстроване" помістили були знимку нашого цілого театру. Цілі шпальги у полській пресі були переповнені рецензіями дуже похвальними для нас. Ми си цим раду-вали, бо здобули славу и розголос нашій Гу-цулшіні, а це для нас було дорошше від усего.

Нас так розреклямувала полска преса у Кракові, шо ми ек поїхали з Кракова знов на схід, то ни треба було навіть нам афішів роз-вішувати по містах, доста було ек ми си пе-рейшли по місті. Нас усі лиш питали "панове врацає з Кракова?" — и уже було доста в нас на представленю полскої публики.

По Кракові ми грали у Бохні, в сали "Со-кола". Ми випродали усі місця, однако публи-ка йшла на салю далі, так шо ледви ми сперли. Грали там два рази, шоби заспокоїти цікавість публики. Гості приносили из собов у оригіна-лі "Карпатци Гуралі" Верховинці и читали собі підчес представлення, шоби нас зрозуміти.

На сцені у Бохні зайшов був для нас дуже нимилий и ни сподіваний випадок, але він за-кінчевси так, через нашу зручність, шо ни то устид, але ише біршу славу приніс нам. Було то так: редактор "Вядомостий Ілюстрованих"

у Кракові, подарував на памнетку одному з наших amatorів, шо грав опришка скрипку. У Бохні на сцені, він грав при ватрі опришка. Мижи опришками зчепилася бійка. Він верг скрипку під смерічку на сцені, тай пустив-си розривати ту бійку, а другий amator, шо грав також опришка, и біг таксамо розрива-ти тоту штучьну бійку, ни зоздрів ту скрипку на сцені тай її настолочів ногов. Скрипка лиш хрупла. А тот amator, ек узрів, шо тот другий розтолочів йиго скрипку, то таки си ни зки-мив, тай зачев таки правдиву бійку из тим на сцені. Ледви ми їх розірвали тай утихомири-ли. А публика била, тай била нам оплесками, думаючи, шо то наші артисти потрафили так славно вивести бійку на сцені, наслідуючі бійку а ни знали, шо то таки напавду була зайшла правдива бійка. По тій виставі корес-пондент "Новой Реформи" з Бохні писав у сво-ій критиці про наш театр, шо тільки Гуцули потрафет так вірно й добре відограти драму Корженьовского, а бірше ніхто, бо тільки у нас виходить бійка мижи опришками на сце-ні, ек правдива бійка, а ни ек удавана бійка, а це потрафет виконати и представити лише так хіба Гуцули – сини гір. Свойов дорогов, шо ми си нікому тогди ни фалили, шо то таки була правдива бійка, а казали, шо ми лиш так завзето її граємо.

Дня 29. III. 1911 р. ми загостили грати до Ясла і просили винаймити нам салі Сокола. Але презесом Сокола полского в Яслі був тог-ди п. Барановский, полский націонал демо-крат и нізашо у світі ни хотів він нам винай-мити салі Сокола.

У Яслі було дуже мало Українців, так, шо у инчій сали грати представлене, ни рехуючі на полску публику, нам си ни виплачювало. Ми збералиси таки того самого вечера виїха-ти из Ясла, але ни виїхали, бо до нас прийшла делегація полских студентів и полских робіт-ників соціал-демократів и просили нас, шоби ми грали представлення у сали "Робітничього Дому" на "Американце".

Ми зразу ни хотіли погодитиси, бо бое-лиси, шо так далеко за місто мало хкто підет из гостей и ми будим мати страту. Ці обі де-

легації заручили нам за дохід й ми ще таки того самого дня дали представлення "на Американце". Студенти и полські робітники, шоби укорити презесови Сокола п. Барановському, и дати нам довід, шо то ни з їх вини нам ни дали сали Сокола, так си постарали, шо робітничя саля на "Американце" не могла аж гостей помістити и богато з них, ни можучі вміститиси на сали, мусіли вернутиси домів. На другий вечер ми дали знов Верховинців у місті, в жидівській сали "Яд Харузім", але почерез то, шо то була жидівска саля, то полскої публіки вже було менче, а жидівска публіка слабше дописала.

На обох цих представленнях публіка була дуже захоплена нашевігров. У Яслі нами опікувавси радник суду Українець Маритчак. Ми були одного дня в него на підвечерку. Мижи ним и нами ишла дуже оживлена балачька про Гуцулшину.

Ми огледали місто Ясло. Уно вдарело у вочі своїов великов чістотов. Місто гарне. Жиди мали свою осібну дільницю. У жидівській дільниці було вже нихарно. Ми виділи, шо в Яслі жиди мали великий респект перед мазурами. Дівчета навіть з потегу викрикували насмішливо за жидами "пускай пса нех везме зіда".

Дня 1. IV. ми приїхали до Нового Санця. На двірци повитав нас гурток Українців на чьолі з послом Яворским. Це повитане нас дуже мило вразило и зробило на нас добре вражіне, Ми кватирували в Новим Санчи в сали читальні "Просьвіта", шо містиласи в "Домі Рускої Бурси".

Я, Доня Ясельска, Михайло Бровчюк и Василина Жекалек пишли ми всі четверо на місто. То була субота. Ми ішли містом, рух, гамір, жите. Нараз ми зайшли на жидівску дільницю. На жидівским ринку було порожно екби усі жиди вимерли. Ми вже хотіли вертатиси назад у місто, але нараз ми увиділи ботей пейсатих жиденет, шо з великим криком летіли, в нашу сторону. Ми чесок застоїли на місци, шоби видіти, куда уни летет. А уни летіли просто до нас. Єк надбігли д'нам, то завели такий рейвах, шо ми вуха ни могли заткати, так галасували, дивечіси на нас. Ми подалиси назад у місто, а жиденета ревахуючі собі йшли за нами. Поліція замкла перед нами вулицу и завернула нас назад на жидівський ринок, бо ни хотіла мати из жиденети кутуренцію. Ни було ради. Ми си мусіли сами від них боронити. На чес ми си порадили, шо нам з тов нехарев діети. Ми побігли у икус вуску, темну вуличьку. Жиденета сунулиси за нами. Ми два з Бровчюком стали у дверех икогос дому, а дівчета бігли далі вулицев. Жидюки нас ни зовиділи, пробігли за дівчети, а ек уни нас минули, то ми оба тогди хапнули свої бартки у руки, тай гайда за жидюками из заду. Трохе ми їх там зкропили топорешетами, тай то помогло. Жидюки від нас, ек від медведів утікали, пишючі ни своїми голосами, помацууючіси за боки. Єк розбіглиси жидючьки, а ми тогди и собі до втеки на квартиру. Від того чесу уже нас ни кортіло йти на жидівску вулицу, дивитиси на жидівські коршьми.

З нового Санця ми поїхали на Львів. Чім заходили ми на схід, тим бірше ми тратили. До самого Львова ми доложили двіста корон. Грали ми в Сокали, Рускій Раві, в Мостисках у Жовкві, а оперед Великодних свет заїхали до Бережан.

Дня 16. IV. 1911 року ми дали виставу у Бережанах и там постановили розіхатися на Великодні света до дому, бо великодного тижня було заборонено грати представлення. а перебути света туда, далеко від дому, ми ни мали вже з чім, бо цілковито у східній Галичєні ми збанкретували, и то, шо було заощаджено з Кракова, то все розійшлося так, шо ми вже цілий тиждень платні не діставали. Лєдвиставало нам на їду, хоть єк мало и дешево ми їли. У нас головнов їдов була кулєша и солодке молоко. Їли лїпше лиш тогди, єк просили нас на прийняте знакомї люди и прихельники Гуцулского Театру.

З Бережан поїхали ми до Коломиї без грєйцєря и без хлїба. Гонору и слави ми доста мали, але у кишках нам голод кавкав. Я був повернув у Коломиї до знайомих интелїгентїв, ци би нам ни позичели були грошей на їду и дорогу до дому, але ни хотїли. Фалили нас за нашї подвиги, а за грошї – тоту делїкатну рїч – казали, шо ни мають грошей, И ми, голоднї и умучїні пустилися пїд нїч з Коломиї у свої рїднї гори, почєрез Єблонїв, Пїстїнь пїшком на Косїв.

На дворї було холодно. Падала икас хляпавка. Нїч була темна. У Стєвпчєговї, я був так зголоднїв, шо лєдвї ноги пїдоймав. Мене опустили сили. Я сїв був из серця умерати на стєвпчєтївскїй горї, але єк измерз добре від земнї, а смерти ни було видко, то я устав тай пїшов далї., Мїнї спрїєв Танасїйчюк Михайло, шо мїжи нами одинокий Їван Стусєк маєт заховану одну корону. Ми єк про це дїзналися, то відразу ту корону у него відобрали. Повернули в Пїстїни до корьшьми. Зконєрували жїда и усї разом за тоту корону попоїли квасних вєзанок осєлєдцїв. Вїтїв пїшли ми всї до Косова, до Рєвїєвої мамї и там ночювали пїд Мїйсков горєв.

Другої днїни ми позичїли собї грошїй у знакомих людїй у Косовї, наймили фїякри и у гонорї поїхали у своє село, шо би си з нас люди ни смїєли, шо ми вертаємоси з театру, єк жебраки.

Таки зараз по Великоднїх светах наш театєр знов вїїхав у свїт. Мене уже дєдя ни пускав, тай мїнї самому ни було єк йти, бо єк раз

тогди зїстав розвєзаний австрїйский парлямент и я мусїв си лишити в Косївшїнї, з раменї радикальної партїї до перевєдєня виборїв и попираня кандидатури на посла дра Кирила Трїльовского. Я пїшов у вир виборчєої боротьби, а мої товаришї поїхали далї продєвжувати свою роботу, граючі Верховинцї по мїстах Галичєни.

Першу виставу дали в Снєтїнї. Вїгак поїхали до Коломиї и до 1. VI. 1911 обїїхали: Станїславїв, Галичє, Бурштин, Жїдачїв, Борислав, Дрогєбїч, Перємишль, Судову Вишню, Яворїв, Ягаїлоньский Городок, Ярослав, Бїбрку, Броди, Тернопїль, Збараж, Золочїв, Скалат, Пїдволочиск, Козову, Терєбовлю, Гусятин, Копичинцї, Борщїв, Скалу, Чорткїв. Глусте, Городєнку.

В днї 1. VI. каса театру вже знов сгоєла добре. Повїплачювано аматорам їх залєглу платню. Позалачювано довгї й був уже у касї нївєлїкий запас.

Дня 10. VI. дїстав я телеграму з Гуцулского Театру, шо би я був до кончє в Чернївцях 12. VI. бо уни дають виставу Верховинцї. Телеграфували: "Понєгїлок 12 червня граєм в Чернївцях прїїдьте на той один дєнь кончє – Рємєз", и я поїхав до Чернївцїв 11. VI. Ми грали в сали Народного Дому. Публики було мало. Чернївцї принєсли нам страти двїсто корон й усїй дєробок знов пїшов унївєртє. Окрїм понєсєної страти в грошєх, в Чернївцях ми понєсли далеко бїршу страту моральну, бо втратили доброго и їдєйного рєжїсєра нашєго театру п. Олєксу Рємєза.

На нашїм представлєню Верховинцїв у Чернївцях був зї старєства комїсарь, якийс вєлїкий чьорно-жєвто дзюбїй патрїєт, бо на смєрть обїдївси на слова з цєї драми: "бувай здорова ти цїсарска скаралупо" – икїми на вартї – Антєсь утїкаючі з Паранєю у свої рїднї гори – прошєв свїй войсковий мундур. Комїсарь мало шо ни розвєзав представлєна и заборонїло нам старєство далї играти в Чернївцях, а окрїм того пїшов дєнос на Рємєза, шо би йїго вїдалити за цїсє з границь Австрїї, шо пїзнїшшє й сталоси, хоть правду говорєчї, вїн и бїду ни був вїнєн, єк то кажут.

Разом з цілим товариством нашого театру пішов я на чьорновецький цвинтарь "на Горечєм" відвідати гріб моєї мами, шо померла в чьорновецьким шпитали в вересни 1907 року. Я відшукав гріб 115 в 72 секції, бо був при похороні моєї мами і знав де її гріб. Наоколо усі гроби були гарно обійдені, а гріб моєї мами, шо спочеваєт на чужині, був запушшений – порослий зеленев травов. А на серед гробу ек на злість міні, – виріс був великий бодек. Я йго утєв бартков, верг під ноги – розтолочів, шоби він бірше ни сквернив у зеленій траві гріб моєї мами.

З Черновец ми вернули всі домів.

Наш театар подорожував з перервов на Великодні света 90 день. Був у 61 містах и дав 68 вистав "Верховинців".

Доходу було – 11.348 австр. корон 74 сот. Розходу було 11.317 австр. корон 08 сот. Чистий зиск 31 австр. кор. 66 сот.

Наш театар видав на:

- 1) На рідну школу – 56 кор. 38 сот.
- 2) Желізняця и кошта подорожий – 2426 кор. 19 сот.
- 3) Плата за салі и инче – 4067 кор. 88 сот.
- 4) Кошта утриманя – 1108 кор. 44 сот.
- 5) Платня аматорам – 3068 кор. 50 сот.
- 6) На інвентарь – 101 кор. 15 сот.
- 7) Видано позичьок аматорам – 212 кор. 35 сот.
- 8) Адміністрація – 248 кор. 45 сот.
- 9) Страти (згублені річі) – 27 кор. 77 сот.

Разом було видатків 11317 кор. 08 сот.

Хоть я сам особисто коротко перебував у Гуцулским Театрі, бо по повороті з Черновец з ним бірше ни їхав у світ, то однако цілий чес, доків він жив, був я з цим театром все – свойов душев, Тай до сегодне ни можу йго забути, бо хоть переживали ми в театрі нираз холод и голод та мали смих, великі нивигоди, наріканя, а мижи собов ни з чєста сварки, а чесом навіть и бійки, то однако цєс чес мого вандровного – циганцкогo житя в Гуцулским Театрі, належит у мене до найкрашших и найвеселіших хвилин мого житя, таких, шо я їх николи ни годин забути.

З нами вернув разом, з Черновец до Красноїлі й Ремез, икого ми особисто дуже любили, бо це був милий и щірий та справедливий чьоловік.

Наш театар майже нічьо ни заробив матеріяльно. але за тото скористав дуже богато – морально. Приніс славу Гуцулшїни сам собі. Показав усім, ек це признавали нам свої и Поляки головно Поляки в Кракові, икі говорили: "Гуцули, цє здібні й культурні люди, лише їм треба дати свободу й науку".

Найважнішщов річьов було то, шо цєс театар був чїсто народний театар, а такі народні театри – сегают глібоко. Вни розбуджуют думки и полишеют по собі вражіне, про ике си думает довго, ше й потим ек уже навіт проминет зверхній ефект. Ек серед хлопів, тек и між інтелігенційов будитци почюте народної самопевности, віри в свої сили и то сили ріжносторонної: чьоловік почїнаєт вірити, шо наші Гуцули хїба шо и бірше потрафет.

Другов важнов річьов було цє, шо наш театар обїхав майже цілу східну й західну Галичену, був и в Кракові, та в загалі по містах, а цє таксамо

ни минуло безслідно, головно для цих численних, досить ни зрівноважених умів, вихованих на ворожій пресі до нас, для цих, шо мали шіре переконанє, шо "Гуцули, то темна дичь, здатна до бійки и пійки".

Ми Гуцули – за помочьов Гуцулского Театру – складали прилюдний іспит культурної зрілости Гуцулів. Ми показали своїми виступами, поведенєм між людьми и товариским – гуртовим житем, шо Гуцули можут єднатиси в організації, виконувати драматичні річі и в загалі. поводитиси так чемно и грєчно у світі мижи людьми, ек ни завжди потрафєт це робити подібні до нашого гуртка – гуртки зложені з вишших верств суспільности.

Третов важнов річьов було це, шо ми розрекламували Гуцулшину и зацікавили нев людий, головно мішюхів, бо свойов гуцулсков убирев – крешеними сардаками й крешеницями – ми попросту великі сензації викликували по містах, бо до цієї пори майже мало хто з тих міст знав цу надзвичейну красну закутину своеріднов красов – пишну нашу Гуцулшину

Шо до самої гри на сцені нашого гуртка, то Гуцули принесли на сцену – "штуку без штучности" – ек писала тогди про нас преса українска и полска, головно краківска – "Гуцули грали драму з гуцулского житя, так, ек уна в дійсности є, – бо хтож инчий потрафит грати на сцені Гуцула-опришка, ек ни сам Гуцул, син гір, икий на сцені задержует ті самі природні правдиві рухе, шо й на полонині".

Нарешті ця поїздка мала величезне значіне и для самих членів Гуцулского Театру. Гуцули пізнали бірше світа і людий. Пізнали жите ни лишень свого села та околиці, але майже – цілого краю. Звиділи міста та ріжні памєтники та розвалини стародавних замків в Галичю, Львові. Терєбовли, Перемишли, Кракові и инчих місцевостях. Звиділи монастирі: в Гошові, тот пишний на горбі монастирь, шо Олекса Довбуш у ним був, монастирь у Крєхові та у Жовкві. Звиділи церькви та костели по містах, та грали на сценах українских и полских товариств, свою гуцулску штуку, скрізь майже бездоганно. Гуцули ни

поїхали з очіма завитими в плат, мали отворєні очі и уважно дивилиси на усе, шо було цікаве и гідне звидженя. Це була для нас практична школа житя, и тимунь годі цу хвилю житя в Гуцулским Театрі забути. Цєс театер мав значіне для Гуцулів морально-виховавче и реклямовє.

Тимунь по нашим повороті з Черновец, дня 26. VI. 1911 року ми на своїм засіданю в Красноїлі при затвердженю сирого білянсу нашого театру постановили ни розвезувати йиго, а далі продовжувати. Хоткевич запроєктував нам свої рукописи нових театральних штук з гуцулского житя икі ек раз писав, а самє:

I. "Гуцулский Рік" етнографічне предствалєне в 4 діях.

I дія – Різдені обрєди, колєди, обрєдові данці. II дія – весна, Великдень, веснені игри гуцулской молодіжи. III дія – посіжіне (похоронний обрєд) стародавні забави при трупі. IV дія – гуцулске весіле.

II. "Непростє" – фантастичне предствалєне в 4 діях.

I дія – надзвичейно характеристичний данєц 8 душ. II дія – Иванова нічь, лісові лісниці, потопленєки, дідьки, вокулаки, арідники, мальфарі, цвіт папороти. Довбушевє скарби. III дія – черєдованє, відьминцький олій, черівна флоєрка, поєвлєне градівників. IV дія – Гаргон, відмівске данцовише, градівники град товчют, ироди з лепортами, цілюща живуща вода.

III. "Довбуш" – історичне предствалєне в 5 діях, 6 відмінах. I дія – в Печєніжині у Довбушів. II дія – на Дідушковій річці (Красноїля). III дія – на Буківці – правдивий опришківський данєц аркан: друга картина там же. IV дія – в Криворівни на храму. V дія – в Космачі, смєрть Довбуша.

По перєчетаню цих рукописий ми були дуже раді, шо наш театер збогативси новими штуками, а ми постановили зорганізувати театер наш на 40 осіб Гуцулів з Красноїлі, Голов, Жебя и других сіл, навчїтиси цих нових штук и давати їх разом з Верховинцями далі по цілій Галичені, а витак думали ми, може вдастци нам и до Росії з цим театром поїхати "на Україну".

IV акт з драми Хоткевича: «Довбуш и Михайло з України» в гуцульським театрі. (Стара фотографія)

Через літо був театр організований з 40 осіб, разом з гуцулскою музикою і пильно вчилися нових штук Хоткевича, та повторювали Верховинці Корженьовського.

Літом, ми дали ще раз Верховинці в Путилівському Сторонці на Буковині, але публіка не дописала там, а ми втратили на цій постановці 120 кор. Ми розчаровані вертали з «Зеленої Буковини» пішким у дощі поперез Граблін до Краснолі, нарікаючи, що та Буковина ніраз нас не хоче зрозуміти і поперти в наших змаганнях на сцені. Але

ми це однак не знімали, бо постановили вже в Пилипівку, ще до Різдвених свят виїхати з нашим театром у світ, і так це стало.

У вересні я оженився і перенісся на село з Голови в Жебе під Синиці на свою газдівку і тимчасово вже більше з цим театром не мав нічого, але за те однак я був все з ним – духово в сполученні.

Гуцульський Театр, зведений з 40 осіб Гуцулів з своєрідною музикою: скрипки, цимбали, флюїди, тримбіти, туби, монтеливи, дутки, дрибни. У своїх справжніх убирях: стародавні порошники, тобівки, бартки, кременові кресали й пістолети і тому подібне, виїхав зимувати у світ.

Свої виступи зачали знов від Косова, Кутів і Вишніви, Снетина і Коломиї, даючи в кожному місці по 4 вистави: Гуцульський Рік, Непросте, Довбуша й Верховинці.

Початок постановки був все о годині 7:30 ввечері. Ціни місць були такі: крісло I-рядне 2 кор, II-рядне 1 кор. 60 сот., III-рядне 1 кор. 20 сот. Вступ на сцену і галерія 80 сот., для селян, учнів і військових 40 сот.

Театр мав свої рекламні афіші і друковані програми. На сам святий Вечір 1912 року був театр вже у Копиченцях і їхав по Галичині безперервно: дня 1 мая був у Городку Ягайлонським, 16 марта у Саньку, відклав писав до мене картку мій побратим Михайло Танасійчук, повідомляючи мене, що морально він добре стоїть, але матеріально знов зле стоїть і попадають у що раз більше задолженості, але однак далі грають. Вже з Ярославля дня 22. II. 1912 року писав до мене Танасійчук, що думає виступити з театру, бо хочеться оженитися і заложити гуцульську крамницю щоб вирвати Гуцулів з жидівських рук.

Через понесені втрати в театрі, менше свідомі одиниці повтікали з цього театру, бо боялися, що їм не виплачує театр за втрату часу; але свідомі й ідейні члени залишилися далі в театрі, бо не хотіли до-

пустити до упадку театру, вірічі в йиго розвиток ій піднесеє. Це були тоти члени, шо їм бїрше розходилося о моральну, ек о матерїяльну справу.

Хоткевич дуже гризси фїнансовими клопотами театру и ратував йиго ек мїг. Він написав до мене, просїчі и мене о грошеву допомогу. Він писав:

"Ми з Вами якось говорили, шо коли не можете помочи справї Гуцулского Театру власною працею, то поможете матерїяльно, але я не буду звертатися, аж доки не прийде критична хвиля. От вона прийшла, і то дуже критична. Вишліть менї, як тїльки можете, скоро 300 корон, а як можете то й бїльше. Повернуться Вам скоро".

"Справа йде дуже добре. От сей кавальчик паперу, на яким пишу, прийшов до мене з Праги. Чехи висилають свого делегата, аби пізнав Гуцулский Театер і тоді дають нам "Народне Дївадло" – це величезний Національний Театер у Празї і взагалї візмуть справу реклями і т. д. у свої руки".

"От аби лиш двигнутися з місця. Грошей певно не маєте, але позичте. І проценти і все вернеться". Львів, Гловїнского, 25.

Стискаю руку.

Г. Хоткевич.

Я в тот час, ек раз упав був у довги з купівлев ґрунту, своїх грошей ни мав, тай годї було так борзо позичети грошей на театер. А Хоткевича притискало и він знов написав до мене:

"Петрику, Петрику — треба нас підреперувати. Не вже ек став-єс богатим газдов, то треба вже цес... От на перший лист навіть не відповів, а се вже негречність. А памнятаєш, як ми говорили? Я казав: "тепер не можеш особисто взяти участь в Гуцулским Театрі, то поможеш хоч матерїяльно. Зараз не треба грошей, отже не жадаю, а як прийде час, попрошу".

"Час прийшов, я попросив – не було навіть відповідї. От пробую ше раз. Положене критичне – треба нас підреперувати. Вишли зараз хоч 200 кор. Тримай слово, бо воно дорожше всього".

Са я мусїв виправити. Се показалася така паскудна людина, шо я навіть і не гадав. Уявляю собі, які брїхні тепер розпускає він селом!

Буду просити Тебе написати, як що учуєш. Ну, стискаю руку."

Львів, Гловїнского, 25.

Гнат Хоткевич.

Хоть ни мав я грошей, то пішов до Кутів и там позичив в знакомого жидка Дудя Глязберга 300 корон і післав на руки Хоткевича для підреперуваня Гуцулского Театру. Цї гроші менї ни звернено, бо фїнанси Театру на це ни позволили и я цес довг пізнійше сплатив сам.

Перед Великодними светками написав до мене лист побратим мїй Михайло Танасїйчук. Між инчими він писав:

"Положене театральне трохе поліпшилося. Уже трохе виплачують. Тоти, котрі відїшли, то зле зробили, шо пішли без нієкого рахунку, бо їм грошей шош звернут колис, але може тому богато води протечет. Здаєтци, шо на света вернемоси до домів, та виберемо пашпорти, тай по светах поїдемо в Росїю, на Україну. Рїжно вже тепер перейшло у подорожи. Зистрічели гаразд й лихо, але, ек чьоловік здоров, дужий то все то екос будет. А за ідею гуцулского народу далї буду смїло и витривало стоєти, хотївше здобути Гуцулшїні славу и честь. Але є ше такі, шо ни розумїютци на цим ділі й ни хотєт терпїти".

На Великодні света Гуцулский Театер вернув до Красноїли. Осип Гулейчук доповнив йиго новими людьми в місце тих, шо виступили з театру й по светках далї поїхали в світ.

В цим театрі грали головні ролї в "Довбуши": Дзвінку Марїйка Кїрикова-Литчук з Красноїли. Уна була цілком ниписьменна, але грала так добре, шо лїпше ни могла грати, правдива артистка з заводового театру. Довбуша грав Порайко, гїмназіяльний ученик з Устя, снетинцкого повіту. Всї инчі ролї грали наші гїрські Гуцули. Васиндо-Крамарук грав атамана Дїдушка.

На красноїльський храм 12. VI. 1912 р., цес театер знов вернув додому – Михайло Танасїйчук цим разом вже ни їхав, бо йиго ни пустили родичї. Він пішов у бутин до Татарова і вігїв написав до мене лист 30.VI 1912 р. Він писав:

"Дорогий Петрику. Ци ти здоров? Бо вже давно ми си видїли. Я Богови декувати дужий, здоров – ек мур, котрого здорова й Тобї зичю.

Лиш бих ни зичів нікому лісових робіт й спаня в колибі, бо в колибі курит, тай спанє на лубі, то ни дома. Робота тешка й варункова. Чьоловік їст у міру: кулешу з бриндзов, маслом и солонинов, а то так чьоловікови шкодит, шо годі... (значит сильний стаєт — моя увага). Єк си попоїст добре, то робота ні зашо, лиш коби Бог крив від каліцтва. Приси Бога, шо Бог тебе крив від лісових робіт — из за парубка тай оженив єс си, то так само їх ни потребуєш и ни будєш потребувати нієких робіт. Тобі Бог дав дуже добре.

Підмовєв мене Осип Гулейчук, шоби я знов ишов у "Театер", але я ни мав охоти — а вже сам знаєш чьому. И родичі ни пускали, и сам я собі подумав — доста міні цєго, — треба братиси и гадати за будучнє діло. — И ни пішов. Уни поїхали, я дуже цікавий знати єк їм идєт?

Я пішов у Татарів, у бутин. Тут маю 3 короні деннє. Бог позволит. я на Петра зійду, то поговоримо. Ни треба відписувати, бо за пізно. Гаразд."

Михайло Танасійчук.

Через ферії Гуцулский Театер дїбрав знов нових сил и шє раз виїхав у світ, але вже ни на довго, бо рішивси реорганізуватиси и виїхати до Росії. Тимунь вернув знов угори, шоби прилагодитиси до цєї дороги, єк си належит.

Хоткевич дїстав зїзволєнє вернути назад до Росії и виїхав туда уперед, шоби там вїєднати зїзволєнє на приїзд Гуцулского Театру, а Осип Гулейчук клопотавси у австрійских властей о зїзволєнє на виїзд Гуцулского Театру до Росії. Врєштї цє позволїнє дїстали і від Росії и від Австрії.

З почєтком 1914 р. поїхав до Київа ид Хоткевичьови Осип Гулейчук из свойов сєстров Ганунєв, та головний аматор з цєго театру Порайко, шоби там на місци обговорити справи виїзду Гуцулского Театру.

В тим чєсі написав до мене з Київа Хоткевич листа, проєктуєчі міні крім театру и инчі справи, дотикаєчі Гуцулшїни и її виробів, шоби я йиму и у цим ділі допоміг. Він писав:

"Колис то ся говорило "Петрику" — ну а тепєр треба говорити "Панє Газдо" — може ні? Але, як би не називати, а діло в мене от яке. Залюбивси я в Гуцулшїні, не виходить вона мені з голови й дєнь и ніч. І про Театер свій гуцулский думаю, не хочю так сєї ідєї пустити марно і здаєтьсє, шось маєтьсє зробити, нарєштї — шо то знайду я відповідні гроші, аби Гуцулский Театер сюди перевєзти, та нашу красу людям показати. А поки що хочю я й шє одно діло зробити. Маю на меті розповсюдженє гуцулских виробів, аби то не свїтило лише в закутку, а було відомє і ширшому свїтови. А для того хочю заложити тут й в Росії майстерню гуцулских виробів, бо перевозити через границу вироби — сє значить їх поширювати: цло зїст усє. А завівши майстерню тут, та впровадивши деякі удосконаленя в роботу майстрів, (преціж я інжїнер), то сим можна повисшити продуктивність праці раз, а по другє удешєвити виріб; а удешєвити — сє значить бїльшє продати, а бїльшє продати — сєж значить і бїльшє людий zatrudнити бїльшому числу дати заробіток. Идуть нашї люди тяжко працювати бутинами, до Босні, свїтами, а тут при такім труді, в теплі, можна теж мати заробіток".

"От я хочю Вас просити, чи ни помогли би Ви мені в сїм замірі. Колиб Ви поговорили з людьми, чи не хотів би одєн, другий приїхати сюди на сталу плату подєнну. Я значить дав би матерїял, платив би місячно, а

чоловік давав би тільки роботу. Отже поговоріть з людьми, тільки би хотів оден-другий денно. Але очевидно, нехай не запрошують дорого, бо сеж діло розпочинається; коли підет добре, тоді очевидно буде прибавлено, а тепер треба все організувати, треба матеріал, хату, треба й переїзд заплатити; от же тому я й кажу, нехай не зазіхають люди відразу на велику платню, нехай кажуть поки що менчу, а з годом це все усталиться, тоді кривди нікому не буде".

"Людий треба би, душ десять — двацять, з того найбільше майстрів деревляних виробів, бо то найкрасше маєт піти; душ 2-3 майстрів з металю, кушніра з одного або двох, ткачів або ткаль до запасок, чи ліжників, хлопців до науки з двох — словом там на місци видно буде. А я тоді вишлю на Ваші руки гроші на дорогу, сам яж тим часом тут найму хату, приготую матеріал і т. д. Я приїхавби сам до Вас, але требаж тут'приготовляти, а по друге я всеодно маю ще їхати з годом по пашпорт, а тоді треба а ж буде сидіти в Красноїли з місяць, аби той театр до путя довести., Тому я отсе й хотів справу майстрів полагодити заочно за Вашою та Йосифа (Гулейчука) помочю.

Отже говоріть з людьми. Не робіть великого шуму, а так собі тихенько і зробить-ся цікаве й гарне діло, а мині відпишіть хоть карткою скоренько до кого би ще удатися. Де Заклинський, Дудек, хто учителює по наших селах Гуцулів і з ними, аби я міг злистуватися. Ци Полішук у Бистрици?

Здоровлю."

Київ, Лебедская, 13. *Гнат Хоткевич.*

По одержаню того листа я узевси був збирати Хоткевичови людий-майстрів, бо видів я в тим ідею и поширене слави Гуцулшїни. Осип Гулейчук вернув из Київа зберати людий до Театру, шоби виїхати з ними в Росію. Охочех найшов. Повіз вперед куртини й гардеробу Гуцулского Театру до Новоселиці, шоби там перевезти через кордон й перевіз, та нараз вибухнула світова війна й там йїго захопила. Він вітів уже бірше ни вернувси в наші гори.

Світова війна перервала розвій Гуцулского Театру. Рукописи Хоткевича: "Гуцулский Рїк",

"Непросте" й "Довбуш" лишилиси ни видані друком. Вїйна перекрїсила всі пляни Хоткевича. Йїго звезок з Гуцулшїнов перервавси.

По вїйні думка організації Гуцулского Театру знов зачала оживати, бо ідея Гуцулского Театру з перед вїйни глібоко запустила своє корїне в памнети Гуцулів. В 1933 році ожила на ново.

В Жебю під покровом Товариства Приятелів Гуцулшїни зорганізовано Гуцулский Театер. Стефан Корибутяк на підставі деїких рештків рукописий Гната Хоткевича написав "Иванову Ніч", тай зложено до купи драму "Довбуш" Хоткевича — а так само вивчелоси на ново "Верховинці"— Корженьовского и за допомогою проводу Головного Зареду Товар. Приятелів Гуцулшїни у Варшаві, передовсім за допомогою правдивих любителів Гуцулшїни Панів Генералів: Мініст. Вїйськових Справ Тадея Каспшицкокого, Ген. Заморского, Ген. Зажицкокого, полковн. Джугая й Околовича, та кап. Козолюбского, Стжелецкокого и других прихельників розвою й піднесеня Гуцулшїни, вислано цес Театер знов у мандрівку по цілій Полській Державі. Поїздка цего Гуцулского Театру ни пригомонїла безслідно для Гуцулшїни, та її розвою. Гуцулский Театер став найліпшев реклямов для стегнення туристів і літників у наші пишні гори. А розвій літниск на Гуцулшїні принесет великі матеріальні користи Гуцулам, піднесет наш господарчий добробит. Але ми Гуцули мусимо бути до цего приготовані, ек слід, шоби ми ни затратили свої давні прегарні и мудрі та добрі звичеї, обреди, ношу, скрїй у будові наших забудовань и нашу мову, бо лишень шенуючі свої давні звичеї, мову, й будову, можемо бути бізівні, шо ми сповнимо своє завданє, так ек уно маєт бути, добре и ретенно — для розвою и піднесеня нашої закутини краю. Бо лишень тогди можемо бути бізівними, шо ни зальлет нас и ни знішіт, та ни, зметет з лица земні, нова европейска механїчна та нївелююча цивїлізація, бо мусимо вірити в то, шо хто "свого цураетци — того Бог караєт". Тимунь, лишень шенуючі и любючі своє, ідім смїло у світ на стрїчу новому!

Жебе Підсиниці в 1936 р.

З ІСТОРІЇ «СОЮЗУ УКРАЇНОК»

▲ Анна БОГДАН

1884 рік, серпень місяць. Наталія Кобринська підходила до справи організації жіноцтва з позиції лібералізму, прагматизму й плюралізму. Вона збрала гурт молодих жінок (зокрема вчительку Емілію Нечай, Уляну Кравченко, сільських діячок соціалістичних поглядів Анну та Катерину Павликів з Косова) і переконала їх у необхідності створення жіночої організації, оскільки без участі жінок вищого класу ніякі зміни у суспільстві не будуть ні ефективними, ні довготривалими.

З ініціативи Кобринської жінки провели свою першу нараду і вирішили заснувати організацію у Станіславові, а не у Львові. Станіслав вони вибрали з двох міркувань – у ньому питома вага українського населення була вищою і не було ніякої жіночої організації.

Кобринська не хотіла, щоб нова організація ідентифікувала себе з будь-якими помічними угрупованнями (консервативними москофілами, ліберальними народниками чи радикалами).

Жінки Станіслава, від найстарших до молодих, таких як Олена Кисілевська, з ентузіазмом вітали створення жіночої організації. Активну участь у її заснуванні взяв Іван Франко. Він писав оголошення і статті до української прогресивної газети "Діло", рекламував перші організаційні збори. "Діло" надрукувало проект статуту, який затвердив уряд Австрії. Його було видано окремою брошурою, щоб ним могли користуватися жінки в інших містах.

8 грудня 1884 року Товариство руських жінок скликало перші загальні збори, на які прибуло близько ста жінок з усієї Галичини. На зборах були присутні представники світської інтелігенції і священники, але вони могли тільки слухати у сусідній кімнаті. Члени Товариства побоювалися, що присутність чоловіків у залі перешкоджатиме деяким жінкам вільно висловлювати свої думки. Світський характер Товариства було підкреслено тим, що збори не почали молитвою. Головну промову про завдання Товариства виголосила Кобринська, яку пізніше було надруковано в альманасі Товариства "Перший вінок". Кобринська твердила, що з огляду на невисокий рівень освіти загалу жінок література є найкращим засобом "засвоєння нових ідей людства". Вона вважала, що священники та їхні родини є носіями нових ідей для всіх прошарків жіночого населення Галичини. Жінки, на її думку, мають бути обізнані з проблемами села та допомагати селянам вирішувати їх.

Станіславське Товариство спочатку планувало видавати журнал чи газету. Головним кандидатом на посаду редактора був Франко.

Іван Франко надрукував широкий звіт про станіславські збори, а також промову Кобринської. Він присвятив Товариству поему.

В ній геній знімає жінку з її п'єдесталу і наділяє її палким серцем та розумом, поставивши врівень із чоловіком. Поема була пророчою алегорією співпраці між жінками і поступовими українськими чоловіками. Кобринська сприйняла її як свідчення того, що чоловіки підтримуватимуть жіночий рух без зайвого втручання у його розвиток. Чоловіки, в свою чергу, вважали, що їхні знання та досвід дають їм право визначити напрями та форми діяльності жіночих організацій.

Жіноча організація постала в той час, коли у Галичині назріли соціальні зміни, коли піднявся радикальний рух, "Просвіти" по селах здобували собі щораз більшу повагу й визнання та ставали базою для політичних партій. Хоч "Просвітами" часто керувало духівництво, вони інформували селян про політичну, соціальну й економічну ситуацію в Галичині.

Кобринська керувала справами жіночого товариства у Станіславі, живучи у селі Снятинського повіту. Повідомлення про альманах, прохання надсилати матеріали та грошові пожертви з'явилися у вересні 1885 року в "Ділі". Альманах, за задумом Кобринської, мав три головні цілі: виховувати жінок, зміцнювати їхнє довір'я до організації, ознайомлювати зі статтями українських жінок із Російської імперії, установлювати солідарність усіх жінок українок.

1885 р. Педагогічне товариство в Станіславі, де переважали українські радикали, запропонувало Кобринській, щоб Товариство руських жінок заснувало жіночу школу або бодай гуртожиток для його учасниць. Цю ідею підхопила близька співробітниця Кобринської, Емілія Нечай, яку в березні 1886 року обрали головою Товариства. Кобринська, хоч і не була головою, тримала руку на пульсі жіночих справ.

Комітет зі збирання коштів на видання альманаху, який очолювала Софія Бучинська, зібрав більшу суму грошей, ніж сподівалися, і Кобринська захотіла видати кілька чисел "Альманаху", а не одне, як було заплановано. Завдяки клопотанням Олени Пчілки та Ганни Барвінок, Кобринська дістала запевнення, що жінки Наддніпрянщини надсилатимуть мате-

ріали до друку в Галичині. Емілія Нечай у той час займалася справою будівництва гуртожитку для сільських дітей, які за браком шкіл у селах, могли вчитися тільки у місті.

Частину грошей, зібраних на альманах, Товариство виділило на видання історії української літератури в Галичині Омеляна Огоновського, що мали використовувати як підручник у школах. Це підірвало видавничі фонди, і альманах вийшов тільки завдяки фінансовій підтримці Олени Пчілки.

Олена Пчілка запропонувала і назву – не жіночий альманах, а "Перший вінок" (вийшов 1887 р. у Львові). Зміст "Першого вінка" виразно свідчить, що це був витвір українських жінок – він втілює і силу, і слабкість колективної праці співробітниць різних політичних, географічних та вікових груп. Громадянство вітало появу "Першого вінка". У ньому було надруковано вірші і прозу українських жінок, етнографічні матеріали та статті Кобринської з жіночого питання. Літературні твори відображали долю бідноти, зокрема жінок, та закликали читачів іти "новим шляхом". Ця фраза, взята з вірша Кравченко, стала своєрідним гаслом жінок того часу. Стаття Окуневської про народні звичаї, ілюстрована весільними піснями, привертала увагу до жалюгідного становища селянок.

На сторінках "Першого вінка" читаємо образок із жіночого життя "Заробітниця" Анни Павлик.

Отже, уродженка м. Косова, рідна сестра Михайла Павлика Анна протягом всього часу причетна до створення жіночих організацій, а саме "Союзу українок".

Жіночі школи у Галичині не мали в своїх програмах грецької і латини, не було також іспиту на атестат (поза межами Австрії), й дівчата змушені були складати іспит приватно. Першою галичанкою, яка склала іспит на атестат зрілості (1885 р.), була Софія Окуневська. Вона також була першою галицькою жінкою, яка закінчила медичні студії (у Цюріху 1894 р. та Кракові 1900 р.), і першою лікаркою у Галичині.

А. БОГДАН, голова Косівської районної організації "Союзу українок".

ЗАРІБНИЦЯ

(Образок із жіночого життя)

**Ой, нема то так нікому,
Як бурлаку молодому.**

▲ Анна ПАВЛИК

От таку правдиву та тужливу пісню, як за сего бурлака, треба би зложити і за бідну зарібницю, котра дійсно гірше стоїть, ніж бурлак-мущина, а на котру мало хто й звертає увагу. Більша часть мущин видить в них тільки безоборонні та податливі жертви. А женщины, чим висше стоять на суспільній драбинці, тим сердечнійше погорджують своїми посестрами зарібницям. Мало хто вгляне в їх серце і їх нещасне жите. Тим то і гарно зробили ті жінки, що задумали видати жіночий альманах, де кожда жінка може розказати про свою злу чи добру долю.

Послухайте-ж, що нам розкаже зарібниця.

Коли дівчина бідних родичів, то мусить їх покинути і шукати, де би і з чого мож жити самій, щоби не бути тягаром для родини. Родичі можуть їй затримати коло, себе найбільше до 12 літ, і до сего віку вона мало що може навчитися, а то для того, що або не мають з за чого давати до школи чи до іншої науки, або ще й крім того вона мусить їм помагати в роботі.

Коли-ж опустить родичів і піде собі де в яку робітню, н. пр. у швальню, то робить лиш за харч і то леда який, та лиш тішиться, що сама собі жиє, тай думає, що тут навчиться робити докладнійше, та надієся, що хоть колись буде їй ліпше.

Тимчасом мешкає вона між такими бідолахами, що в одній хатині товпляться по три і по чотири родини. А як зістає на мешканю в самій робітні, де працює, то мусить за то властителеви довше, до пізної ночі робити. Але і все те перемагає надія та молодий вік, хоч надія та дуже слабонька. Наука йде дуже помалу, бо в робітні на ню ніхто не зважає, щоби щось ліпше уміла, але дають їй робити лиш то, що вона вже знає.

Однакож така зарібниця сама штудерує, як би де чого більше навчитися. Штудерація така тягнєся кілька літ. В тім часі зарібниця ані сама не вважає, як жиє та вбираєся, ані другі не звертають на се уваги. Але коли прийде до своїх літ (17, 18, 20) і вправила сая вже до всякої роботи, то тогди зачинає більше о собі думати. Думає-ж вона найперше о тім, як би з сеі робітні виступити а вступити до другої, де би могла умовитися так, щоби регулярно діставала плату. Або як не думає виступити з давної робітні, то сушить собі голову над тим, як би упімнутися, щоби таки тут їй платили регулярно. Се друге приходить їй дуже трудно, бо властители робітні гніваються, скоро домагаєся більшої платні і все їй випоминають, що

вона у них навчилася, а тепер хоче, щоби їй за того платити. Коли-ж така робітниця виступить з давної робітні і шукає собі іншого місця, то чекає їй друга біда: другі з тої самої робітні беруть їй на язик, кажучи, що їй мусів до того хтось намовити, і що вона спускає на легкий хліб. Тим чином робиться зарібницям велике лихо, бо як рознесся про неї така вість, то тогди вона довше потребує шукати місця. Коли-ж яке місце й найде, то в більшім місті може дістати на місяць раптом 12—15 злр. за 12—14 годин тяжкої роботи на добу. З сих грошей мусить наймити собі станцію, опалити, живитися і обганяти інші дрібніші але конечні видатки. А що до одежі, то ніщо й говорити, щоби з сих зароблених грошей зарібниця могла собі їй справити, то ж і тепер штудерує так, аби з кожного, хоч і найпотрібнішого видатку урвати дещо собі на одіж. Мешкає вона майже завсігди в комірнім, де стоїть лиш єї ліжка, що ніч переспить, і за се мусить платити найменше 2 злр. місячно. Та щоби як оццадком жила, то все таке жите коштує, бо мусить купити собі то дров, то соли, то світла, і до праня мила, крохмалю і таке інше.

Варить і пере собі, розумієся, по ночах, бо від 7-ої рано до 8-ої або 9-ої вечером робить в робітні; і ще за те, що в ночі робить, мусить приймати неприємности від тих, з котрими мешкає, бо вічно нарікають, що по ночах не дає спати.

Скоро зарібниця сприкриться таке наріканне, то каже, що буде тут лиш спати, а столуватися буди ходити до трактієрні. З сего поводу другі знов беруть їй на обмови: "А в чім вона — кажуть,... гадає ходити до трактієрні, коли не має в що прибратися?"

Зарібниця на се все не зважає і виходить в чім має. Однак-ж сама вона роздумує собі, що дійсно проти других виглядає як жебрачка, і не їсть обіду, лиш так каже перед тими, з котрими мешкає, що йде на обід. От, о годині обідовій вийде лиш, походить десь по безлюдній улиці, або де, тай йде голодна до робітні. Жие лиш сніданком та вечерею. Тай снідане-ж то, а особливо вечеря не аби які! На снідане вип'є склянку молока з булкою за 2 кр., а на вечерю

перехопить нераз лиш кавалочок сухого хліба, тай тільки всего. Оттак складає вона крейцар до крейцаря, і з того зачинає помалу тягнути-ся на одіж. За оден місяць купить що одно, за другий друге, і так далі, все самими дрібязками. А на щось дорожшого, то складає так гроші через кілька місяців, або й через цілий рік. Та що-ж, хоть прибереса, то знов судять їй інакше та ще й гірше як уперед, бо підкладають усякі нечисті способи: адже-ж місячних 15 злр. на таке стати не може! Прикро се слухати, але вона таки весела, бо тішиться тим, що могла прибрати ся, бо не прибрану звать лінвою або кажуть, що нічого не вміє; а така вість як рознесся, то знов зарібниця трудно найти роботу. Так вона і дає уривати собі з рота на то, щоби відплатитися тим, у котрих давніше перебувала або вчилася; а нарешті оглядаєся, що та одіж сходжуєся і треба іншої. Коли пусті та неправдиві вісти занадто рознесуться, або коли і так зарібниця вийде собі в вечір з робітні чи відки, то бідній нераз трудно і дорогу перейти через напасників ріжного віку і становиска, ба навіть звязаних узлами вірности з другими жінками. Надармо відмовляєся; їй говорять просто в очи, що криєся даремно, бо о ній вже трублять по цілім світі, як жие.

Скоро котрій трафиться вийти замож, то також хіба лиш за бідного зарібника, і то ще найбільше щасте для зарібниці. Але яке-ж се щасте? То лиш їй так передом здаєся, а на правду то замужество се подвійне лихо, бо в таким стані чоловічий заробок іде майже на него самого, а жінка старатися мусить не лиш на себе, але і на дітей. Ще ж котрий чоловік сумлінний, то поможе жінці; але-ж бо більша йїх часть така, що до кервавої праці, по ночах ще бють та зневажають свої жінки. Жінки ті звичайно роблять по ночах домову роботу, а на день ідуть до робітні, лишаючи на божу волю дітей, котрі так дичіють без всякої науки і часто перебувають в голоді та холоді. От так гарує собою бідна замужна зарібниця як може, і часто умирає перед часом. Діти єї потому на таку саму дорогу сходять та плачуть такими самими сльозами.

Анна ПАВЛИК

ДАРІЯ ГНАТКІВСЬКА – героїня визвольної боротьби за самостійність України

«Живе той, хто не живе для себе»

В. СИМОНЕНКО

В тридцять років минулого століття ім'я цієї мужньої галичанки пробуджувало у душах українців національну гідність, закликало до боротьби за волю України. Її життя гідне документальних фільмів, літературних розповідей, пам'ятних вшанувань,

Д. Гнатківська

про неї повинні знати всі її земляки, особливо шкільна молодь та юнацтво.

Дарія Гнатківська народилася 22 жовтня 1912 року в селі Смодній на Косівщині у сім'ї греко-католицького священика Омеляна Гнатківського, пароха цього села. Мати Гнатківської, Олександра Гнатківська, походила із родини Никораків. Її рідна сестра Марія була у шлюбі зі Степаном Григорцівим – інженером повіту, вони проживали в місті Косові. Сім'я О. Гнатківського, Б. Никорака, С. Григорціва, будучи родинно близькими, жили в пошанівку і щирих, вельми шляхетних стосунках. Пані Анна Никорак (дружина Богдана Никорака) за віком набагато молодша за Дарію, але вона добре знала сім'ю Гнатківських, спілкувалася із Дарією, володіла великою кількістю фотоматеріалів із життя Дарії та сім'ї Гнатківських. Із особистих розповідей

пані Анни зафіксовано інформацію: "... Дарія була красунечкою, надзвичайно здібною і обдарованою дитиною. Особливо відзначалася в гімназії. В її майбутньому житті стелилася велика кар'єра...". Дійсно, маючи у своєму естві генетично переданий інтелект, володіючи природними здібностями до музики, по закінченні консерваторії перед нею відкривалась дорога до праці з обраного фаху за покликанням, спокійне життя в оточенні однодумців, мистецької інтелігенції.

Однак Дарія Гнатківська вибирає інший шлях у своєму житті. Ще будучи молодою пластункою, вона присягла на вірність Богові і Україні. Велика любов до свого народу, бажання української незалежності і самостійності повели її у вир революційної боротьби.

Чи було це випадково? Ні. Швидше — закономірно. Дарія належала до тієї молоді генерації, що виростала, формувала свій світогляд на пожарищі втраченої української державності й українських визвольних змагань. Невдача реалізації поставлених задач і цілі не зупинила Січових Стрільців, вони не склали зброї, а продовжували боротьбу. В липні 1920 року у Празі відбувається останнє засідання Стрілецької Ради, на якому було ухвалено її розпустити, але свою діяльність продовжити у нових організаційних формах. У краю масово проводились таємні зібрання старшин Січових Стрільців. І вже через два місяці, після розпуску Ради, у вересні 1920 року у Відні створюється Українська військова організація (УВО), як позапартійна, підпільна українська армія. Безумовним лідером УВО був Євген Коновалець.

Програмну діяльність УВО розпочала зі створення мобілізаційного плану на випадок повстання українців. У часі початкової діяль-

ності всі можливі засоби УВО спрямувала на його реалізацію. Подальше одним із чільних місць у програмі УВО були визначені завдання:

— вишкіл командного складу майбутнього українського війська;

— агітаційна робота по підняттю рівня національної свідомості українців;

— вибудова стрункої, конструктивної системи вишколу молоді з наступністю засвоєння знань з історії нації, програмних завдань діяльності визвольних організацій УВО і ОУН, фізичного гарту, практичного виконання завдань з реалізації тактичних, стратегічних планів діяльності.

Структура вишколу молоді була побудована приблизно так:

— підпільна організація середньошкільників;

— провідна ланка підпілля у вищих гімназійних класах;

— групи націоналістичної молоді у вищій школі.

Членам провідної ланки підпілля у вищих гімназійних класах УВО уже доручали виконувати практичні завдання: кольпортація (розповсюдження літератури), збір коштів на утримання українського таємного університету, пропаганда фронту національної солідарності – бойкот польських товариств, пер-

ших виборів тощо. По закінченні гімназії такі випускники здійснювали культурно-просвітницьку роботу на селі через організації: "Просвіта", "Рідна школа", спортивно-виховні "Сколи", "Січ", "Пласт", сільськогосподарські кооперативи та інші культурно-освітні й економічні об'єднання.

У вищій школі групи української націоналістичної молоді були тісно пов'язані, керовані УВО й ОУН і злиті у спільній діяльності з ними (3, ст. 43, 49, 50.).

Реалізувати в життя таку чітко вибудовану за національною ідеєю, духовністю, культурою, традиціями форму вишколу молоді могли тільки кваліфіковані з українською ідеєю у своєму естві національні кадри. На жаль, в тому часі Галичина відчувала в них вагому нестачу. Польський уряд всі ключові державні посади роздавав полякам. До прикладу, в Галичині серед медичного персоналу (лікарів) українців було лише 10 %.

Наприкінці XIX – початку XX ст. найчисленнішою освіченою верствою серед українців Галичини були священики. До того ж, вони були найближче до простолюду. Жили серед нього, спілкувалися з ним, були не тільки його душпастирями, але й порадиниками, лікарями, вчителями. Тому весь тягар національного відродження, пробудження націо-

Костюм старшої жінки, с. Сморна (Павлюк Параска, жителька с. Сморної з онуком – Павлюком Василем Федоровичем)

Костюм молодої жінки, с. Сморна 1920-30 рр. (справа Павлюк (Іванчук) Марія Теодозіївна)

Молоді хлопці – учасники "Просвіти" с. Сморної у традиційних костюмах 30-х років XX ст.

нальної свідомості (особливо на селі) взяла на себе греко-католицька церква, високоосвічене, патріотично настроєне українське священство (духівництво). Вони не тільки самі виконували програмні завдання національно-визвольної боротьби за незалежність України, а й підготовляли молодь, виховували і освячували на участь у цій боротьбі навіть своїх власних дітей. У цьому чині мали вагому підтримку і яскравий приклад митрополита Андрея Шептицького.

Згадуючи мовлене попередньо, повістимо, що отець Омелян Гнатківський належить до когорти священнослужителів, які глибокою вірою до Бога, великою любов'ю до України, національною ідеєю у власному естві працювали над пробудженням національної свідомості, відродженням духовності своїх парафіян. Крім обов'язків пароха місцевої церкви, о. Омелян здійснює вагому громадську діяльність. Він очолює "Просвіту" в селі Сподній. До діяльності в "Просвіті" об'єднує газдів, молодь села. Всі заходи учасників "Просвіти" спрямовує на формування національної ідеї, необхідності відновлення Української держави, любові до всього національного: пісні, звичаїв, традицій тощо.

У своїй діяльності о. Омелян мав мудру підтримку в особі своєї дружини. Пані Олександра поєднувала в собі шляхетні жіночі риси: ніжну і господарну дружину, чуйну і люблячу матір, доброго порадника, громадського діяча. Вона глибоко шанувала родинні зв'язки, стосунки із людьми, серед яких жила. Історія "Союзу Українок" засвідчує, що пані Олександра з 1920 по 1928 роки очолювала Косівську філію "Союзу Українок". Такі батьки дали Дарії чудове виховання – привили любов до Бога і України.

Дитинство Дарії проходило в с. Сподній. Зі свідчень старожилів села, зокрема бабусі Марії

Павлюк, пані Олександра не те, що забороняла, а спонукала до того, щоб Дарія забавлялася, виростала в оточенні сільських дітей. Дитячим гуртом вони гралися по сусідніх дворах та домівках, а п. Гнатківська запрошувала дітей до резиденції і пригощала випеченими ласощами. Це свідчення високої культури та толерантності сім'ї Гнатківських щодо оточення, в якому вони жили. У родинній любові та близьких

стосунках виростає Дарія зі своєю сестричкою Ваєю (Іванною), дочкою Марії Григорцевої, рідної сестри матері. Все це формувало особистісні духовні, моральні, естетичні засади в естві Дарії: любов до людей, до рідного краю.

По закінченні школи Дарія вступає до гімназії. Вже в молодших класах виявляє відмінні здібності до навчання. Блискавична дія пам'яті, усвідомлене сприйняття вивченого, жива миттєва реакція на інформацію і власний її аналіз вирізняли Дарію серед гімназистів. Крім навчання вона активна в

Дарія Гнатківська – студентка консерваторії

позакласному житті, діяльна учасниця "Пласту". У старших гімназійних класах, як активній пластунці, Дарії доручають практичні завдання. Вона їх виконує у рідному селі. Розповсюджує літературу, є зв'язковою в передачі відповідної інформації та засобів із-за кордону через Кути, Жаб'є — до Коломиї. Разом із батьком організовує і бере участь в різних мистецьких заходах села, через проведення яких іде формування української національної ідеї, любові до традицій, звичаїв до України. Серед жителів, молоді села панує дух українства, шанобливе ставлення до власної культури – пісні, танцю, традиційної вишивки, костюма, творів мистецтва. Пробуджується потреба і непохитний порив до боротьби за самостійність держави України.

Після успішно складених підсумкових іспитів в гімназії Дарія вступає навчатись у Львівську консерваторію. На той час у Льво-

о.Омелян Гнатківський (у центрі) з учасниками
"Просвіти" с. Сморної

ві в усіх вищих навчальних закладах вирував дух українства. Створювались групи націоналістичної молоді, керовані і тісно пов'язані в діяльності із УВО і ОУН. Найбільш активних, відданих боротьбі за самостійність України приймали в члени ОУН.

Дарія Гнатківська, одержавши підготовку в організаціях середньошкільників, провідної ланки підпілля у вищих гімназійних класах, пройшовши вишкіл через "Пласт", володіла всіма якостями і бажанням включитись у боротьбу за незалежність і самостійність України. Вже на молодших курсах консерваторії вона вступає в ОУН, щоб боротись за кращу долю українського народу, щоб цей народ був господарем на своїй землі. Тут Дарія знайомиться із активістами національного руху, членами проводу ОУН і поринає у вир революційної боротьби разом із своїми посестрами і побратимами. Серед них був і Микола Лебедь. З часом між ними виникають взаємна симпатія і дружні відносини. Початок тридцятих років характерний активізацією діяльності ОУН. У крайовому проводі в цей час на провідних ролях були: Богдан Кравців, Степан Охримович, Зенон Коссака, Степан Ленкавський, Михайло Колодзінський, Іван Габрусевич. ".....Це було покоління молоді, дітей, чий батьки не змогли перемогти у визвольному змаганні і, вступаючи в доросле життя, вони

з юнацьким максималізмом ставили собі надзавдання – здобути державу, яка вислизнула з рук їхніх попередників. (3, с. 12.)

Окупаційна влада Польщі не припиняла насильницьких дій щодо українського населення. Насильне ополячення, навчання в школах польською мовою, переслідування і масові відкриті жорстокі тортури над українськими патріотами, пацифікаційна акція, яка являла собою неоголошену війну руйнування господарств та культурних осередків українства.(3, с. 12).

У відповідь ОУН кидає клич "До дії і чину". Повсюдно в Галичині організовано здійснювалось висипання могил; вшанування пам'яті Січових Стрільців; академії вшанування видатних українців, пам'ятних дат; акції: шкільна, спрямована на виховання національної свідомості у шкільної молоді, повернення рідної мови в українські школи; протимонопольна яка не тільки значною мірою зменшила прибутки державної казни Польщі, а переконувала українську молодь, що вона не повинна курити і вживати алкоголю, а своє здоров'я зужити для добробуту свого роду та розвою української нації.

До "дій і чину" входить також програма розвитку бойових акцій проти поліційного терору. Здійснювались замах на катів українського народу. Готувався атентат міністра внутрішніх справ Польщі генерала Перацького. Ця дія не була якоюсь індивідуальною, вимислом однієї особи. Постанову про замах на Перацького було прийнято в Берліні у квітні 1933 року. В нараді брали участь Євген Коновалець, Роман Ярий, Ярослав Барановський, Степан Бандера і ін. В обвинуваченні зазначалось, що генерал Перацький – творець наглих судів, поліцейських знущань і катувань українських політичних в'язнів ...профанації і збезчещування пам'яті Героїв української визвольної боротьби, відповідальний за ганебну

пацифікацію України в 1930 році. (3, с. 19).

Підготовку замаху доручили Миколі Лебедю. Він долучає до групи свою наречену Дарію Гнатківську. В групу входили: Я.Карпинець, М.Климишин, С.Бандера, Підгайний, Качмарський, І.Малюга, Мигаль, К.Зарицька, Рак, Чорній, Мацейко – виконавець атентату. Миколі Лебедю та Дарії Гнатківській було доручено вивчити звички генерала Перацького, скласти точний план переміщення його в районі праці і проживання та розташування вулиць, провулків, дворів, під'їздів будинків того району. Вони досконало виконали своє завдання, що потім надзвичайно пригодилося Григорію Мацейку, полегшило виконати завдання і дозволило залишитися живим.

Вбивство міністра внутрішніх справ будь-якої держави не може бути проігнороване. Польська дефензива здійснювала масові арешти. Однак розслідування не мало позитивних наслідків, тягнулось дуже довго і заходило в глухий кут. Поворотний момент здійснили відомості польської агентури, що діяла проти ОУН в Чехословаччині. Поліції вдається арештувати учасників атентату.

Суд розпочався 18 листопада 1935 року. Він увійшов в історію як варшавський процес, що перетворився у могутню пропагандистську акцію діяльності ОУН в боротьбі за відстоювання національної гідності української нації. З першого дня підсудні відмовились зізнаватись польською, окрім одного Мигалю, який пізніше відмовився від своїх показів, заявляючи, що він подав їх під тортурами. Свідки-українці вітались з підсудними окликом "Слава Україні", покази давали тільки українською мовою.

Дарія Гнатківська своєю поставою не показувала ознак зламу і стверджувала, що її, як і всіх інших, судять за народну справу. Захищали підсудних адвокати Лев Ганкевич та Олександр Павецький зі Львова, Володимир Горбовий з Долини і Ярослав Шлапак зі Станіславова [8, с. 28].

Адвокати задавали багато запитань агітаційного характеру, відповідь містилась в них самих. Ці матеріали потрапляли на сторінки легальної преси і поширювалися серед народу. Варшавський процес викликав велике зацікавлення не тільки української, але і чужинської преси. Для журналістів найбільше притягуючими на цьому процесі були постаті двох молодих студенток: Дарії Гнатківської та Катрусі Зарецької. Преса присвячувала їм найбільше уваги. Вражала їхня постава, спокій, відмова зізнавати (відповідати) польською мовою, не "всипати" (не видавати) своїх товаришів із ОУН, що брали участь в атентаті генерала Перацького. Все це викликало загальний подив.

Дарія Гнатківська під час виконання завдання (поруч охоронець – п. Лепет).

"Варшавський робітник" подавав: "... Обвинувачені вітаються усміхами. На них свої, не в'язничі одяги. Гнатківська убрана у гарну чорну сукенку, має чарівне личко й промінний усміх, що не сходить з її уст".

"Газета польська" писала: "... Гнатківська одягнена в чорну сукню, зіп'яту під шиєю запинкою, визначається оригінальністю, українською красою з виразною східною домішкою. Виразисті риси, зрослі брови, вірлиний ніс. При вході кивком голови вітається з матір'ю. (4, с. 752).

Преса висвітлювала особливі відносини Дарії з матір'ю, яка була присутня на судовому процесі. "Новий час" так прокоментував їх зустріч: "... розмова відбулась на залі розправ. Момент

того щирого привітання матері з дочкою та їхня сердечна розмова – це була найкраща сцена з цілої сьогоднішньої розправи. (6, с. 3).

Варшавський процес став трибуною з неперевершеним пропагандистським ефектом в справі боротьби ОУН за незалежність української держави. Він змінив погляди польського суспільства щодо українства. Зазвичай, шовіністи і надалі залишались на позиціях крайньої українофобії, але прогресивна частина мислячих людей почала дошукуватись причин, чому українська молодь стала на шлях революційної, непарламентської діяльності. Процес викликав зацікавлення у широких колах прогресивного світу. До 15-ти референтів політичних часописів різноманітної преси зажадали бути присутніми на процесі.

По закінченні розгляду справи суд остаточно затвердив Дарії Гнатківській 15 років, С. Бандері, Карпинцю і М. Лебедю – смертну кару, іншим дванадцять, вісім, сім років тюрми. В такі трагічні години свого життя Дарія Гнатківська і Микола Лебедь вирішують одружитися. Їм не дають на це дозвіл. Звінчалися вони у тюремній капличці. Ця звістка додавала ще більше подиву, любові та визнання високої моралі і героїства Дарії Гнатківської.

У 1939 році, після розпаду Польщі й окупації її території Німеччиною, політичних в'язнів було звільнено. Дарія і Лебедь опиняються на волі. З 39-го до половини 40-го року вони проживають у Кракові. У тому часі польський Краків став своєрідним центром українського політичного і культурного життя. В середині 1940 року сім'я Дарії переїжджає до Львова. Та спокій тривав недовго. Початок Другої світової війни приніс нові потрясіння.

Після проголошення 30 червня 1941 року у Львові "Акту про державну незалежність України", активних дій зі створення державних та місцевих органів влади української держави німці почали переслідувати членів ОУН. З особливою наполегливістю гестапо переслідувало її керівників і провідних чле-

нів, почалися масові арешти. Під час одного з них п. Гнатківська попадає до тюрми на вулиці Лонцького у Львові. За відсутністю доказів

п. О. Гнатківська,
мати Д. Гнатківської

її звільняють, після чого вона переходить жити нелегально. Із-за тотальних переслідувань, жорстоких катувань, здійснюваних гестапо, в місті ставало все менше адрес, відданих українській справі людей. В цьому часі п. Дарію переховувала уроженка с. Старого Косова, яка навчалась і проживала в ці роки у Львові. (7, с. 172). У 1942 році у львівському шпиталі по вул. Піярів п. Дарія під чужим

ім'ям народила донечку Зою. Чоловік відвідував їх тільки вночі. То був скрутний період життя. Та світ, як то кажуть, не без добрих людей. Без власного інтересу і дуже щиро в цій скруті їй допомагають львів'яни Галина Дидик, Олена та Іван Урбани.

Весною 1943 року помирає батько п. Дарії – Омелян Гнатківський. В цьому ж році, восени, мати Олександра Гнатківська залишає прихідство та разом з сестрою Марією Григорцевою і її родиною переїздить жити до Львова в рідний будинок по вул. Вербицького. Будинок знаходився дещо за містом і це сповнювало всіх надією на спокій. Та спокій тривав недовго. Через кілька тижнів німці довідались про адресу проживання п. Гнатківської і Лебедя від одного українця, що перебував на службі у гестапо. В кінці січня 1944 року гестапо арештувало п. Дарію з 18-місячною Зоєю і всю родину (маму, тітку Марію з чоловіком Степаном, їх доньку Ваю) забрали до тюрми на вул. Лонцького. Чисто випадково, а може з Господньої допомоги і помилування Миколі – чоловікові п. Дарії та його товаришу вдалося уникнути арешту.

У тюрмі постійні допити, прикладання пістолета до голови з погрозою розстрілу забирали фізичні сили, але давали моральну міць в тому, що німці мають страх, щоб завойоване ними не вислизнуло з їх рук. Найгіршою з усіх ситуацій, зі слів п. Дарії, була свідомість того, що її дитина на загладу і що вона нічого не може зробити. (4, с.755).

Десь по двох тижнях тюремних катувань п. Дарії повідомили, що її звільняють. Її і сестрі Ваї дали підписати папір про звільнення. Але на подвір'ї тюрми п. Дарію з малою Зоєю на руках і Ваю гестапівці заштовхали в машину. Миттева думка про те, що їх везуть на розстріл спопелила душу, викликала невимовний біль у мозку п. Дарії. Вона, як то кажуть в народі, хапаючись за соломину, почала просити старшого серед гестапівців унтерштурмфюрера Вурма віддати Зою першій зустрічній людині, щоб врятувати її, на що Вурм відповів реготом і закричав: "Нарешті це прокляте протинімецьке насіння буде знищене". (4, с.755).

Їх не повезли на розстріл, а на залізничну станцію, заштовхали у вагон, і поїзд тут же рушив. На ранок вони опинилися в Берліні, де їх перебрав гестапівець високого рангу – Мюллер. Машиною їх доправили до концентраційного табору Равенсбрюк. Дарію з дитиною помістили в окрему камеру. Донечка Зоя була вся в ранах від мокрих незмінюваних пеленок. Материнське серце розривалося від болю.

У цьому бункері Равенсбрюка тримали ув'язнених різних національностей. Серед них член комуністичної партії Німеччини, голандка, ціла група німців з так званої "Ті партії", переважно – аристократи, що були проти Гітлера від самого початку його приходу до влади, амбасадор до Варшави граф фон Мольтке і багато інших.

Мольтке сподобав собі Зою і в хвилини, коли вона була на коридорі, носив її на плечах. Зоя мала з того невимовну втіху. Після атентату на Гітлера, в липні 1944 року, Мольтке розстріляли, а бункер наповнили новими в'язнями і їх родинами. В той же час загинув Ольжич, про що п. Дарія дізналася від його секретарки, яка теж сиділа в цьому бункері.

Від жінок, що обслуговували камери бункера, п. Дарія дізналася, що крім неї і Ваї в концтаборі Равенсбрюка перебуває багато українок, арештованих у Відні, Берліні і Львові. Серед них її мама і тітка Марія Григорцівна.

Непосильна, тяжка фізична праця, катування голодом, фізичні побої травмували душу і тіло. Та найстрашнішим для п. Дарії і

Дарія Гнатківська під час "Варшавського процесу"

всіх невольників було щоденно бачити клуби диму, які постійно виходили з печі, де спалювали в'язнів, щоночі слухати крики, стогін розстрілюваних жінок. У своїх спогадах про ці нелюдські катування п. Дарія говорить: "... Кожну мить ми чекали на свою чергу. І я думала, якщо прийде та хвилина, то як я маю тримати Зою? Чи так, щоб куля раніше поцілила її, чи може якось так, щоб її охоронити?"

Кілька разів Зою забирали кудись саму. В такі години п. Дарію мучили думки, що Зою вже ніколи не побачить. Згодом вона дізналася, що Зою забирали на антропологічні дослідження.

В часі, коли фронт стрімко наближався до Берліна, в'язнів Равенсбрюка перевезли до маленького містечка Ленін. Тут опинилися п. Дарія, її мама, тета Марія і сестра Вая. В цьому містечку вони діждалися святої волі.

Микола Лебедь вивіз свою сім'ю до Канади. Після війни вони дізналися, що вуйко Степан Григорців загинув у каменоломнях концентраційного табору Грос-Розен. Він був щирим українцем, патріотом і дуже цікавою людиною. Архівні документи засвідчують, що він допомагав у розбудові Косівської мистецької школи.

По 42 роках з того часу Дарія Гнатківська власноруч напише: "Дивні і незрозумілі є дороги Божі. Нас не розстріляли, а Зоя народила і виховала троє дітей." (4, с. 757). Катівні, які пройшла Дарія Гнатківська за вірність Україні, боротьбу за її самостійність підірвали здоров'я. Та ні на хвилину не вагаючись, при потребі, вона знову пройшла б тим тернистим, героїчним життєвим шляхом.

До дня пам'яті славної українки Дарії-Оди Гнатківської-Лебедь Ольга Кузьмович написала спогад "Героїня нашої молодості", де зазна-

чає: "Для нас – півдіваків із перемиської гімназії – Дарія Гнатківська була героїнею, яка на ділі показала вірність Богові та Україні, так, як присягала колись ще малою пластункою". (6, ст. 3).

У плині часу міняються суспільні, політичні стосунки між країнами і їх народами. Відповідно і міняються критерії наслідувань героїства, романтики, тим більше майже у столітньому просторі часу. Однак такі цінності як:

- сім'я, збудована на засадах любові і взаєморозуміння;
- міцні, щирі відносини в родинному колі;
- доброзичливе, толерантне ставлення до оточуючих людей серед яких живеш;
- шляхетність, добрий вишкіл, глибина

знань особистості;

- самопожертва за національну ідею;
- безмежна любов до Бога і України повинні бути символом віри, основою світогляду і переконань для наших юнок і юнаків сьогодні і повсякчас. І прикладом для цього є життя героїні України, героїні визвольної боротьби за самостійність України Дарії Гнатківської-Лебедь – молодій студентки з промінною усмішкою на обличчі, але з непохитною відвагою і послідовністю у вірності Україні.

Катерина СУСАК,
заслужений працівник освіти України,
член районного правління товариства
"Просвіта" ім. Т. Шевченка

Основи духовності

РЕЛІГІЙНІ НАСТАНОВИ

Якби всі християни були такими, якими вони мають бути, по суті, вже всі були б християнами.

Св. Іван Золотоустий

Найбільший ворог українця – українець.

Митр. Андрей Шептицький

Ми, люди, покликані здійснювати на землі ту єдність, якою втішається Бог: Три особи – один Бог, абсолютна єдність. Єдність – це особлива прикмета людей. Тільки люди можуть бути справді об'єднані.

Блаженніший Любомир

Примножуйте свої гарячі молитви за духовне відродження народу, за єдність Церкви і суспільства.

Патріарх Філарет

Розум, що ухиляється від істини, – неправий і Богові неприємний.

Св. Димитрій Ростовський

Дітьми Божими стаємо не лиш через Божу ласку, яку даром одержуємо, але також через особисті наші добрі діла.

Владика Софрон Мудрий

ЖИВИЙ ГОЛОС ГУЦУЛЬСЬКОЇ КРОВІ

Яворівський центр народного мистецтва "Гуцульська гражда", Регіональна громадська організація "Гражда" та Яворівська загальноосвітня школа I-III ст. у січні цього року виступили з ініціативою про оголошення 2010 року Роком Окуневських, зважаючи на значний внесок, який ця родина зробила у духовний та культурно-мистецький розвиток краю та з нагоди 150-річчя від дня народження Ярослава Окуневського – адмірала, діяча УНР та ЗУНР, і 135-річчя від дня народження його сестри, відомої піаністки Ольги Окуневської.

Ініціатива була підтримана Косівською РДА, відділом освіти району, громадськими організаціями та державними органами інших регіонів України.

Урочистості, що відкривали Рік Окуневських, відбулися в Яворові 5 березня за участю поважних гостей із різних куточків нашої держави.

За час, що пройшов від березня до жовтня, організатори провели немало роботи, насамперед із пошуків нащадків адмірала. Журналіст із Запоріжжя, морський офіцер у відставці Леонід Кирилаш та професор,

Учасники урочистостей
біля церкви Пресвятої трійці в Яворові

►
**Егон
БАЛЬЦАР –
онук
адмірала
Ярослава
Окуневського**

доктор медичних наук Ярослав Ганіткевич зі Львова, опрацювавши значний обсяг матеріалів, зуміли-таки віднайти внука Ярослава Окуневського. Він мешкає в Австрії. Звати його Егон Бальцар. За фахом – лікар-педіатр, зараз на пенсії.

Посольства Австрії в Україні та України в Австрії допомогли в налагодженні контактів та організації поїздки Егона Бальцара на батьківщину його роду. Консули обох держав, виявивши дипломатичну люб'язність, привітали п. Бальцара в Україні і адресували щирі побажання організаторам святкувань.

5 жовтня гуцульський Яворів з нетерпінням чекав гостей. Нащадки славетного роду Окуневських ніколи не бачили землі своїх дідів і прадідів, тому організатори доклали чимало зусиль, щоб вшанування пам'яті цієї родини перетворити в подію, яка б надовго запам'яталася.

Програма урочистостей передбачала різні заходи. Серед них –

Теолін і Егон Бальцери знайомляться із записами церковної книги

молебень у церкві Пресвятої Трійці, в якій правив прадід п. Бальцара – о. Іполит, покладання квітів до могил Окуневських, ознайомлення з гуцульською школою, відвідування шкільних музеїв.

Місцевий парох о. Василь продемонстрував подружжю Бальцарів церковну книгу, записи в якій зроблені рукою о. Іполита. Це справило великий емоційний вплив, як і покладання квітів на рідні могили. Дві могутні модрини, що їм понад півтора ста років, мовчки спостерігали, як правнук схилив голову перед пам'яттю прадіда. День перед цим він в такій же щирій пошані молвився на могилі діда – Ярослава Окуневського, який похований у Городенці.

Широко відчинила гостям двері школа. І вчителі, і учні дуже старалися, щоб показати свій навчальний заклад якнайкраще. Екскурсоводи ознайомлювали з експозиціями музеїв; учні – від найстарших до наймолодших – із великою творчою фантазією підготували оригінальні флористичні композиції. Гостей із Австрії, та й не тільки їх, вразило чудове володіння англійською мовою учня 9 класу Василя Рибчука (вчитель О. Костреюк), який розповів про своє село, навчання, мрії школярів про майбутнє.

Наступний програмний захід дав усім можливість зрозуміти, чому Яворів іменують столицею ліжникарства. У великій залі очам відкрилося справжнє барвисте диво – десятки чудових витворів яворівських майстринь, які в ліжникових узорах передали красу і багатий колорит карпатського краю. Приємно, що серед експоненток і вчителі школи – Марія Рибчук, Василина Корпанюк, Марія Рибенчук, Марія Пістащук.

Свою допомогу в організації таких вернісажів, як, зокрема, і цього, завжди надає виходець із Яворова, заслужений художник України, доцент Прикарпатського університету ім. Стефаника Василь Корпанюк – продовжувач

знаменної династії різьбярів Шкрібляків – Корпанюків. Пан Василь став лауреатом премії ім. Я. Окуневського, заснованої з ініціативи капітана І рангу, головного редактора радіотелекомпанії «Бриз» Військово-Морських Сил України Мирослава Мамчака, який і вручив йому цю пам'ятну нагороду.

Подружжя Бальцарів було щиро вдячне за запровадження премії їх видатного діда і надзвичайно схвильоване, коли їм на пам'ять піднесли яворівські дивотвори – тематичні ліжники "Рік Окуневських – 2010" і "Листи із чужини" за мотивами подорож-

Петро Лосюк демонструє гостям тематичний ліжник "Рік Окуневських – 2010" (автор М. Рибчук)

ніх записів адмірала Я.Окуневського, який побував чи не в усіх країнах світу. Авторкою обох ліжників є талановита майстриня, учитель математики Марія Рибчук.

Про концерт-академію "Струни Окуневських" вартує сказати окремо, таке неповторне враження на присутніх він справив. Відверті усміхнені личка дітей із фольклорного колективу «Молода гуцулія» (керівники Н. Петрич і М. Лукинюк), їх дзвінкий спів і запальні танці. Високопрофесійне виконання скрипкових і фортепіанних творів у вінок пам'яті Ольги Окуневської, знаної піаністки, учениці Миколи Лисенка, акомпаніаторки Соломії Крушельницької. Віртуозна гра оркестру народних інструментів під орудою заслуженого діяча мистецтв Дмитра Біланюка, якому захоплено аплодують як в Україні, так і в європейських державах...

Почуття, які охопили всіх, треба було бачити "Щось подібне я переживав на концерті Которовича", – зізнався проф. Я.Ганіткевич. Від зворушення переривався голос у пана Егона, стояли сльози на очах у пані Теолін. Вони щиро дякували за високу оцінку духовно-просвітницької і громадсько-суспільної діяльності Окуневських. «І хоч родина Окуневських майже століття (91 рік) зв'язана з історією Яворова, але час невмолимий, він стирає людську пам'ять, тим паче, що нащадків тут не залишилось. Тому ми такі вдячні вам за все», – мовив п.Бальцар.

Задушевність урочистостей творилась і завдяки гостям. Вагомі слова про адмірала виголосили професори Ярослав Ганіткевич (Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького) і Василь Шендеровський, доктор фізико-математичних наук (Інститут фізики Національної академії наук України), журналісти Мирослав Мамчак із Севастополя і Леонід Кирилаш із Запоріжжя, лікар Володимир Тутуруш і начальник відді-

лу освіти Володимир Козьменчук із Косова, заступник голови Косівської РДА Анастасія Костюк, Ярослав Левчук, працівник Городенківської РДА (тут 4 жовтня розпочиналося святкування), гості з Коломиї, декан Косівської УПЦ КП о. Іван Близнюк. До слова, саме завдяки о.Іванові, який вільно розмовляє німецькою, подружжя Бальцарів не відчувало анінайменших комунікаційних бар'єрів і могло безперешкодно спілкуватися з усіма.

Яворівчани сердечно прийняли Егона і Теоліну Бальцарів у свою сім'ю, надавши їм звання почесних громадян села і вручивши відповідні документи. Без тіні жарту пан Бальцар назвав себе гуцулом. "Ми пишаємось, – сказав він, – що мої предки народилися на цій мальовничій землі".

Погожий жовтневий день схилився до вечора, сонце лагідно пестило карпатські смереки, а з Яворова ніяк не хотілося від'їжджати. Гріли серце гуцульська гостинність, природна привітність і шляхетність господарів. Усі щиро дякували ініціаторові проведення Року Окуневських, організаторові усіх програмних заходів, директорові Яворівської школи, народному вчителю України, кандидату педагогічних наук, члену-кореспонденту НАПН України Петрові Лосюку за незабутні хвилини відчуття своєї приналежності до правічного кореня нашого роду.

І подумалось тоді: як добре, що живим іще є простір наших душ, який здатний зберігати пам'ять, творити суще, перейматися майбутнім. Це й є органічна потреба любові до своєї вітчизни.

...А Бальцари, повертаючись в Австрію, мріють про Україну, про майбутній свій приїзд до нас: правітцівська земля пробудила в них голос української – гуцульської крові.

Аделя ГРИГОРУК,
світлини члена НСЖУ
Богдана ШТУНДЕРА

**Виступ фольклорного колективу
"Молода гуцулія"**

Микола БЛИЗНЮК

Зимовий дивосвіт

СІЧЕНЬ

Січню часто сняться сани,
Сняться і сніги щоночі.
Вкотре не сніги – тумани
Землю вкрили неохоче.
Річка гомінка, розкута
Січню дивиться у вічі,
Зиркає у небо люто,
Чи сніги накличе січень?

ЗБІДНІВ

Дід Мороз в останні дні
На морози геть збіднів.
Скільки онучат-морозів,
Всіх морозити не в змозі.

ПИЛЬНИЙ ДІД

Ходить по лісах привітний дід
В тріскотливій, як і він, одежі.
Не для себе казки дивосвіт,
А для доні любої мережить.
Синім холодом на ріках лід,
В хмарах згасла одинока зірка.
Спить Снігурка... На сторожі дід
В найтемнішу нічку бачить зірко.

ЖАРТУН

Сніг пухнастий і глибокий
Побілів Карпати,

Дід Мороз щипає щоки –
Любить жартувати.
Особливо десь під вечір
Не чекає нічки –
Радо голосній малечі
Пошпиляє щічки.

ГАРЯЧИЙ КОЖУХ

В нього, як і все навкруг,
Сріблом виграє кожух.
Добре дід Мороз пече,
Аж кожуху гаряче!

ДІД МОРОЗ

З-під пухнастих білих брів
Зір льодинками іскриться.
Вперше в подиві уздрів –
Десь поділась рукавиця.
Довго бідкавсь Дід Мороз:
– Певно, в мене вже склероз.

КІНЕЦЬ ЗИМИ

В лісі синьоокий день –
Відступила сніговиця...
Дід Мороз присів на пень –
Перед мандрями годиться.
Щиро привітав весну
І задумавсь на хвилину.
У холодну далину
На стрімких вітрах поплинув.

ЩИРЕ СПАСИБИ

– Чуєш, дідусю, наш любий Морозе?
Щире спасибі, за те, що в дорозі
Хай бородою ти грізно трясеш
Добрий, привітний і лагідний все ж.
– Дякую, діти, за щире спасибі!
Зрідка ночую із льоду колибі,
Часто обходжу ізвори, плаї,
Манять щоночі північні краї.
Часу не гайте, дівчатка й хлоп'ята,
З гірки крутої нестримні санчата.
Швидко зігрієтесь, вірте мені,
Буду щипати за щічки. за ніс...
– Щире спасибі, дідусю Морозе,
Хоч і старенький, та завжди в дорозі.
Вранці нам радість велику приніс –
Дивом на шибках замріяний ліс.

В ДОРОЗІ

Сонечко рум'яне на морозі,
Як іскристий сніг,
Морозенко що не день в дорозі,
Не шкодує ніг.
Скинув шапку, поклонився горам,
Навпрошки пішов.
Сонечко рум'яне зблідне скоро,
Згасне снігу шовк.
Морозенку, наш морозе,
То твої з бурульок сльози?
– Припекло старого, діти,
І на сонці не всидіти.
Дуже танцювати хочу,
Поскрипочу, затріскочу,
Потанцюю цілий грудень –
Веселіше в січні буде.
Бо не за горами лютий...
В березні іще побути,
Потім під вітри співучі
Відпливу на хмарі з кручі
У холодні ті краї,
Де живуть брати мої.

ПЕРШИЙ СНІГ

Хай і тане перший сніг,
Скільки радості на всіх!
Ще малі, слабкі морози,
Притомилися в дорозі.
Йде позаду їхній дід,
Снігу натрясе, як слід.

ЗНАМЕНИТИЙ

Із найвищої гори
Розігналися вітри,
Зашуміло, загуло...
Попросили за селом:
– Морозенку, наш Морозе,
Витремо на шибках сльози.
Як художник знаменитий,
Малювати нас навчи ти.

ДОВІРЛИВИЙ

Забарився дід Мороз.
Певно чув також прогноз.
І раділи в лісі звірі:
– Він синоптикам повірив.

ДОБРИЙ ДІД

Гори полюбила осінь,
Горами мандрує й досі.
Не страшний їй Дід Мороз,
Не лякається погроз.
Знає: дуже добрий дід,
Хоч холодний він, як лід.

ЩЕ КРАЩЕ

Якось в лісі Дід Мороз
Зацікавився всерйоз,
Запитався у ворони:
– Гарний голос в солов'я?
– Як і в мене, неповторний.
Каркаю ще краще я.

СУВОРИЙ ДІД

Завірюха лютим вовком
Виє кілька днів підряд.
Не вітає з Новим Роком
Ні малечу, ні звірят.
Не забув про рідні гори,
Поспішає Дід Мороз.
Він із нею поговорить,
Як суворий дід всерйоз.
Із мішком розправить плечі,
Холодом війне з Карпат...
В нім дарунки для малечі –
Не забув і про звірят.

МОРОЗИЩЕ

Розізлився не на жарти
Морозище.

Обійшов не лиш Карпати,
З вітром свище,
Дні і ночі у дорозі
Землю й небо він морозить.

ДАРУНОК

Не журися, Черемоше,
Дід Мороз не зрадить.
Ти дарма себе тривожиш
Завітає, радий.
Любить твій нестримний біг
Принесе в дарунок сніг.

ЩЕДРИЙ СІЧЕНЬ

Як снігами сипле січень!
Більше їх не треба.
Світові засліплять вічі
Від землі до неба.
Блудить Морозище дід
У снігах не бачить світ.

ПЕРШИЙ СНІГ

Забарилася зима,
Морозенко дід
У дорозі задрімав –
Поспішати слід.
Йде лісами навпрошки –
Не шкодує ніг,
Заклопотаний такий
Сипле перший сніг.

ВПЕРТИЙ ДІД

Перед Новим Роком грудень
Сам ґаздує на землі
Мерзнуть величезні груди,
Мерзнуть, як грудки малі.
Щулиться ріка тремтлива,
Він ріку одягне в лід,
Мружить очі незлобливо
Місяць грудень – впертий дід.

ПЛАЧЕ СНІГ

Плаче сніг, мокрий сніг —
Падає в калюжі,
Перехожим аж до ніг,
А вони байдужі.
Плаче сніг, перший сніг —
Вже близенько вечір...
З морозцем впаде до ніг
Радісній малечі.

БУРУЛЬКИ

Дід Мороз танцює на вітрах,
Раптом закололо в боці
І сльозинки заіскрилися в очах.
Мерехтять бурульками на сонці.

РАДІСТЬ

Під санчатами сніжок:
– Вже близенько дитсадок!
З ним радіють теж санчата:
– Дітям Новий рік стрічати.
– Жде ялинка осяйна –
З лісу аж прийшла вона.

ДАРУНКИ

Нічка ткала візерунки
Зорями в імлі.
Дід Мороз роздав дарунки
В місті і в селі.
Ой, набідувались плечі —
Міх важкий, авжеж! —
Ніс дарунки для малечі
І звірятам теж.

ВАЛЕНТИН

Я вже не маленький хлопчик
Валентин:
Граюся завжди охоче
Не один,
З друзями іду до школи,
Як школяр,
Прочитав матусі вголос
Весь буквар.

КРАСУНЯ

Вишиваночку зірчасту
Нічка одягає часто.
Усім хвалиться вона:
— Я красуня, як весна.

ВЧИТЕЛЬКА

Нас навчила вже читати
Слово «мама», слово «тато»;
З нею вчитись нам не ліньки,
Скоро виставить оцінки.
Гарна вчителька у нас —
Ходить теж у перший клас.

Микола БЛИЗНЮК

КАЗКА

ПРО СТАРОГО ЧЕРЕВИКА

Перед кухонними дверима стояв старий правий черевик. Йому було сумно: ніхто не взував його відтоді, як він втратив свого брата — лівого черевика.

А було це так.

Якось влітку дощ падав цілий день і всеньку ніч, не перестаючи. Вони з братом, вичищені до блиску, стояли на ганку, і дощ їх не намочив. Аж раптом почувся страшний шум, і перша хвиля каламутної води залила двір.

— Що це, брате? — злякано вигукнув лівий черевик. — Звідки ця вода?

— Не знаю, — розгублено відповів правий. Він хотів іще щось додати, але тут друга хвиля, значно вища за першу, забу-

рунилася на обійсті, залила квітники, вхопила порожнє відро, віник, миску і побігла далі.

Не встигли черевики зойкнути, як вал води накрив їх і поніс невідомо куди.

— Тону-у-у! — спромігся вигукнути правий черевик, але його ніхто уже не почув.

Коли повінь схлинула, господар знайшов правого черевика під парканом у найдальшому кутку двору.

Він був брудний, повний мулу. Від колишнього глянцю не залишилося і згадки.

І все ж господар вимив, висушив його і поставив на попереднє місце. Правий черевик з надією чекав, що ось-ось поруч із ним стане його брат, але його не було.

— Мабуть, понесла вода білолашного невідомо куди, — думав черевик і гірко зітхав.

Так і стояв він самотою, розуміючи, що в будь-яку мить його можуть викинути на смітник, бо кому потрібен черевик без пари?

Минуло літо, осінь, а потім наступила зима. Одного дня у повітрі весело закруж-

ляли сніжинки, і господар заніс старий черевик у передпокій.

Він був там не сам. Поруч розташувалися кімнатні пантофлі з кольоровими бантиками і хутряними бомбончиками. Вони весь час про щось перешіптувались і час від часу хіхикали, позираючи в його бік.

— Хіба це взуття, — думав черевик. З ними і не поговориш, бо що вони бачили, крім пухнастих килимів на долівці?..

Та все ж, коли господарі вдень були на роботі, черевик перекидався словом-другим зі своїми сусідками і йому трохи відлягало від душі.

Уночі було гірше. Кімнатне взуття розходилося по дому. Великі і маленькі черевики, як і належить, мирно спали у своїх коробках. А старий черевик залишався самісінький.

Однієї ночі господарі з дітьми ніяк не могли вкластися у постіль і довго-довго, аж за північ, ходили із кімнати у кімнату. Черевикові дуже хотілось дізнатися, у чому річ, але він не мав у кого про це запитати.

Нарешті все затихло. Погасло світло, дім заснув. Блідий відсвіт ліхтаря, що горів над ґанком, кидав на підлогу химерні тіні. Черевик непомітно задрімав. Ураз він прокинувся, бо відчув, що поруч хтось є. Поглянувши вгору, мало не зомлів: перед ним у золотистому вбранні стояв святий Миколай. Старий черевик одразу впізнав його, хоча й бачив лише на іконі.

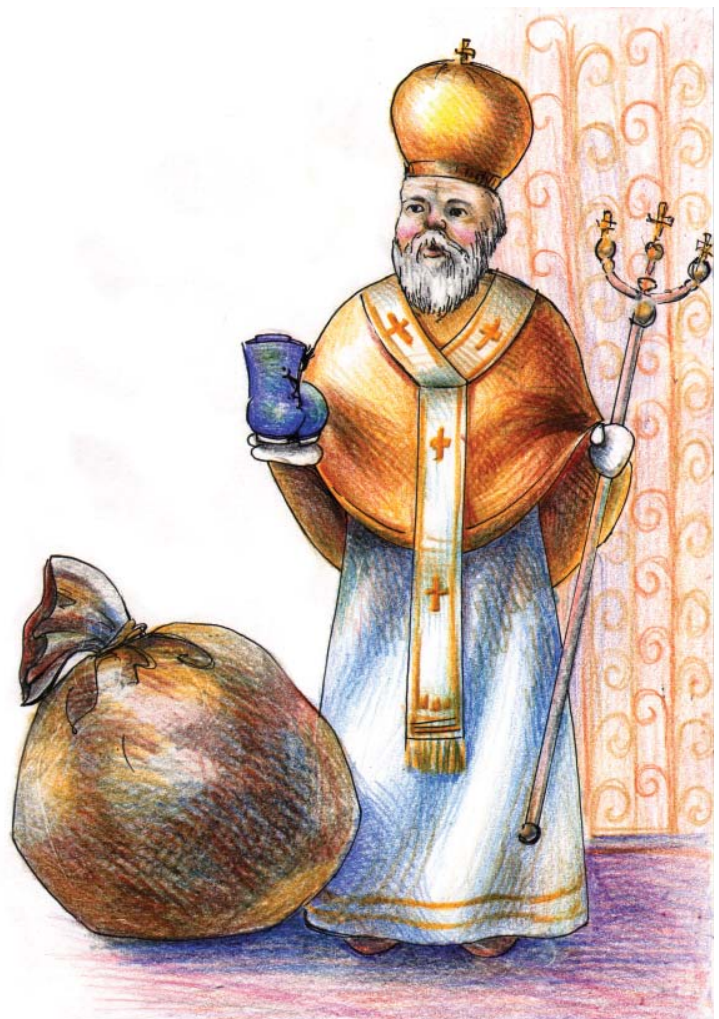
— Святий Миколаю! — радісно скрикнув він. — Невже це ти?

— Т-с-с-с, — приклав палець до губів Миколай. — Так, це я. Сьогоднішньої ночі я відвікую усі домівки і приношу подарунки дорослим і малим. От і до вас завітав.

— Я такий щасливий, що бачу тебе, — прошепотів черевик.

А святий Миколай тим часом уже викладав зі свого великого мішка різні-різні гостинці.

— Оце для господаря, це — для господині, — поклав він маленькі коробочки. — Оця лялька — для їх

слухняної донечки, а м'яч — синочкові. А ще ось цукерки, мандаринки...

Святий Миколай покладав подарунки у черевик, м'яча і ляльку розмістив поруч.

— Послухай, друже, — звернувся він до черевика. — Я не піду класти подарунки під подушки, бо маю іще дуже багато домівок обійти. Доручаю їх тобі. Сподіваюся, ти не підведеш.

— А як же?.. — почав було черевик.

— Я так роблю у багатьох країнах: кладу гостинці у панчішки, у черевики. Це всім подобається. Ну, прощай, — сказав святий Миколай. — До наступного року!

Він так само непомітно вийшов, як і увійшов. А старий черевик, схвильований і щасливий, не спав до ранку.

Удосвіта, коли ледь-ледь розвиднілося, діти схопилися і почали заглядати під подушки. Не знайшовши там нічого, дуже засмутилися. Але мама сказала, що треба, мабуть, шукати в іншому місці. Діти побігли сходами вниз і у передпокої побачили старого черевика, переповненого барвистими пакунками. Радості їх не було меж! Мама і тато також тішилися, що Миколай не забув і про них.

Але найбільше радів старий черевик, що саме йому святий Миколай довірив зберігати подарунки аж до ранку.

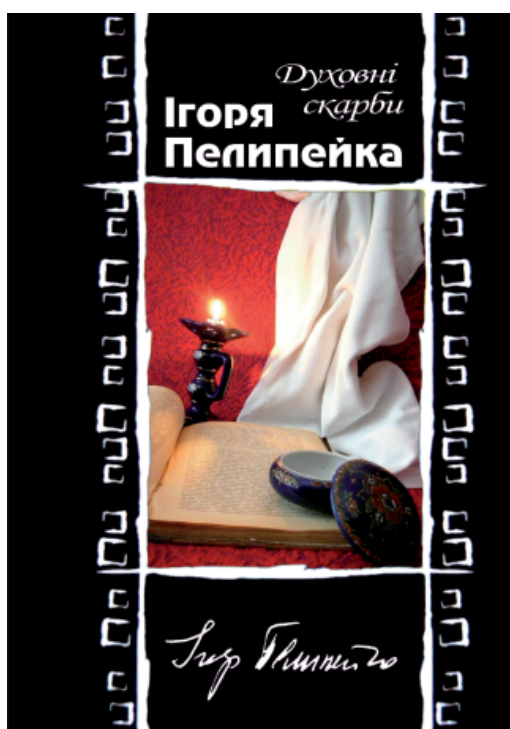
— Діти, — сказав тато, — подякуймо Миколаєві. А старий черевик відтепер разом із нами щороку чекатиме Миколая.

Старому черевикові перехопило подих: це правда чи йому почулося? Невже він знову потрібен?

І це був найдорожчий подарунок, який він отримав на свято!

Малюнки Марії ТУРЯНСЬКОЇ

Духовні скарби Ігоря Пелипейка

Щойно видавництво "Писаний Камінь" за загальною редакцією Аделі Григориук випустило під такою назвою біографічно-мемуарне видання обсягом 138 сторінок накладом 1000 примірників. Це своєрідна книга-альбом з твердою обкладинкою (формату 60x84/16) надрукована на крейдовому папері. Художнє оформлення здійснив Антон Григориук.

У збірнику використано статті 25 солідних, титулованих авторів.

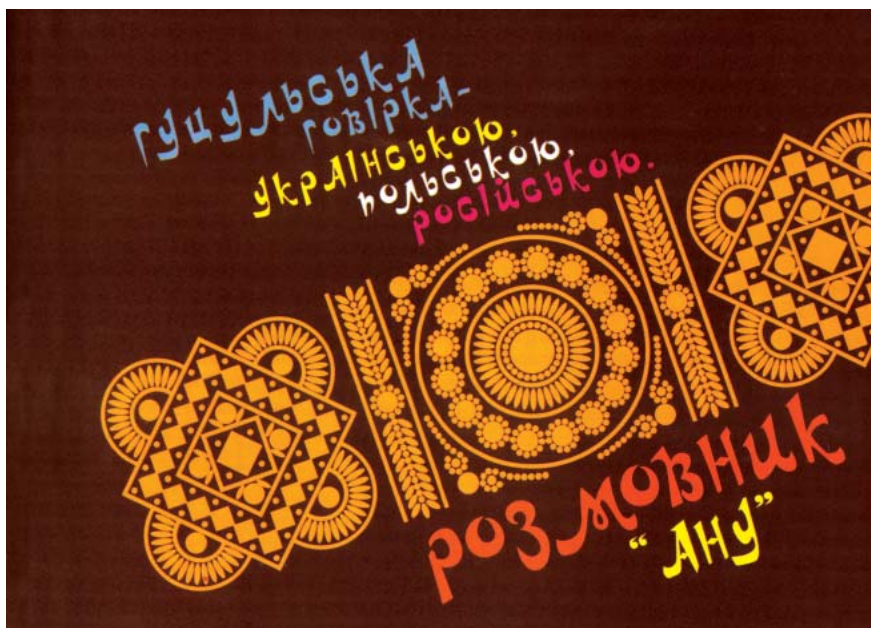
Ця чудова книга висвітлює наукову спадщину невтомного дослідника Гуцульщини Ігоря Аполлоновича Пелипейка, багатогранність його непересічного таланту, містить спогади сучасників, документи із сімейного архіву, чорно-білі та кольорові світлини.

Читач із систематизованого бібліографічного покажчика дізнається, що за своє життя пан Пелипейко видав 13 книжок, написав 24 передмови і післямови до книжок інших авторів, написав майже 40 матеріалів до колективних монографій, збірників й альманахів, у середньому 200 статей, які були поміщені в "Енциклопедії сучасної України", різних журналах, центральних, обласних і місцевих газетах.

А ще в цій книзі поміщено вірші Марії Лазарович і членів НСПУ Богдана Радиша-Маринюка і Дмитра Арсенича, як у віночок пам'яті Ігорю Аполлоновичу за прожиті 1928-2006 роки.

Книга призначена для науковців, освітян, широкої громадськості. Вона, без сумніву, займе помітне місце у різних бібліотеках і ніколи не припадатиме пилюкою.

Петро ГАВУКА,
член НСЖУ

«БУДЬ ПАСКА»

ПО-ГУЦУЛЬСЬКИ «АНУ»

Столичне агентство інформації та друку "Рада" тисячним тиражем видало «Розмовник "Ану"», в якому представлено гуцульську говірку в перекладі польською та російською мовами. Для зручності у користуванні кожна лексема має український літературний відповідник, витлумачений за правилами лексикографії. Автори ідеї цього видання – Іван Зеленчук і Тарас Кононенко, упорядники – Ярослав Зеленчук і Оксана Рибарук. Всі вони, за винятком Т. Кононенка, із добре знаної всім Криворівні, що на Верховинщині.

Розмовник містить 282 ключових слова. Це найпоширеніші назви предметів побуту, представників рослинного і тваринного світу, речей домашнього вжитку, дієслова, вигуки – тобто найуживаніші слова, які гості краю зможуть без труднощів зрозуміти, спілкуючись із жителями Гуцульщини. Цінною рисою цього міні-словника є те, що кожна ключова лексема подається у транскрипції з використанням латинського алфавіту.

На нашу думку, цей невеличкий словник відобразив важливу тенденцію сучасного українського мовного будівництва: органічне включення в літературну мову діалектної лексики, котра є незглибимим джерелом збагачення загальнонаціонального лексичного фонду. Думається, що часта практика відбере справжні перлини народної живомовності, які доповнять той дорогоцінний скарб, яким ми володіємо, – рідну нашу материнську мову. А «Розмовник "Ану": гуцульська говірка – українською польською, російською», призначений для найширших кіл користувачів, стане доброю підмогою у пізнанні нашого чудового карпатського краю, його культурно-мистецьких надбань.

Аделя ГРИГОРУК

Омелян НІМЕЦЬ

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Таку назву має нове видання, яке вийшло у видавництві "Писаний Камінь" і видрукуване у МП "Еврика". Журнал анонсовано як літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис, і він справді відповідає задекларованій назві.

Часопис друкує матеріали про маловідомі сторінки з життя Л.Українки, І.Франка та О.Кобилянської авторства члена НСЖУ Богдана Тимінського, літературознавчі статті відомого науковця Аделі Григоруку. Особливо цікавим є дослідження творчості письменників-сатириків Сергія Ковалю та Омеляна Лупула. Останній представлений добіркою байок із книги "1000 байок". Серед них:

Перефарбовані вже Свині –
Всі офіційно жовто-сині,
Мов перероджені, і раді:
Тепер на кожній же нараді
Вони найголосніші й модні,
І завжди ситі, не голодні, –
Свої потреби всі покрились...
І так же риють, як і рили.

А також:

Бродить Гарбуз по городу –
Чіпляється до народу:
Пошліть мене засідати
Там, де плем'я все мордате.
Хоч і в мене, діло звисне,
Пика теж ледь-ледь не трісне,
Та, крім статків, для параду
Дуже хочу мати владу.

У часописі подано вірші-химери з галузі дендрології вербовецько-київського поета-"фільзофа" Івана Андрусика. У творі "Горіх" автор пише:

так мускусно і в'яжеться життя
олійно так вибілюється гусне
вимислює у досконалість звивин
у тріпотливе завмирання мозку
захищене півкулями двома...
які химери образи які
в цих сотнях звивин мусять народитись

перш ніж ослабне тепла пуповина
й на жовту землю упаде горіх?

А ще подано витвори під назвою "Вільха", "Осика", "Сосна", "Верба" та "Яблуня".

Ярослав Тимофійчук помістив цікавий матеріал з церковного життя та про народну ношу в Соколівці.

Часопис друкує інсценізацію новел марка Черемшини "Верховина" авторства Василя Стеф'юка про події на Гуцульщині після першої світової війни.

Зацікавлять читачів публікації письменника, члена НСПУ Дмитра Арсенича "Розвідник за покликанням", народного вчителя України П. Лосюка "Бути Гуцульській гражді" та члена НСЖУ Дмитра Карп'яка "Увіковіченні в піснях". Доречним є поміщений у виданні твір Петра Шекерика-Дониковського "На дні озера", написаний соковитою гуцульською говіркою та стаття заслуженого майстра народної творчості Михайла Трушика "Сходинок росту" – про Косівський осередок НСМНМУ та проблеми у його роботі.

У часописі знайшлося місце і для інформаційного матеріалу – про храмові свята на Косівщині, про національні природні парки України, ювілейні дати, сторінки історії, книжкова полиця, рецепти апітерапії від головного косівського бджоляра, лікаря Миколи Балаша, про відпочинкові садиби й об'єкти і, навіть, про гуцульську кухню.

Видання щедро ілюстроване кольоровими та чорно-білими світлинами Ярослава Тимофійчука і Богдана Штундера, художніми творами Параски Плитки-Горицвіт, Анатолія Калитка, Антона Григорука та Зеновія Гаркуса.

Хотілося б відзначити працю людей, які ввійшли до складу редакційної колегії, а це: Петро Гавука – професійний журналіст, Аделя Григорука – літературознавець і науковець, Ярослав Тимофійчук – член НСЖУ, Антон Григорука – талановитий художник, живописець і графік, Дмитро Арсенич – письменник, член НСПУ, Мирослава Долинчук – молодий, перспективний журналіст та Михайло Павлюк – видавець, керівник видавництва "Писаний Камінь", який тікає від політики, а вона намагається його зловити (упіймати), бо справді, від неї не втечеш, бо, як відомо: не займаєшся ти політикою – то вона займеться тобою. Та ряд матеріалів, вміщених у часописі (А. Григорука, Д. Арсенич, В. Стеф'юк, Я. Тимофійчук та ін.) не є аполітичними, і визначення видання як не тільки літературно-мистецький, а й громадсько-суспільний часопис передбачає хоча б аналіз політичних подій в Україні та Гуцульщині.

Заслуговує схвалення той факт, що редакційна колегія працює на громадських засадах. Ці люди – справжні патріоти, які стверджують правило: "І словом, і ділом", можливо, сподіваючись у майбутньому на якусь мізерну компенсацію за свою працю.

Народжене дитя – "Гуцули і Гуцульщина" – виявилось досить здоровим організмом. А якщо зважити на те, що благословили це народження такі відомі діячі, як Володимир Грабовецький, Петро та Василь Біленчуки, Ярослав Радиш, Михайло Андрусак та Михайло Павлюк, – то можна сміло стверджувати, що первісток житиме довго і працюватиме плідно на користь народу. Незначні "бубки" мають чисто фізично-технічний характер, зокрема: Національний природний парк у Хмельницькій області названо "Подільські Товтри". Має бути "Подільські Товтри" (стор. 10).

Серед побажань творцям і видавцям журналу – залучення до роботи кореспондентів-авторів з усієї Гуцульщини: від Путили до Рахова, від Вижниці до Яремчі і Надвірної, Печеніжина і Яблуньова; поширення видання на всю Гуцульщину; зробити його передплатним, визначити у журналі місце для аналізу політичного життя на Гуцульщині, як складової громадсько-політичного життя гуцулів.

Можна сміло стверджувати, що сьогоднішньому складу редакційної колегії під силу не тільки успішно редагувати журнал "Гуцули і Гуцульщина", а й ініціювати випуск газети для ареалу, де проживають гуцули, а це регіон Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей, газети, яка висвітлювала б повсякденне життя гуцулів, їх проблеми, побут, традиції, історію, культуру минулого та сьогодення.

ГУЦУЛЬСЬКЕ СЕЛО У ПОКУТСЬКОМУ МІСТІ

Щоб побачити на власні очі, як колись жили гуцули, ознайомитися з їхньою архітектурою, побутом, господарством, не обов'язково їхати далеко в гори. Варто побувати у Коломиї, на околиці якої виростає справжнє архітектурне диво — гуцульське міні-село зразка XVII століття. Зводять його працівники місцевого кооперативу "Зодчий", яким керує лауреат Державної премії України в галузі архітектури та будівництва Іван Озарук. Причому зводять не на чиєсь замовлення, а з власного бажання, на власній території і за власні гроші! "Робимо це для душі, — пояснив Іван Озарук. — Не маємо з того ані копійки. Може, колись цим скористаються наші діти".

У граждах нема жодного цвяха

Про цей унікальний мистецький проект поки що мало знають. Та й дорога до музею — вибоїна на вибоїні — не надто вабить туристів. Але ініціаторів проекту, що з легкої руки львівських студентів-керамістів дістав назву "Арт-гражда", це не розчаровує. Голова кооперативу та його заступник Олена Наговіцина, про фаховий рівень якої свідчить висока відзнака — орден "За заслуги" 3-го ступеня, одержимі бажанням довести проект, над яким "Зодчий" працює уже вісім років, до закінчення. На території цього умовного села площею три гектари вже є дерев'яна капличка, три криниці, простора гуцульська гражда, де розміщено музей гуцульських старожитностей, ставок із рибою, пасіка. А довершити комплекс має гуцульська церква. Для "зодчих" збудувати її — справа честі, бо, як каже пан Іван, "майстром на Гуцульщині вважають того, хто звів церкву".

Музеї архітектури і побуту просто неба — не рідкість. Унікальність коломийського проекту в тому, що майстри XXI століття звели споруди за всіма правилами гуцульської дерев'яної архітектури XVII ст. Можна сказати, що маємо автентичну гуцульську гражду, яку збудували наші сучасники.

— Чи важко було досягнути мистецтво предків і в чому його особливості?

— Гуцульські оселі раніше будували тільки з деревини, адже підручним матеріалом горян був ліс. Але щоб знайти потрібне — треба було добре знаходитися, бо не всяке дерево годиться для хати, — розповідає Іван Орестович. — Характерною особливістю гражд є те, що у них не використовується жодного цвяха, лише дерев'яні кілки — тиблі. Дах покривають гонтою — маленькими фігурними дощечками, які мають бути тільки смерекові. Будь-яка смерека для цього не придатна, лише "колота" — яку можна колоти сокирою. Щоб визначити, чи годиться дерево, з нього вирізують сучок. Якщо він колеться за волокнами, то з нього можна робити гонту.

Знаряддя праці — лише сокира

Усю роботу виконують вручну. Знаряддя праці — лише сокира, адже деревину не можна розпилювати, щоб не пошкодити її структуру, бо це зменшить її термін вжитку. У дощечках роблять пази, щоб вони заходили одна в одну, а кінці зазубрюють, щоб легше стікала вода. Укладаючи дах, гонту настеляють у три шари, щоб досягти максимальної герметичності. Тож дощечок треба наробити тисячі. Як літо простоять, їх просочують сирією нафтою, яку збирають у джерелі поблизу Космача. Після цього гонті уже не страшні ні черва, ні дощ, ні сонце.

Майстрів, які вкривають дах гонтою, називають гонтарями. Знайти таких нині не просто. Але кооператив, який уже понад 20 років спеціалізується на реставрації і спорудженні церков, монастирів і капличок, чудово оволодів цим ремеслом. Та й уся гражда — витвір високого мистецтва. Півкругляки зрубу зовні з'єднані так, що нема ані шпарини. А стіни зсередини такі гладенькі й рівні, ніби зроблені з однієї дошки.

З такою старанністю і точністю виготовлена кожна деталь цього обійстя. Навіть сволки оздоблені, як у давнину — різними знаками. "Сволок символізує у гуцульській оселі міцність, а щоб мав силу — його ось так розписували", — показує пан Іван на орнамент.

Гражда складається з двох кімнат, а між ними — сіни. "Це — хата багатого гуцула, — зауважує пан Іван, — бо далеко не в кожного були дві кімнати. У обох стоять кахляні печі з Косова. Вони діючі — можна топити дровами і варити страву. У музеї Гуцульщини і Покуття, що в Коломиї, бачили фрагменти такої печі. І вирішили відтворити її повністю".

На столі — давні образи, на стінах — розмальовані гуцульські тарелі, під сволками висить святкове вбрання горян. Ще тут є бамбетлі, на яких гуцули спали, лавки, підсвічники, бесаги, верети, керамічний посуд, шафа, різний господарський реманент. Усі речі, запевняє пані Олена, автентичні. Їх збирали на фестивалях, ярмарках, виставках, купували у людей, випрошували у знайомих. "Ці тарелі я купив за гроші, які мені подарували на ювілей", — показує пан Іван на стіни. А пані Олена не натішиться недавньою знахідкою — старовинною дубовою шафою, якій бозна скільки літ. "То нічого, що її хтось полакував, —

заспокоює себе жінка. — Ми цей лак знімемо — і стане така, як раніше".

Гуцульське обійстя за просторовим вирішенням нагадує дім-фортецю. Дерев'яний паркан ніби замикає всі будівлі — житлову і господарські — в єдине ціле. Перед хатою — ви мощене каменем подвір'я, а до дверей веде стежка з мореного дуба. У центрі огорожі — велика брама, що зсередини замикається на

великий засув. З боків — багато воріт: для худоби, для воза з сіном тощо.

— Оце галерейка-ганок, — проводить екскурсію пані Олена. — Вона знаходиться під дахом хати і захищає стіни від опадів. Тут гуцули сушили кукурудзу, цибулю, часник. Галерейка з'єднує хату з допоміжними приміщеннями. А з сіней дверей ведуть до хлівців, які примикають до запічної стіни кімнат. Так і людям, і худобі було тепліше, адже зими в горах суворі. Та й у горян особливе ставлення до маржини, бо від неї залежав їхній добробут. Недарма ж серед побажань, які гуцули кажуть один одному, є й таке: "Щоб ваша маржина була здоровою".

Музей чи не музей?

Гражду наразі використовують суто як музей. Щоправда, тут уже поселилася жива істота — під сволоком звила собі гніздо лас-

тівка. А ось дерев'яна капличка з експонату давно перетворилася на чинну споруду. Тут щонеділі і у свята проводять служби Божі. Капличка дуже гарна. Образи на дереві виконав відомий коломийський художник Василь Андрушко, а чудовий світильник вирізьбили працівники кооперативу. Дерев'яна церква, що зводиться поряд за всіма канонами давньої гуцульської архітектури, теж скоро функціонуватиме. Тож фахівці розводять руками і не знають, до якої категорії віднести це штучне село, що починає набувати обрисів живого, оскільки тут ще є і велике господарство. На території пасуться кози, корови, походжають індики, кури, качки, гуси і навіть фазани, набирають ваги свині. "Кожної тварі по парі", — сміється пан Іван. Для чого вони? "Щоб дитина, яка прийде сюди, побачила, звідки береться молоко, яйця чи м'ясо, а не вважала, що воно "росте" у супермаркетах". Взагалі, припускає пан Іван, якби сюди завезти кілограмів із 300 борошна, то працівники могли б рік жити, не виходячи за межі обійстя.

Щоб спорудити таке село, "зодчим" довелося не лише багато працювати, а й багато читати і вчитися. Основним підручником для них стала книга професора Івана Могитича про давню дерев'яну гуцульську архітектуру. Незабаром на базі гражди планують відкрити Школу народного мистецтва. Тут проводитимуть майстер-класи з традиційних гуцульських ремесел: кераміки, килимарства, ковальства, різьбярства. Тож попереду ще — планів і планів. Але ні Іван Озарук, ні Олена Наговіцина не люблять тихе життя. "Тихо буде, як заб'ють четвертий цвях", — сміється пан Іван. І показує символічний керамічний годинник, час на якому йде у зворотному напрямку. "Це подарунок від молодих керамістів, які проводили у нас пленер. Час на ньому крутиться назад. Це для того, щоб ми встигли все зробити".

Дарина НАЗАРЧУК,
газ. "Голос України" від 2 листопада 2010 року

ЖУРНАЛ – ЦЕ СПРАВА

АРХІВАЖЛИВА

На знак поваги знімаю капелюха і уклінно схиляюся перед добродійством, яке за покликом своїх сердець і громадського сумління стало на стежку фундаторства часопису "Гуцули і Гуцульщина" – взялися за справу архіважливу і архіпотрібну.

Адже нині в Україні дуже важко (чи взагалі й можливо) знайти терени, де б так шанували давні традиції, плекали і оберігали свою самобутність, яскраву етнографічну гілку українства, як на Гуцульщині.

Щиро вірю в те, що небо не залишить без уваги потуги добродійства і в моменти многотрудні Христос складе над вами долоні дашком, захищаючи від прикросів.

Хай обіймають нас усіх гаразди!

З повагою щиросердечно
Петро КОВАЛЬ, Дніпропетровщина

СКАРБНИЦЯ

народного мистецтва

ГУЦУЛЬЩИНИ

Косів здавна називають столицею народного мистецтва Гуцульщини. Саме в цьому центрі — перлині духовної культури зосереджувалися і розвивалися основні галузі народних ремесел — різьблення по дереву, гончарство,

▲ *Любов Ілюк – завідувачка музею*

художнє ткацтво та вишивка, художній метал та шкіра. Сьогодні ця унікальна й багата історико-мистецька та етнографічна спадщина, що становить складову частину нашої національної культури представлена в експозиції та фондах Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

Косівський музей як відділ Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського був відкритий в 1969 році. В основу музею було закладено збірку творів народного мистецтва Є. Я. Сагайдачного (1886-1961) — відомого українського художника та мистецтвознавця.

Експозиція ознайомлює з народним декоративно-ужитковим мистецтвом XIX-XX століть. Привертають увагу речі господарсько-побутового призначення — черпаки, коновки, пасківники, кептарі та кожухи, тайстри, пояси-череси, свічники, глечики та миски, які відзначаються вишуканими формами, оригінальним декоруванням.

Широко представлені керамічні вироби другої половини XIX століття О. Бахметюка

Петро Кошак. Футляр для годинника. XIX ст., с. Пістинь Косівського району

(1820-1882), П. Баранюка (1816-1880), П. Кошака (1864-1941), які позначені своєрідністю кольорового і декоративного звучання.

Традиційна косівська кераміка середини ХХ століття представлена творами П. Цвілик (1894-1964), А. Роциб'юк (1903-1981), М. Роциб'юк (1903-1972), Ю. Ілюка (1915-1995), Р. Ілюк, Н. Вербівської, В. Швеця та О. Швець (1945-1999), М. Рйопки, В. Джуранюк, Є. Зарицької, В. Стрипка...

Велику художню цінність має колекція творів різьбярської родини села Яворова Косівського району — Ю.Шкрібляка (1822-1884), В.Шкрібляка (1857-1928), М. Шкрібляка (1858-1920).

Всебічно представлена творчість відомих майстрів різьби по дереву, заслужених майстрів народної творчості, членів Національної Співки художників України Ю.Корпанюка (1884-1977), В.Гуза (1904-1991), В. Кабина (1908-1970), І. Грималюка (1904-1989), О. Хованця, І. Кочержука та багатьох інших.

Окремо експонуються твори вишивки, ткацтва та ліжникарства, художні вироби з шкіри та металу.

В музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини часто відбуваються різноманітні виставки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Оригінальне вирішення побудови всієї експозиції, змістовні екскурсії, консультації для фахівців та любителів народного мистецтва дають можливість краще та глибше пізнати самотню історію культури і мистецтва цього чарівного Карпатського краю.

Любов ІЛЮК
Світлини **Петра ГАВУКИ**

Зліва направо: Юрій Джуранюк, Богдан Петричук, Тетяна Березка, Любов Ілюк

Василь Кабин. Набір для напоїв. м. Косів

Фрагменти експозиції

"ПІЗНАЙ СВІЙ НАРОД І СЕБЕ У НЬОМУ"

Вечорниці – традиційна форма молодіжного дозвілля. В Україні відбувались буденні, святкові, недільні та празникові вечорниці. Після Покрови для молоді закінчувалась "вулиця" і наставав період вечорниць, під час яких хлопці і дівчата працювали, жартували, якщо не було посту співали й танцювали, словом, пізнавали один одного, знайомились і закохувались... І так було з року в рік у кожному українському селі. Здавалось, що так буде вічно...

що так буде вічно...

Напередодні свята Михайла у Косівському інституті відбулись святкові вечорниці, що наче пробудили прадавню традицію. Все було природно й невимушено – ніби й не було десятиліть порожнечі... Вишиванки, дівочі стрічки, пісні, забави, запальні танці, замилювання.

Дівчата мали можливість навчитись прясти. Співав дівочий гурт, і пісню підхоплювали всі. На-

передодні було організовано уроки танців, тому на вечорницях всі танцювали польку, вальс, "Голубку", "Аркана" та "Гуцулку".

Вечорниці для наших студентів стали не тільки щасливим перебуванням, а й пізнанням свого народу, своїх бажань та потреб, що підно-

сять дух і возвеличують думки і душу.

У ролі газдів були Оксана Гордійчук, Богдана Книш, Анна Ватаманюк, Сергій Борис і Руслан Солиджук.

Р. С. В інституті плануємо зробити Йорданські вечорниці.

Богдана ЧІХ-КНИШ,
кандидат мистецтвознавства.
Світлина Руслана СОЛІДЖУКА

РІЗЬБЯРСЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Не помиляються ті люди, що все кажуть про село Яворів, як про колиску різьбярства на нашій Гуцульщині. Адже воно з сивої давнини славиться різьбленням на дереві та "викладуванем" (інкрустація різноколірними породами деревини, перламутром, бісером і рогом). Горняки різьбили в домівках своєї, канапи, одвірки, кріденци, полиці-мисники, куфери і скрині, колиски та інші предмети побуту.

Саме звідси всьому світу стали відомі Юрко Шкрібляк зі своїми синами Василем, Миколою та Федором. Якраз їхні твори самотнього гуцульського мистецтва були високо оцінені і на пристойних художніх виставках у Львові, Кракові, Відні та багатьох інших великих містах. А трохи пізніше традиції Шкрібляків розвинули по-своєму й продовжили Юрій і Семен Корпанюки, що були внуками Юрка Шкрібляка по доньці Катерині. Юрій Корпанюк, продовжуючи славний рід, виховав синів Василя, Петра та Іллю, доньок Настуню і Василю. Характерно, що Настуня нині живе у помешканні славного Юрка Корпанюка. В сім'ї Василя й Анни 1958 року Божого на цей світ з'явився Петрусь.

Цей допитливий хлопчина, як тільки навчився самостійно ходити й розмовляти, вби-

рав у себе всю красу, що довкола панувала на рідному його кутку Безульці... Після шкільних уроків годинами спостерігав, як вправно працюють у своїх робітнях майстри самотнього мистецтва. Йому й самому кортіло щось змайструвати або хоч потримати в своїх руках якийсь інструмент. Та не дозволяв собі самовправства, бешкетування і непокори. Щоразу кімував повчання старших: "Будь чемним Петрику. Підростеш, набереш сили і бірше розуму, а

тогда вже й зможеш шос сам пробувати робити. Тилко памнетай, шьо інструмент, ек і зброя, ни любить легковажности. До того ж бійси йго брати в руки в светкові дни. З Божою поміччю усе встигнеш зробити".

А згодом Петро вступив на навчання у Косівське училище прикладного і декоративного мистецтва, яке успішно закінчив 1977 року. Якраз тут він підмітив свою майбутню дружину Світлану – дочку визнаного художника-різьбяра, члена НСХУ Миколи Івановича Грєпиняка. Вона теж закінчила цей навчальний заклад за фахом різьбяра. В 1984 році вони стали на весільний рушничок сімейного щастя. Із тих пір разом газдують, виховують своїх дітей на традиціях славетного різьбярського роду.

Петро Корпанюк деякий час працював учителем образотворчого навчання і креслення у Городянській школі. А попри це вивчав історію й архітектуру Гуцульщини, шліфував свою майстерність. Тож і не дивно, що в 1992 році його прийняли в члени НСМНМУ, а через рік – до Національної спілки художників України. Цьому передували персональні виставки його робіт, участь у Міжнародних гуцульських фестивалях. У 2003 році він виборов звання лавреата Косівської районної премії ім. Ю. Шкрібляка, ставши провідним різьбярем і внісши вагомий внесок у скарбницю гуцульського мистецтва.

І все це цілком заслужено, закономірно. Адже митець гідно продовжує різьбярські традиції славетного роду Шкрібляків-Корпанюків. Він уміло оздоблює свої оригінальні вироби традиційною сухою різьбою, притаманною його предкам, поєднує різьбу з інкрустацією і пластично-сюжетною рельєфною різьбою. Якраз це й чітко видно на його тематичних тарілках: "Кіт і Півень", "Лисичка і Журавель", "Ведмедик", "Павич", тарілі з тризубом, декоративній гуцульській скрині, що знаходиться у Канаді. А які прекрасні його хрест і декоративний свічник. Від них віє чимось неповторним, душевно-притягальним: ніби ти стоїш у Божому храмі перед якоюсь іконою.

Його твори стали окрасою музеїв Косова, Коломиї, Івано-Франківська, а також є у багатьох приватних колекціях поціновувачів самобутнього гуцульського мистецтва. Їх експонували на виставках у Львові, Києві, Польщі та Канаді. Не даремно Петро Корпанюк удостоєний дипломів цієї НСНУ за значний особистий внесок у розвиток українського народного декоративного мистецтва, вагомі творчі здобутки і високий професіоналізм.

Про доробок цього митця йдеться в ілюстрованій книжці Івана Мисюка "Дивосвіт Петра Корпанюка", писали журнали "Народне мистецтво" і "Гуцульський календар", Каталог всеукраїнської художньої виставки, газети

"Урядовий кур'єр", "Освіта", "Шлях перемоги", "Гуцульський край" і "Гомін Карпат".

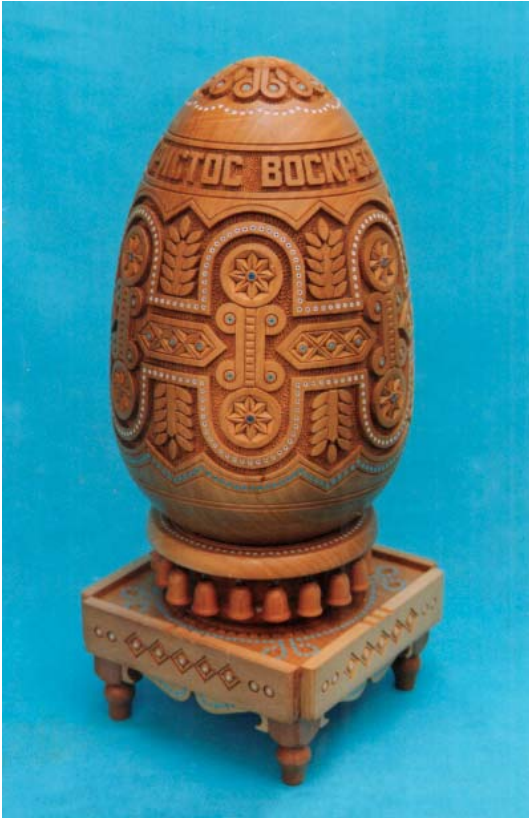
У 2006 році на родинній виставці Корпанюків – Петра, його дружини Світлани і сина Тараса, що була організована в Києві НСМНМУ, був присутній колишній Прези-

дент нашої держави Віктор Ющенко. Це дало митцеві нових піднесення і натхнення у творчих буднях. Він почав частіше застосовувати вибірний цьоканий фон, чотири – і тригранні "копанички", мережива з "швайсиків", "пшеничок", "листочки", "підківки", "зубчики", "ружки", "кучері", "ромби", "пірамідки", віночки, що сплетені зі "слізок", які нагадують розквітлу косицю чи соняшник.

Багато чого із цього простежується й у його тарелях "Віфлеємська зірка" і "Різвяна ніч".

А коли вже дали вести мову про рельєфну різьбу, то пан Петро її вміло використав у оформленні усіх кімнат свого будинку, який сам спроектував. Його помешкання – то своєрідний музей, де інтер'єри вміру доповнені тканинами, керамічними й вишиваними виробами. Тут усюди відчуваєш спокій, тепло, максимум зручностей, глибоку віру в Бога. Це ж підтверджується і брамою, що прикрашає подвір'я господаря, й альтанкою, і цямринням. Подекуди навіть є обереги, символи-знаки, які передаються з покоління у покоління Корпанюків. І це тим паче, бо більшість зробленого, то справа рук Петра й Світлани. Це ж вони звели на подвір'ї невеличкий замок-фортецю "Куточок Карпат" з різною рослин-

ністю, де навіть росте едельвейс, є фонтанчик і нічне освітлення. З ранньої весни і до пізньої осені все подвір'я потопає у різнобарв'ї квітів. І то все дбайливо, по-науковому веде дружина, яка ще й працює учителем художньої культури та образотворчого мистецтва і веде гурток писанкарства у Косівській гімназії.

Без перебільшення цю сім'ю можна назвати "вундеркіндівською". Батьки – файно газдують, багато всього знають та вміють. Постійно самоудосконалюються. Вони товариські, доброзичливі та гостинні, не завидні. Пішли в них й обоє дітей. Мар'яна закінчила Косівський інститут прикладного і декоративного мистецтва та магістратуру Прикарпатського Національного університету ім. В. Стефаника за спеціальністю викладач художник-дизайнер. Мріє закінчити аспірантуру. А син Тарас учиться на третьому курсі Косівського училища на відділі "художня обробка дерева" й знає комп'ютерну справу.

– Файні, чемні у тебе, Петре, діти, – кажуть сусіди Корпанюка, – вони невдовзі, як і ти, будуть добре

газдувати і внесуть щось нове у скарбницю гуцульського мистецтва.

У робітні Петра Васильовича Корпанюка не гірший порядок, як у його дружини на кухні, квітниках чи довкола замку-фортеці. Тут усе на своєму місці: заготівки, інструменти, креслення... На одній із стін, ніби вчора побілений, на видному місці красуються портрети прапрадіда Шкрібляка і діда Корпанюка, вірш Любові Атаманюк з м. Коломиї "Різдвяна казка", присвячений уже визнаному цьому майстрові різця.

Великі родини Корпанюків і Гrepиняків можуть гордитися тим, що мають такого сина, чоловіка і батька, зятя і взагалі прекрасну людину, а також тим, що з нагоди 19-ї річниці незалежності України присвоєно почесне звання: "Заслужений майстер народної творчості України" майстрові художньої обробки дерева Петрові Корпанюку.

Це високе визнання окрилило нашого краянину. Водночас надихнуло на нові задуми та творчі пошуки.

Особисто я упевнений, що сьогоднішній герой і далі йтиме до нових вершин у своїй нелегкій праці. Одним з підтверджень цього є те, що у Косівському музеї на недавній виставці експонувалися нові творчі роботи цієї прекрасної сім'ї.

Петро ГАВУКА,

член Національної спілки журналістів України

А. Григорук

ЛАУРЕАТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРЕМІЇ

Старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії "Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство" НАПН України Аделя Григорук стала лауреатом районної педагогічної премії імені Ігоря Пелипейка за подвижницьку працю на освітянській ниві, активну громадську діяльність.

МОЯ ГУЦУЛЬЩИНА

Так називається навчально-методичний посібник обсягом 352 сторінки, який видала видавнича фірма "ПрунтПринт". Упорядник і автор вступної статті Аделя Григорук. Книга за редакцією Петра Лосюка.

Це видання з серії "Бібліотека гуцульської школи" дає свіжі знання із історії Гуцульщини, про природу, господарку, народне мистецтво, говірки, словесний і пісенний фольклор, традиції і звичаї гуцулів.

Книга буде корисною для учителів, студентів, учнів, усіх, хто цікавиться історією та культурою краю.

ГУЦУЛЬЩИНА ЕКСПРЕС

Чотири числа приватної газети під такою назвою випустив тюдівчанин В.В. Слижук.

Часопис на чотирьох шпальтах формату А3.

ВИСТАВКА РОБІТ ГРИВІНСЬКИХ

У виставковій залі Косівської регіональної організації НСХУ діяла виставка виробів з кераміки члена цієї творчої Спілки Марії Гривінської та художньої вишивки її дочки Дзвенислави.

Мисткині виставили майже 200 своїх оригінальних робіт.

Авторів цієї виставки тепло привітали Степан Бзунько – заступник голови правління регіональної організації НСХУ, Олег Слободян – викладач КПДМ ЛНАМ, Марія Іванчук – мистецтвознавець, Аделя Григорук – заступник головного редактора журналу "Гуцули і Гуцульщина", Оксана Бейсюк – заслужений майстер народної творчості та ряд інших шанувальників декоративно-прикладного мистецтва.

Декоративний таріль
"Гуцулка Марічка".

Худ. М. Корнелюк-Гривінська

20 РОКІВ "ГУЦУЛЬСЬКОМУ КРАЮ"

Виповнилося 20 років народному часопису Косівського району "Гуцульський край".

Винуватців цієї події – колектив редакції і запрошених ветеранів журналістики привітали перші керівники району, а також начальник управління у справах преси та інформації ОДА Іван Дячишин і відповідальний секретар обласної організації Національної спілки журналістів України Вікторія Плахта.

КООРДИНАЦІЙНА ЗУСТРІЧ

Нещодавно у Косові відбулася координаційна зустріч представників Тато-шкіл західного та центрального регіонів України стосовно питань ефективної групової роботи. Ініціаторами її проведення виступили положове відділення Косівської ЦРЛ та Центр громадських ініціатив.

Велася мова про діяльність Тато-шкіл на місцевому рівні, координацію дій з усіма організаціями, що працюють у напрямку відповідального батьківства.

НА ЗАПРОШЕННЯ ЛЬВІВ'ЯН

Члени Косівського осередку Наукового товариства ім. Т. Шевченка Н.І. Библюк, М.М. Близнюк та Р.В. Кабин узяли участь у звітних зборах товариства, що відбулися на базі Львівського національного університету ім. Івана Франка.

АКТИВІЗУЄТЬСЯ "КОСІВСЬКИЙ БІЗНЕС-ЦЕНТР"

На недавніх зборах засновників Фонду підтримки підприємництва "Косівський бізнес-центр", що створений кілька років тому за підтримки Українсько-Канадського спільного підприємства "МБЕРІФ-Бізнес-центр", велася предметна розмова про його реорганізацію, внесення змін у Статут тощо.

"НАВЧАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО"

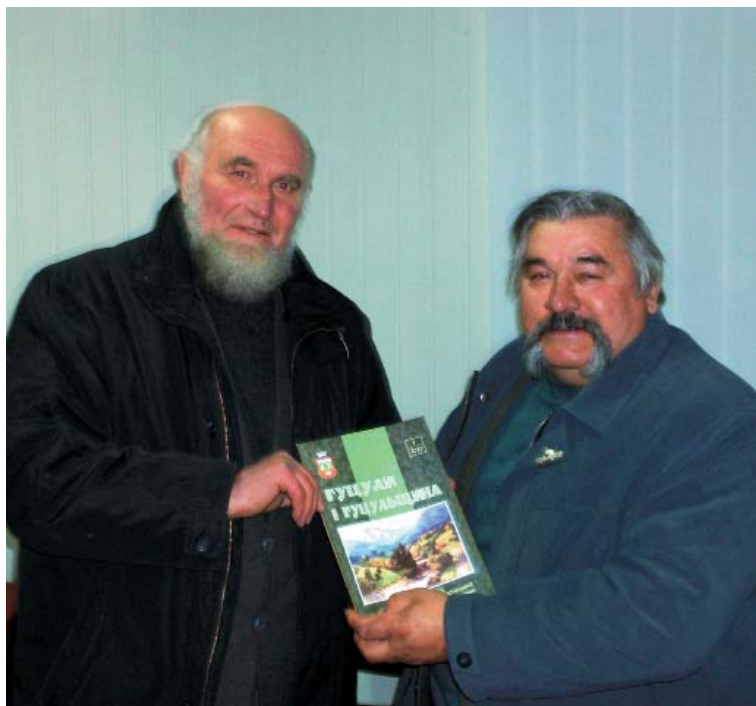
Під такою манливою назвою впродовж тижня тривав тренінг для викладачів Косівського училища інституту ПДМ ЛНАМ.

Intel® "Навчання для Майбутнього" – це міжнародна благодійна програма, яка сприяє широкому включенню освітніх закладів України у світовий інформаційний простір та підготовці вчителя.

ДО РІЧНИЦІ РЕФЕРЕНДУМУ

У Косівській ЦРБ відбулося засідання за круглим столом, приурочене річниці Всеукраїнського референдуму 1991 року за участю керівників громадських організацій, інтелігенції, представників РДА, районної ради і міськради.

Промовці обмінялися своїми думками щодо подій, які передували референдуму, теперішньої ситуації в Україні і бачення майбутнього.

Василь Соломка і Микола Балаш

ВІДЗНАКИ МИКОЛИ БАЛАША

Нещодавно провідний експерт МОЗ України з медичної техніки, кандидат наук, головний редактор журналу "Бджолярський круг" у теплій обстановці в офісі ЦГІ Василь Соломка вручив голові Співки пасічників Косівщини Миколі Балашу Диплом і нагрудний знак "Бджолярський круг за рентабельну пасіку" за його вагомий внесок у розвій бджільництва України та з нагоди 60-річчя від дня народження.

А грамоту і подарунок від райдержадміністрації за вклад у розвиток медицини і бджолярства винуватцю зібрання пасічників вручив перший заступник голови РДА Іван Грималюк.

НАПАГОДЖУЮТЬСЯ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Голова Косівської РДА Я.І. Шинкарук розмовляє з гостями

Польська делегація, у складі якої були Король Краківського Братства Кшиштоф Войніч, Маршалки та віце-голова Об'єднання Стрілецьких Куркових Братств Польщі, інші посадові особи, бізнесмени і власники фірм відвідали Івано-Франківщину, зокрема Косівщину, де ознайомилася з історико-культурними надбаннями нашого краю.

Бажаних гостей радо зустріли керівники району на чолі з головою райдержадміністрації Ярославом Шинкаруком, представники "Галицької Січі" та громадськості міста. Відбувся обмін пам'ятними сувенірами.

Делегація поляків побувала й у Косівському інституті прикладного і декоративного мистецтва ЛНАМ та місцевому костелі. Її цікавили традиції і звичаї гуцулів, їхні самобутнє мистецтво та кухня. Також говорили про угоди щодо подальшої співпраці між Братством та козацтвом України.

Петро ДМИТРІВ.

Світлина Василя ПЛІХТЯКА

Нещодавно громадська організація "Українсько-польський центр культурного та ділового співробітництва: Європейська спільнота" (Україна) спільно з Центром польсько-української співпраці (Польща) в рамках проекту "Україна і Польща: разом у XXI століття" провели спільну зустріч на міжнародному рівні Стрілецького товариства "Братство Куркове у Кракові" та Івано-Франківського обласного козацького товариства Українського козацтва "Галицька Січ".

Основна мета такої зустрічі – всебічне сприяння розвитку культурного і ділового співробітництва між обома державами, гармонізації ділових відносин, поглиблення міжнародного співробітництва у розробленні культурних проектів і програм.

Це польське товариство прибуло до України на запрошення Верховного Отамана Українського козацтва генерал-отамана Ігоря Вардинця, а також Тернопільської ОДА для участі у Всеукраїнському фестивалі козацької пісні "Байда".

Учасники польської делегації з представниками "Галицької Січі" біля будинку Косівської РДА

“І вся моя вина, що я священник...”

*до 85-річчя Патріарха Володимира
(1925-1995)*

Народився Василь Романюк у с. Хімчині Косівського району Івано-Франківської області, у бідній селянській сім'ї. В юні роки про духовний сан і не мріяв. Шлях до церкви розпочався 1944 р., коли 19-літнього Василя заарештовано за зв'язки з Українською Повстанською Армією. Він отримав 10 років ув'язнення у сталінських таборах на Колімі, хоча участі у збройних операціях не брав. Коли відбув строк, додали ще 5 років, виславши до Магадана. Там Василь одружився з українкою з Волині, також репресованою. Незабаром у подружжя народився син Тарас — їхня єдина дитина.

На Колімі трапилася дуже важлива річ: Василь Романюк усвідомив своє покликання й вирішив присвятити життя служінню Богові та Українській церкві. Почав студіювати Біблію, релігійну літературу; повернувшись в Україну (1959), закінчив богословські курси, пізніше — духовну

семінарію. Прийняти священницький сан, однак, йому довго забороняла влада, яка потребувала саме "благонадійного" духівництва. Тільки 1964 р. Василь Романюк був висвячений та отримав парафію.

Через 8 років отця Василя заарештували вдруге. Під час слідства від священника вимагали зректися своїх переконань, за що обіцяли негайно випустити на волю. Отець Василій відмовився, хоча добре усвідомлював, що його очікує. Йому присудили сім років ув'язнення у мордовських таборах та ще три роки заслання в Якутії. Звідти отець Василій вийшов безнадійно хворою на серце людиною. На знак протесту, Василь Романюк часто й тривало голодував, вимагаючи, аби йому надали можливість читати Біблію і приймати причастя, що в більшості тюрем світу є невід'ємним правом ув'язнених. Згодом його вразило кілька інфарктів. Після третього лікарі радили відійти від справ, бо можна було чекати найгіршого.

Після довгих років знуцань у таборах отець Василій зважився на рішучий крок: оголосив про свою відмову від радянського громадянства та про розрив із Російською православною церквою (РПЦ). Він першим з-поміж українських священників перейшов під юрисдикцію Української Автокефальної православної церкви в діаспорі. Тоді ж звернувся до Конгресу США із заявою-клопотанням про отримання американського громадянства. У 1979 році, вже будучи відомим правозахисником, отець Василій стає членом Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод. У цей час з-під пера політв'язнів Василя Романюка та Олексі Тихого вийшла ґрунтовна розвідка "Історична доля України. Спроба узагальнення". В ній автори не тільки аналізують стан сучасного їм протирежимного руху, а й роблять сміливі політичні прогнози щодо найближчого майбутнього України.

У 1987 році, отримавши запрошення Предстоятеля Української православної церкви в Канаді митрополита Василя, В. Романюк виїхав за кордон. Він продовжував пастирські богослужіння в українських християнських громадах, виступав з лекціями про стан справ з правами віруючих в СРСР перед спільнотами США, Канади, Великої Британії та інших країн. Святого отця у Білому домі приймав Президент Сполучених Штатів Америки, а виступ слухали в Парламенті Канади. У Торонто англійською видано збір-

раний Патріархом незалежної Української православної церкви (Київського Патріархату). Інtronізація відбулася 24 жовтня 1993 року в Софійському кафедральному соборі м. Києва. Високий сан аж ніяк не змінив Василя Романюка. Людей, з якими він спілкувався, дивувала простота, повна відсутність честолюбства Патріарха.

Його святість очолював церкву неповних два роки (1993—1995), прийнявши її у вельми непротий час. Але встиг зробити дуже багато. Насамперед, віродив духовність й моральність.

ник його проповідей та звернень "Голос у пустелі" (1989).

Перебудовчі процеси в Україні покликали В. Романюка на батьківщину. Відроджувана УАПЦ потребувала його мудрості й досвіду. 1990 року отець Василій прийняв чернецтво, взявши ім'я Володимира, і через короткий час був висвячений на єпископа. А після смерті Патріарха Мстислава об-

раний Патріархом незалежної Української православної церкви (Київського Патріархату). Інtronізація відбулася 24 жовтня 1993 року в Софійському кафедральному соборі м. Києва. Високий сан аж ніяк не змінив Василя Романюка. Людей, з якими він спілкувався, дивувала простота, повна відсутність честолюбства Патріарха.

Його святість очолював церкву неповних два роки (1993—1995), прийнявши її у вельми непротий час. Але встиг зробити дуже багато. Насамперед, віродив духовність й моральність. Він не шкодував свого часу й здоров'я заради численних місійних поїздок не лише за кордон, а й по Україні.

Раптова смерть Патріарха (за доволі загадкових обставин) була великою трагедією для всіх, хто його знав і любив. Проте ніхто не міг передбачити того потрясіння для всієї України (й не тільки України), яким став похорон Патріарха. Своєю страдницькою могилою посеред

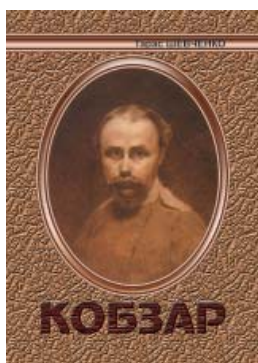

Світлини, якими проілюстрований цей матеріал, зроблені на конференції "Життєвий і духовний шлях патріарха Володимира (Романюка)", яка відбулася 9 грудня 2010 р. на батьківщині Святішого – в с. Хімчині Косівського району.

асфальту, що для багатьох православних стала втіленням вічного докору сумління, патріарх Володимир завше нагадуватиме нам про межу, якої ні за яких обставин не маємо переступити. Він лишатиметься світлом, до якого ітимуть добрі душі, шукаючи спасенної дороги.

Вл. інф.

ВИДАННЯ, які нещодавно побачили світ у "Писаному Каміні"

Тарас ШЕВЧЕНКО. **Кобзар.**

Репринтне видання. Вийшло у світ з нагоди 192-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

Перше видання з'явилося друком в українському видавництві "Пробоем" у Празі 1941 року. Книга вмістила статті і пояснення творів Шевченка професора Леоніда Білецького.

Тверда обкладинка. 352 с. Формат 60x84/16.

Художнє оформлення А.А. Григорука.

Духовні скарби Ігоря Пелипейка: Статті, спогади, документи.

Загальна редакція А.Г. Григорука.

Упорядники: Вінтоняк-Іванчук М.М., Григорука А.Г. –

Косів: Писаний Камінь, 2010. – 138 с.

Художнє оформлення А.А. Григорука

Книга висвітлює наукову спадщину невтомного дослідника Гуцульщини Ігоря Пелипейка, багатогранність його непересічного таланту, містить спогади сучасників, документи із сімейного архіву, світлини. Подається систематизований бібліографічний покажчик публікацій І. Пелипейка, укладений онукою А. Богдановою та упорядниками видання. Буде цікавою для науковців, освітян, широкої громадськості, усіх, кому небайдужа Україна, якій І.А. Пелипейко, як вірний син, присвятив своє життя і працю.

Радиш-Маринюк Б.І. Вогонь опалого цвіту. Притчі та лапідарії. –

Косів: Писаний Камінь, 2010. – 108 с.

До книжки, що складається з двох розділів, увійшли нові притчі, лапідарії та ліричні поезії, які автор написав останнім часом.

Соломченко Олексій. Вибрані статті. –

Косів: Писаний Камінь, 2010. – 196 с.

У збірнику статей одного з відомих дослідників Гуцульщини другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Олексія Соломченка (1920-2002) представлено переважно матеріали про життя і творчість народних та професійних майстрів декоративного та прикладного мистецтва. Тут подано найважливіші біографічні дані про них, окреслено середовище традиційного народного побуту, в якому сформувалися творчі особистості різьбярів, гончарів, ткачів, мосяжників.

ВКЛАД У РОЗВІЙ

ГУЦУЛЬЩИНИ

Напередодні великого християнського свята Введення у храм Пресвятої Богородиці (Уведеніє) у Криворівнянському літературно-меморіальному музеї Івана Франка, що на Верховині, відбулася неординарна подія – презентація двох книжок: "Юрій Павлович: бути собою" (автор Аделя Григорук) та "Духовні скарби Ігоря Пелипейка" (упорядники Вінтоняк-Іванчук М.М., Григорук А.Г.), а також першого числа щоквартальника, літературно-мистецького і громадсько-суспільного часопису "Гуцули і Гуцульщина", які щойно побачили світ у косівському видавництві "Писаний Камінь". А ще пані Аделя представила присутнім нове навчально-методичне видання "Моя Гуцульщина. Уроки гуцульщинознавства в початковій школі", упорядником і автором вступної статті якого вона є.

На цей захід прибули науковці, шанувальники друкованого слова і мистецтва, священнослужителі, культурно-освітні працівники, журналісти, представники згаданого видавництва на чолі з Михайлом Павлюком, медики і горяни.

Презентацію відкрив і вів старший науковий працівник цього музею як культурного, мистецького і краєзнавчого центру Микола Дзурак. Саме в цьому будинку свого часу жив великий Каменярь, була завмузеєм дружина Гната

Хоткевича Платоніда Володимирівна, а в місцевій школі після закінчення Чернівецького держуніверситету працювала Аделя Григоруц.

Рецензент книги "Юрій Павлович: бути собою", кандидат мистецтвознавства, в.о. доцента кафедри історії мистецтв і гуманітарних наук Косівського інституту прикладного і декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв Богдана

Чіх-Книш, високо оцінила книгу, а говорячи про рівень поліграфічного виконання продукції "Писаного Каменя", сказала: "Ви давно маєте право презентувати себе на форумах видавців у Львові".

Місцевий отець Іван Рибарук, який править в одній із найвизначніших історичних пам'яток – церкві Різдва Пресвятої Богородиці, зазначив, що сьогоднішній захід – це продовження доброї естафети у Криворівні, яка триває уже 100 років.

Схвально відгукнулися про всі ці нові видання Юрій Павлович – член Національної спілки майстрів народного мистецтва, заслужений майстер народної творчості України, Микола Близнюк – поет, кількох збірок віршів і казок для дітей, Василь

Зеленчук – Криворівнянський сільський голова, Ігор Рибенчук – настоятель УПЦ Київського Патріархату сусіднього села Бережниця, Іван Зеленчук – кандидат фізикоматематичних наук, старший науковий співробітник філії "Гуцульщина" ННДІ українознавства МОН України.

Професор, завідувач відділу природи, психології та етносу Національного науково-дослідного інституту українознавства Валерій Сніжко без перебільшення відзначив, що презентовані

тут видання дуже потужні, вдало зроблена вся робота. Валерій Володимирович на закінчення свого виступу побажав колективу "Писаного Каменя" нових успіхів у роботі, яка підпорядкована, насамперед, розвою нашої Гуцульщини. Але окрім підтримки мистецтва і літератури, не треба забувати і про творчість землероба.

У щирій, теплій обстановці, яка панувала того дня у стінах музею, не дивлячись на сніг і дощ за його вікнами, йшла мова про те, що бажано, аби Криворівня мала свій Будинок творчості. Верховинці дуже надіються на те, що їх підтримає губернатор Івано-Франківщини Михайло Вишиванюк, що їх почують у Києві та в діаспорі.

Окриленості цьому заходу додало і те, що його організаторів теж тепло привітав з вагомим вкладом у розвій свого краю голова Всеукраїнського товариства "Гуцульщина" Дмитро Ватаманюк, який з 13 лютого 1990 року беззмінно очолює цю новітню національно-патріотичну організацію.

Ця подія назавжди запам'ятається усім її учасникам, ще й тому, що Михайло Павлюк виділив необхідну кількість книг і часопису, а Аделя Григоруку не скупилася на щирі індивідуальні дарчі підписи. За доброю традицією всі фотографувалися біля пам'ятника Іванові Франкові.

Петро ГАВУКА,
світлини **Антоня ГРИГОРУКА**

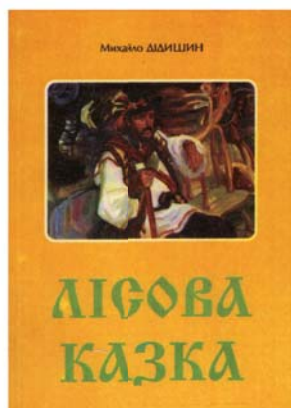
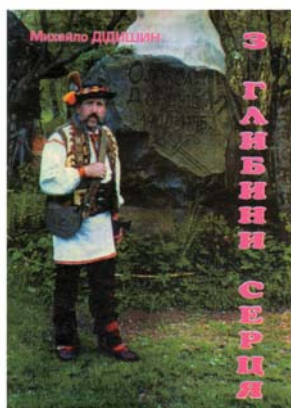

Михайло Дідишин

МИХАЙЛО ДІДИШИН – КРАЄЗНАВЕЦЬ З ГУЦУЛЬЩИНИ

Так називається ілюстрований історико-краєзнавчий збірник із бібліотеки журналу "Краєзнавець Прикарпаття", де вперше окремим виданням публікуються матеріали про життя і творчу діяльність одного з провідних краєзнавців Гуцульщини Михайла Ільковича Дідишина (Юсипчука), жителя села Космача.

Наш краєнин тут представлений як майстер декоративно-ужиткового мистецтва, народний умілець, природолюб, публіцист, краєзнавець, музеєзнавець, популяризатор історії Гуцульщини.

Книги М. Дідишина

Зліва направо: М. Осадчий,
М. Дідишин, В. Чорновіл під час
відкриття пам'ятника
Олексі Довбушу в Космачі. 1988 р.

ЛІКУЄМОСЯ САМІ ПРИ ГІПЕРТОНІЇ

(Закінчення. Поч. у № 1)

Минулого разу вже йшлося про безсолкову дієту. Це дуже важливо. Так лікарі американського центру надання допомоги ветеранам розділили своїх пацієнтів, які страждають гіпертонією, на дві групи. У ході експерименту одна група продовжувала приймати лікарські препарати, а друга – перейшла на спецієту зі значним зменшенням солі.

Внаслідок дотримання такої дієти 78 відсотків людей з другої групи відчули, що в них істотно знизився тиск.

Вчені Бостонського університету вважають, що зменшення споживання солі завжди корисно, навіть тоді, коли артеріальний тиск у нормі.

Сіль, як і цукор, – біла смерть. Тому потрібно приймати до 5 грамів солі щодня, маючи на увазі, що вона вже є у "приготовленій їжі", тобто: у хлібі, консервах, копченостях тощо.

Доведено, що в організмі гіпертоніка не вистачає магнію. Тому хворим рекомендують більше вживати маку, гречки, зеленого горошку, зеленої цибулі.

Щодня слід з'їдати 20-30 розтертих із медом або засипаних цукром ягід спілої, навіть трохи примерзлої, калини. Це краще робити у другій половині дня, оскільки калина і мед є досить заспокоїливими.

Починаючи з ранньої весни, варто включити в раціон молоду кропиву. Можна її використовувати для приготування супів, салатів, додавати до інших страв. А в сухому виді – добавляти як приправу.

Кровоносні судини людини також добре зміцнює хвощ польовий, який багатий на кремній.

Чайну ложку меленої кориці розмішати у склянці кефіру (або кисляку). Випити перед сном.

Змішайте столову ложку меду з соком половини лимона та склянкою мінеральної води. Цю суміш треба випити натще рано. Так робити впродовж 10 днів. Завдяки цьому не лише нормалізується кров'яний тиск, а й поліпшиться нічний сон та знизиться нерве збудження.

Приготуйте збір: у рівних частинах глід (плоди), хвощ польовий (трава), омела біла (трава), арніка гірська (квіти), деревій звичайний (трава), волошка синя (квітки), валеріана лікарська (корінь). 1 ст. ложку збору залити склянкою окропу,

настоювати 30 хвилин і процідити. Приймати по 1/3 склянки тричі на день після їди при гіпертонії I-II стадій.

Інший збір: по 1 частині хвощ польовий (трава), береза (листя), кульбаба лікарська (корінь), пирій повзучий (корінці), мильнянка лікарська (корінь), деревій звичайний (трава), кукурудзяні рильця. 1 ст. ложку збору залити 1 склянкою окропу, настояти 20-30 хвилин і процідити. Долити кип'яченою водою до об'єму 1 склянки. Вживати по 1/2 склянки 3 рази на день.

Помічним є гранатовий сік тим, у кого немає запорів.

Для зниження артеріального тиску можна використовувати настої валеріани лікарської, трави меліси, яблучний оцет тощо.

А ще помічними у лікуванні цієї недуги є добрі думки, самонавіювання про те, що життя прекрасне і ви з кожним днем почуваетесь усе краще й краще, ваші можливості безмежні.

100 г очищених від насіння ягід глоду залити 2 склянками холодної води, настояти цілу ніч, варити в цій же воді 10 хв, охолодити та процідити. Випити за 3 рази впродовж дня.

При цій хворобі періодично рекомендують пити чай із листків з додаванням приготовленого в домашніх умовах меду з квіток кульбаби.

Слід щоденно приділяти увагу дуже важливим та ефективним у профілактиці гіпертонії таким першочерговим заходам: не курити, не вживати спиртне, уникати психоемоційних навантажень, щодня виконувати прості, під силу фізичні вправи, робити точковий самомасаж, дбати про здорове харчування з дотриманням дієти. Саме останнє є важливою умовою у досягненні успіху.

Фахівці Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) зробили висновок, що в раціональному харчуванні людини обов'язково мають бути: яблука, морква, капуста, зелений чай, помідори, гострий перець-чили, броколі, цибуля, крессалат і чорниця. Адже вони містять унікальні поєднання активних елементів, які зміцнюють імунну систему організму, знищують ракові клітини, добре підтримують роботу серця, судин, а також клітин головного мозку. Отже, регулярне вживання цих продуктів допомагає боротися з хворобами.

Кухня Туцульщини

БОРЩ ЗІ СВИНЯЧИМ ХВОСТОМ АБО ВУХОМ

Продукти: 1 столовий буряк, 100 г свинячого охвістя або вуха, 3 л води, 1 цибулина, 1 ст. ложка борошна, 1 ст. ложка смальцю, 3 ст. ложки сметани, 1 ст. ложка солі, дрібка лимонної кислоти.

У кип'ячену воду покласти добре помите м'ясо, додати цибулю і варити одну годину. Порізати буряк брусочками (як для звичайного українського борщу), скласти у сковорідку, додати розведену на бульйоні лимонну кислоту, смалець і тушкувати півгодини. А коли буряк і м'ясо будуть готові – змішати їх із наваром у каструлі.

Сметану змішати з борошном і, помішуючи, вилити у борщ. Дати ледь закипіти. А потім додати зелень петрушки і кропу.

ПЕЧЕНЯ ПО-ГУЦУЛЬСЬКИ (Її готують на Івано-Франківщині)

Продукти: 300 г телятини, 500 г білих грибів, 50 г вершкового масла, 50 г сметани, сіль, перець до смаку.

Для картопляників (дерунів, терчеників): 500 г картоплі, 2 яйця, цибулина, 100 г борошна вищого або першого сорту, чорний мелений перець, 30 г масла, 20 г часнику, кріп, петрушка.

У глиняний горщечок скласти тушковане м'ясо, гриби і підсмажені терченики й поставити посудину в духовку для запікання.

Але попередньо м'ясо треба підсмажити до золотистого кольору. Додати бульйон і тушкувати до готовності. Окремо готуються гриби: смажити на вершковому маслі. Через 3-5 хвилин влити сметану і стільки ж тримати на вогні.

У горщечок на дно покласти шматочок масла, а тоді кілька картопляників, але не гіркою, а по боках посудини. Викласти решту м'яса зверху з соусом. А потім – частину грибів з підливою і дерунами. Іншими словами, то все викладається шарами. Посудину накрити кришкою і поставити на 10-15 хвилин у духовку, розігріту до 200 градусів. За 5 хвилин до кінця запікання додати зубок потертого часнику й подрібнену зелень.

ЗАМАЩЕНКА (Замашена риба)

Продукти: 1 кг риби, 0,5 кг цибулі, 150 г олії, 3-4 ст. ложки борошна, білі сушені гриби, лавровий лист, перець, сіль, часник, томатний соус.

Порізану на шматки рибу обкачати в борошні. Кілька столових ложок борошна перегріти протягом трьох годин збоку на плиті або на маленькому вогні. Порізану кружальцями цибулю підсмажити на олії. Гриби замочити на одну-дві години, а потім відтиснути. Перекласти шар риби цибулею і грибами, додати перегріте борошно, розведене теплою водою, олією і добавленими спеціями.

Страву готують у чавунному горщику, в якому накривку щільно замащують (звідси й її назва) тістом. Ставлять на цілу ніч у напалену піч (або духовку).

ПЕЧЕНЯ З БРИНЗОЮ

Продукти. Для картопляників: 300 г сирі картоплі, 200 г картопляного пюре, 2 яйця, 100 г пшеничного борошна, велика цибулина, 2-3 зубки часнику, спеції. А для фаршу: 200 г кисломолочного сиру, 50 г бринзи, 2 яйця, мелений чорний перець. Окремо суміш із перетертих відповідно по 50 г сиру та бринзи, 100 г сметани, кріп, петрушка.

Для цієї закарпатської печені готують суміш для картопляників з тертої сирі картоплі, до якої додають охолоджене картопляне пюре, збите з яйцями на пухку масу, терту цибулю, часник і додають борошно та спеції. Це солять і добре вимішують. Окремо готують фарш: до кисломолочного сиру додають бринзу, яйця, солять і розтирають в макітрі до однорідної маси й трохи приперчують.

На сковорідці смажать млинці з картопляної суміші, на які кладуть фарш, а потім сир прикривають картопляною сумішшю.

Готові млинці викладають у посудину шарами, перекладаючи сумішшю сиру та бринзи. Кожен шар поливають домашньою сметаною. Картопляники зверху притрушують зеленню. Накриту посудину ставлять у духовку, розігріту до 180-200 градусів на 10-15 хвилин. Печеню подають до столу гарячу в горщиках.

МАЧАНКА

До неї обов'язково входять бринза, а також: яйце, сметана, трохи молока та білі гриби.

З густого картопляного пюре формують галушки завбільшки з кулак. Відщипуючи шматочок і, тримаючи в пальцях, втоплюють у мочанку. Великим пальцем притискають до галушки шкварок, гриб. Не вважається поганим облизувати пальці від мачанки.

ВЕРХОВИНСЬКИЙ ОМЛЕТ

На гарячу сковорідку кладуть дві-три столові ложки бринзи (від її кількості й залежить смак страви), щоб вона розтанула. А відтак розбивають і додають у цю масу два-три яйця, ретельно перемішують. Накривши сковорідку кришкою, на малому вогні доводять до готовності.

ПИРОГИ З БРИНЗОЮ

Це улюблена страва закарпатців. Подекуди тамтешні газдині до бринзи в пироги додають м'ясного фаршу або картопляного пюре.

Бринзою ж посипають готову страву.

Новий хліб.

1975 р.

Худ.

Манайло

Федір Федорович

Світлина Петра ГАВУКИ

Шановні читачі!

Редакція (редколегія) журналу “Гуцули і Гуцульщина” приймає замовлення на публікацію реклами від юридичних та фізичних осіб.

За довідками звертайтеся, будь ласка, до нас за телефонами, звичайною чи електронною поштою, вказаними на початку журналу.

Заходьте! Телефонуйте! Пишіть нам!

На I-й сторінці обкладинки робота худ. **Антон Григорука** “Втеча Святої Родини в Єгипет”.

На IV-й сторінці обкладинки декоративні тарелі худ. **Василя Гривінського**.

Художнє оформлення часопису **Антон Григорука**

Надруковано з готових діапозитивів у МП “Еврика”

Друк офсетний. Обсяг арк. Замовлення 312

